

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Nikola Neumanová

ŘÍZENÍ O ROZVOD MANŽELSTVÍ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. června 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. června 2016

Nikola Neumanová

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D., za její odborné vedení, vstřícnost a cenné podněty při psané mé diplomové práci. Děkuji i všem svým blízkým za jejich podporu a péči věnovanou mi po celou dobu studia.

Název diplomové práce

Řízení o rozvod manželství

Název diplomové práce v anglickém jazyce

Divorce proceedings

Obsah

ÚVOD.....	1
1. HISTORIE PRÁVNÍ ÚPRAVY ROZVODU MANŽELSTVÍ V ČR.....	4
1.1. Středověk a novověk	4
1.2. Vznik samostatného československého státu.....	6
1.3. Období po 2. světové válce	8
1.4. Vývoj po roce 1989	10
2. HMOTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA ROZVODU V ČR.....	12
2.1. Rozvod z pohledu práva hmotného a procesního	12
2.2. Rozvod jako hmotněprávní institut v OZ.....	13
2.2.1. Modely rozvodu	13
2.2.1.1. Rozvod manželství se zjišťováním příčin rozvratu	13
2.2.1.2. Rozvod manželství bez zjišťování příčin rozvratu	14
2.2.1.3. Rozvod manželství s proti-tvrdoštní klauzulí	15
2.2.2. Důvod rozvodu.....	17
2.2.3. Následky rozvodu manželství	18
2.2.3.1. Příjmení rozvedeného manžela	18
2.2.3.2. Výživné rozvedeného manžela.....	19
2.2.3.3. Majetkové povinnosti a práva	21
2.2.3.4. Bydlení	23
2.2.3.5. Péče o nezletilé děti a jejich výživa.....	25
3. ŘÍZENÍ O ROZVOD MANŽELSTVÍ V ČR	28
3.1. Obecné souvislosti řízení o rozvod manželství	28
3.1.1. Řízení sporná a nesporná	28

3.1.2.	Zákon o zvláštních řízeních soudních (ZŘS).....	30
3.1.3.	Vztah ZŘS k jiným právním předpisům	32
3.2.	Řízení o rozvod manželství dle ZŘS.....	33
3.3.	Věcná příslušnost	34
3.4.	Místní příslušnost.....	34
3.5.	Účastníci a jejich způsobilost	36
3.5.1.	Definice účastníka.....	36
3.5.2.	Způsobilost účastníků	37
3.6.	Zahájení řízení	38
3.6.1.	Podání návrhu na zahájení řízení	38
3.6.2.	Zpětvzetí návrhu na zahájení řízení a jeho účinky.....	39
3.7.	Průběh řízení	42
3.7.1.	Postup soudu před jednáním	42
3.7.2.	Nařízení jednání a výslech manželů	43
3.7.3.	Povinnosti soudu při projednávání věci	45
3.7.4.	Provádění dokazování	46
3.7.5.	Důsledky zmeškání jednání	47
3.7.6.	Přerušování řízení	48
3.7.7.	Doručování.....	49
3.8.	Rozhodnutí.....	50
3.9.	Opravné prostředky.....	51
3.9.1.	Odvolání.....	51
3.9.2.	Dovolání.....	54
3.9.3.	Žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost	55
3.10.	Náhrada nákladů řízení.....	56
3.11.	Řízení související s řízením o rozvod manželství	56

3.11.1.	Řízení ve věci péče o nezletilé děti a jejich výživě	56
3.11.2.	Řízení o výživném mezi bývalými manžely	57
3.11.3.	Řízení k vypořádání majetkových vztahů bývalých manželů.....	58
4.	PRÁVNÍ ÚPRAVA ROZVODU S MEZINÁRODNÍM PRVKEM	60
4.1.	Mezinárodní právo soukromé v ČR.....	60
4.1.1.	Zákon o mezinárodním právu soukromém	61
4.1.2.	Pravomoc českých soudů	62
4.1.3.	Rozhodné právo	63
4.2.	Právo EU, resp. členských států EU	63
4.2.1.	Regulace ze strany EU	63
4.2.2.	Regulace členskými státy EU	65
4.2.3.	Vybrané právní úpravy členských států EU.....	67
4.2.3.1.	<i>Rakouská republika.....</i>	<i>67</i>
4.2.3.2.	<i>Spolková republika Německo.....</i>	<i>69</i>
4.2.3.3.	<i>Slovenská republika (SR) .....</i>	<i>71</i>
4.2.3.4.	<i>Polská republika .....</i>	<i>73</i>
4.3.	Uznávání cizích rozhodnutí o rozvodu manželství českými soudy.....	74
4.3.1.	Uznání rozhodnutí členského státu EU	75
4.3.2.	Uznání rozhodnutí členského státu Haagské úmluvy	76
4.3.3.	Uznání rozhodnutí ostatních států.....	78
5.	PRÁVNÍ INSTITUTY OBDOBNÉ ROZVODU MANŽELSTVÍ A ŘÍZENÍ O NĚM.....	80
5.1.	Registrované partnerství osob téhož pohlaví	80
5.1.1.	Zrušení registrovaného partnerství	81
5.1.2.	Vyživovací povinnost bývalých partnerů	82
5.2.	Soužití nesezdaných párů	83
ZÁVĚR	.....	86

SEZNAM ZKRATEK	88
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	90
RESUMÉ	99
SUMMARY	101
KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS.....	103

Úvod

Za předmět své diplomové práce jsem si zvolila téma „Řízení o rozvod manželství“, a to z vícera důvodů.

V první řadě mě zaujala skutečnost, že s účinností k 1. lednu 2014 se v našem právním řádu prosadila samostatná úprava řízení o rozvod manželství, a to ve zvláštní části zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Do této doby se na řízení o rozvod manželství aplikoval zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v rámci kterého byla úprava rozvodového řízení výslovně zohledněna nanejvýš pomocí odchylek od obecného civilního řízení. S vyčleněním řízení o rozvod manželství do zákona o zvláštních řízeních soudních se tak otevřel poměrně široký prostor pro praktické i akademické úvahy nad správnou interpretací těchto norem. Oživila se i diskuze nad povahou rozvodového řízení, stále více zaznívají k nové úpravě hlasy kritiků a objevují se i první teoretické spory. To vše si dle mého názoru zaslouhuje pozornost, hlubší studium a vědecké bádání. Nadto k 1. lednu 2014 doznala určitých změn v rámci rekonstrukce soukromého práva i hmotněprávní úprava rozvodu, jejíž prozařování do procesněprávních norem taktéž nelze nechat bez povšimnutí.

Rozhodnutím sepsat práci k řízení o rozvod manželství jsem sledovala i vlastní osobní zájem o bližší poznání této problematiky a její porozumění. Je obecně známo, že míra rozvodovosti je v naší republice poměrně vysoká. Ačkoliv zákonodárce (§ 3 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) přiznává rodině a manželství zvláštní zákonnou ochranu, slyšíme stále častěji o krizi současné rodiny a o úpadku manželské instituce. Např. za rok 2015 bylo rozvedeno 26,1 tisíc manželství, přičemž úhrnná rozvodovost se pohybuje kolem necelých 47 % při průměrné délce manželství při rozvodu 13 let¹. Rozvod manželství je tedy v naší společnosti dosti častý jev a zákonodárce tento fakt musí chtít nechtít reflektovat. V souvislosti s rozvodem totiž nestačí vypořádat statusové otázky manželů, ale často dochází i k vypořádání jejich majetkových vztahů. Nadto více jak z poloviny rozváděných manželství pochází

---

¹ Český statistický úřad ČR, *Pohyb obyvatelstva - rok 2015, Vysoký počet zemřelých* [online]. Datum poslední aktualizace: 14. 6. 2016 [cit. 15. 6. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2015>

nezletilé děti (v roce 2015 konkrétně 57,5 %)², což vyžaduje patřičnou úpravu otázky jejich další výchovy a výživy. I samotné řízení, kterým se manželství rozvádí, představuje intenzivní zásah nejen do právních poměrů, ale i do osobní integrity všech zúčastněných osob, neboť jsou veřejně za účasti cizích osob (soudce, příp. svědků, znalců, veřejnosti) detailně projednávány jejich soukromé a intimní záležitosti. Na všechny tyto aspekty by měl zákonodárce při přijímání právní úpravy rozvodu manželství pamatovat.

V neposlední řadě byl výběr tématu diplomové práce veden mým zájmem prozkoumat zahraniční právní úpravy rozvodu a rozvodového řízení a pokusit se alespoň o částečnou komparativní analýzu ve vztahu k české právní úpravě.

Práce sestává z úvodu, pěti hlavních částí, jež se dále člení na kapitoly o několika úrovních, a ze závěru.

V první části se vydávám na exkurz do historie úpravy rozvodu na našem území, a to od středověkých dob až po současný vývoj. Přibližuji zde nejen tehdejší hmotněprávní úpravu rozvodu manželství, ale i úpravu rozvodového řízení.

Druhou část otevírám krátkým zamyšlením nad vzájemným vztahem hmotněprávní a procesněprávní úpravy a jeho významem pro rozvod manželství. Na to navazuji pojednáním o současné hmotněprávní úpravě rozvodu. Zaměřuji se na modely rozvodu, jež jsou v našem právním řádu povoleny, na rozvodový důvod a na následky rozvodu (jak statusové a majetkově-právní, tak následky ve vztahu k nezletilým dětem manželů).

V třetí části se soustředím na současnou právní úpravu řízení o rozvod manželství jako takového. Nastiňuji rovněž kontext přijetí současné úpravy a zmiňuji i teoretické spory v nazírání povahy rozvodového řízení. Tuto část uzavírám zmínkou o řízeních, které se často (někdy i povinně) s řízením o rozvod manželství pojí.

Čtvrtá část pojednává o úpravě řízení o rozvod manželství, ve kterých je přítomen mezinárodní prvek. Nejprve se zajímám o úpravu mezinárodního práva soukromého, kterého se k 1. lednu 2014 rovněž dotkla rekodifikace soukromého práva. Ve svém zkoumání pokračuji legislativou Evropské Unie. V souvislosti s EU dále krátce uvedu, jak jsou rozvody obecně v členských státech upraveny, a následně

---

² Tamtéž.

zmíním, jak vypadají konkrétní úpravy ve státech sousedících s ČR. Závěrem se zabývám otázkou uznávání cizích rozhodnutí.

V páté části se věnuji partnerským svazkům, které se v určitých prvcích podobají manželství, a to konkrétně registrovaným partnerstvím a soužití nesezdaných párů. Zajímá mě především způsob jejich zániku a s tím spojené důsledky (jsou-li nějaké).

Cílem mé diplomové práce je podat ucelený výklad o současné právní úpravě řízení o rozvod manželství v České republice, přičemž výklad doplňuji poznatky nejen z oblasti hmotněprávní regulace, ale i z cizích právních řádů. Neopomím ani srovnání s předchozí právní úpravou řízení o rozvod manželství

Svou diplomovou práci opírám o právní zdroje účinné k datu uzavření práce.

1. Historie právní úpravy rozvodu manželství v ČR

1.1. Středověk a novověk

V dobách středověku bylo manželské právo upraveno výhradně v rámci práva kanonického. Až Marie Terezie zasáhla svými nařízeními do této výlučné církevní úpravy manželství. Výraznější však byl zásah jejího syna, Josefa II., jehož **manželským patentem** z roku 1783 byly věci manželské přenechány úpravě světského práva (a světským soudům), na což následně částečně navázal i **obecný zákoník občanský**³ (dále též **o. z. o.**) Františka I. Habsburského. V rámci tohoto zákoníku byl uplatňován **konfesní princip**, což znamenalo, že se úprava manželského práva lišila dle vyznání manželů. Podle tohoto zákoníku bylo možné rozloučit jen nekatolické manželství, nikoliv manželství katolické. Pokud jeden z manželů za trvání manželství přestoupil na katolickou víru, mohlo být manželství rozloučeno jen na návrh nekatolického manžela. Úprava vztahující se na nekatolické křesťany se užila obdobně i na osoby bez vyznání (dle zákona č. 51/1870 Sb. z. ř.) či na osoby islámského vyznání (dle zákona č. 159/1912 Sb. z. ř.).⁴

Obecný občanský zákoník, jak jsem již předeslala užitím termínu „rozloučit“, rozlišoval mezi rozlukou a rozvodem (§ 103), přičemž pod tehdejšími pojmy „**rozluka**“ (*Trennung der Ehe*) se rozuměl rozvod tak, jak jej chápeme dnes. „**Rozvod**“ (*Scheidung von Tisch und Bett*) pak dle tehdejší terminologie představoval odhnutí manželů při zachování dalšího trvání manželství (naš právní řád již však v současnosti tento či obdobný právní institut nezná). Oproti římskému právu byla rozluka manželství možná pouze na základě soudního rozhodnutí. K rozloučení manželství pak bylo třeba naplnění některého ze zákonných důvodů. V řadě případů byla takovým důvodem vina jednoho z manželů na ukončení společného žití. Pokud se navíc jednalo o důvod nepřekonatelného odporu (vůči druhému manželu), bylo soudní rozhodnutí ke zrušení manželství podmíněno souhlasem obou manželů. Výjimkou z této úpravy byla židovská manželství, která mohla být rozloučena na základě svobodné dohody obou manželů, a

---

³ Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. ř. obecný zákoník občanský (originální název Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)

⁴ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 19 – 21. ISBN 978-80-87576-66-3.

to po proběhnutím řízení před rabínem. Eventualitu představovala žaloba židovského manžela podaná k soudu proti manželce pro její cizoložství.⁵

Co se týče úpravy samotného řízení, i zde sehrál Josef II. výraznou roli, a to vydáním **Obecného soudního řádu josefinského** 1. května 1781, kterým se nahrazovalo i staré české soudnictví.⁶ Až po více než 100 letech byly přijaty **civilní soudní řád**⁷ a tzv. **jurisdikční norma**⁸, které měly za úkol zmodernizovat civilní řízení⁹.

Jurisdikční norma rozlišovala při úpravě příslušnosti mj. dobrovolný a nedobrovolný rozvod. Pro dobrovolný rozvod, jehož úprava se nacházela v části třetí jurisdikční normy (mezi záležitostmi nespornými spolu s rozlukou Židů dle § 133 o. z. o.), se vyžadoval souhlas obou manželů s vyslovením rozvodu (§ 103 o. z. o.). Jestliže však jeden z manželů souhlas s rozvodem nevyslovil, postupovalo se dle ustanovení o nedobrovolném rozvodu, který byl upraven mezi věcmi spornými v části druhé jurisdikční normy (společně s obecnou formou rozluky).¹⁰ Nedobrovolný rozvod a rozluka obecně náležely do působnosti sborových soudů první instance (§ 50 odst. 2 bod 2 jurisdikční normy¹¹), přičemž k jejich projednání byl v konkrétním rozhodovaném případě výlučně místně příslušný soud sborové první instance, v jehož obvodu měli manželé své poslední společné bydliště (§ 76 jurisdikční normy¹²). O dobrovolném rozvodu rozhodoval dle § 70 jurisdikční normy okresní soud, v jehož obvodu měl obecný soud manžel (dle manželova obecného soudu se pak řídil i obecný soud manželky, ledaže muž přesunul své bydliště do zahraničí a svou manželku

---

⁵ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 22 – 24.

⁶ JÁNOŠÍKOVÁ, P.; KNOLL, V. *Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století*, s. 100. ISBN 978-80-87071-48-9.

⁷ Zákon č. 113/1896 ř.z. ze dne 1. srpna 1895, o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)

⁸ Zákon č. 111/1895 ř.z. ze dne 1. srpna 1895, o vykonávání moci soudní a o příslušnosti řádných soudů v občanských věcech právních (jurisdikční norma)

⁹ MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, s. 283. ISBN 978-80-87212-39-4.

¹⁰ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 532.

¹¹ Ustanovení § 50 odst. 2 jurisdikční normy: „*Soudy sborové první instance jsou výlučně příslušny pro právní rozepře tuto uvedené: 1. [...]; 2. pro rozepře o nedobrovolném rozvodu, o rozloučení manželství neb o prohlášení jeho za neplatné; 3. [...].*“

¹² Ustanovení § 76 jurisdikční normy: „*Žaloby o rozvod, rozloučení nebo neplatnost některého manželství, i žaloby pro všeliké ne ryze majetkové nároky z manželského poměru náležejí před soud, v jehož obvodě manželé měli své poslední společné bydliště.*“

zanechal v tuzemsku)¹³. Nicméně oznámení o tom, že rozvedení manželé obnovili své manželské soužití, mohlo být adresováno buď soudu, jenž o rozvodu rozhodl, či okresnímu soudu, v jehož obvodě měli manželé společné bydliště v době učinění takového oznámení (§ 114 jurisdikční normy)¹⁴.

1.2. Vznik samostatného československého státu

Do právního řádu nově vzniklého československého státu byl na základě zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého¹⁵ recipován právní řád Rakouska-Uherska.

Záhy však došlo k přijetí zákona č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství, jenž vešel v známost pod označením **rozlukový zákon**¹⁶ či **manželská novela**¹⁷ a jenž sjednotil úpravu v českých zemích a na Slovensku (srov. § 30 manželské novely). Novelizační zákon z roku 1924 pak rozšířil účinnost manželské novely i na území Podkarpatské Rusi¹⁸. Tato manželská novela zrušila ve svém § 25 ta ustanovení obecného zákoníku občanského, jež zakotvovala různorodou právní úpravu manželství v závislosti na vyznání manželů. Rovněž pak s ohledem na § 13 umožnila žalovat o rozluce každému z manželů bez ohledu na vyznání. Nadále zůstal zachován právní institut rozvodu v pojetí dle obecného zákoníku občanského.

Důvody, pro něž bylo možné manželství rozloučit, byly tehdejší odbornou veřejností klasifikovány buď jako tzv. **důvody absolutní**, či **relativní**, přičemž výčet

---

¹³ Ustanovení § 70 jurisdikční normy: „(1) *Obecný soud manželův jest také soudem jeho manželky, třeba byla opatrovankou, pokud manželství není soudně rozvedeno nebo rozloučeno nebo smrtí manželovou zrušeno. (2) Jestliže manžel zrušil své bydliště v obvodě, kde tento zákon platí, avšak manželku svou zanechal v tuzemsku, tedy její stálý pobyt zakládá pro ni obecný soud potud, pokud manžel opět neusídí se v obvodu platnosti tohoto zákona.*“

¹⁴ Ustanovení § 114 jurisdikční normy: „(1) *Povoliti dobrovolný rozvod, jakož i rozloučení podle § 133 o. z. obč. povolán jest okresní soud, u něhož manžel má svůj obecný soud. (2) Oznámení o opětém spojení rozvedených manželů může se státi u soudu, který povolil rozvod k žádosti manželů, neb u okresního soudu, v jehož obvodě nalézá se společné bydliště manželů v čase oznámení. V posléze řečené případnosti budíž v oznámení uveden soud, který povolil rozvod, aby náležitě zpraven byl.*“

¹⁵ Ustanovení čl. 2 zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého: „*Všecké dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.*“

¹⁶ MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, s. 427.

¹⁷ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 25.

¹⁸ Zákon č. 113/1924 Sb. z. a n. ze dne 14. dubna 1924, kterým se mění § 113, odst. 3., uh. zák. čl. ze dne 9. prosince 1894, č. XXXI., o manželském právu, a §§ 51 a 59, odst. 2., uh. zák. čl. ze dne 9. prosince 1894, č. XXXIII., o státních matrikách, pak § 30 zákona ze dne 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n., o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství

rozlukových důvodů uvedený v § 13 byl taxativní¹⁹. Absolutními důvody byly např. skutečnosti, že se druhý manžel dopustil cizoložství, ukládal o manželův život a zdraví, byl odsouzen k trestu žaláře na dobu alespoň tři let či trpěl trvale nebo periodicky probíhající duševní chorobou trvající alespoň tři léta etc., a rozumělo se tím, že tyto důvody byly samy o sobě bez ohledu na poměry či smýšlení manželů uznány za důvody rozluky. O relativní důvod se pak jednalo v případě odsouzení jednoho z manželů k trestu žaláře na dobu kratší než tři roky, pokud trestný čin byl spáchán z pohnutek či za okolností svědčících o zvrhlé povaze takového manžela, dále v případě hlubokého rozvratu manželství a v případě nepřekonatelného odporu. U těchto důvodů byl přítomen subjektivní prvek spočívající ve zvláštních poměrech manželů či v jejich smýšlení či pocitech.²⁰

I zde platilo, že k povolení rozluky pro nepřekonatelný odpor byl nezbytný souhlas obou manželů s takovým postupem.²¹ V případě, že soud v minulosti manželství již rozvedl a manželé se rozhodli manželství zrušit zcela, stačilo, aby se v žádosti o rozluky odvolávali na nepřekonatelný odpor, jestliže od provedení soudního rozvodu uplynul alespoň jeden rok a manželé do té doby neobnovili své soužití.²² Pokud od provedení soudního rozvodu uplynula doba tří let, měl soud při rozhodování o rozluce nepřekonatelný odpor, jehož se manželé dovolávali, považovat za prokázaný (ledaže výsledky ústního jednání tomu odporovaly). Nepřekonatelný odpor se tedy za takového skutkového stavu presumoval.²³

Procesních norem obsahovala manželská novela poskrovnu. Věcně příslušným soudem k projednání žádosti o rozluky byl sborový soud první stolice. Místně příslušným byl pak sborový soud, který v prvním stupni rozhodoval o rozvodu, a nebyl-li takový soud, tak sborový soud, v jehož obvodě měl obecný soud manžel, jenž žádost

---

¹⁹ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 26.

²⁰ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 631.

²¹ Ustanovení § 13 písm. i) zákona č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství (manželské novely): „*Žalobě lze vyhovět jen tehdy, připojí-li se k žádosti za rozluky třeba i dodatečně také druhý manžel. V tomto případě netřeba však rozluky ihned povolovati, nýbrž lze napřed uznati na rozvod od stolu a lože a to třeba i vícekrát.*“

²² Ustanovení § 15 manželské novely: „*Bylo-li manželství soudně rozvedeno, může každý manžel, nechce-li žalovati o rozluky z jiného důvodu v § 13 uvedeného, žádati za rozluky pro nepřekonatelný odpor. Žádost tuto lze podati teprve, když uplynul od provedení rozvodu soudního alespoň rok a manželé neobnovili manželského společenství; [...].*“

²³ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 27 – 28.

o rozluku nepodal. Jestliže se však takový soud nacházel v zahraničí, byl místně příslušným soudem sborový soud v obvodu obecného soudu samotného žadatele.²⁴ Soud při vyšetřování žádosti postupoval dle zásad řízení nesporného. Manželská novela zavedla i zvláštní fikci souhlasu se žádostí, a to v případě, že se manžel, proti kterému byla podána žádost o rozvod, nedostavil k soudnímu jednání, přičemž na takový právní důsledek jej soud musel upozornit.²⁵ K rozhodnutí žádosti o rozluku mohl soud nařídít soudní jednání, jež bylo neveřejné a mohlo být v případě potřeby konáno před senátem²⁶.

1.3. Období po 2. světové válce

Po uchopení moci Komunistickou stranou Československa v únoru 1948²⁷ byly postupně přijímány zákony a dílčí novely ovlivněné jí propagovanou ideologií. V zásadních právních odvětvích se však aspirovalo na přijetí zcela nové unifikační kodifikace, přičemž k naplnění těchto snah došlo přijetím tzv. právníkové dvouletky²⁸. V jejím rámci byl mj. přijat i **zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném** a zákon č. 142/1950 Sb., o konaní v občianskych súdnych veciach (**občiansky súdny poriadok**)²⁹.

Zákonem o právu rodinném se právo rodinné podle sovětského vzoru osamostatnilo³⁰. Pokrokovým byl tento zákon v oblasti zániku manželství zejména tím, že pro zánik manželství prosadil termín „rozvod“ namísto původního termínu „rozluka“

---

²⁴ Ustanovení § 20 manželské novely: „1. Příslušným rozhodnouti o žádostech za rozluku ve smyslu §§ 15. a 17. jest sborový soud první stolice. 2. Předcházeli-li tuto žádost spor o rozvod, je místně příslušným sborový soud, jenž rozhodoval v své stolici ve sporu o rozvod. 3. V ostatních případech je místně příslušným sborový soud, v jehož obvodě má svůj obecný soud manžel, proti němuž žádost za rozluku směřuje. Nemá-li tento manžel svého obecného soudu v tuzemsku, je příslušným sborový soud, v jehož obvodu má žadatel svůj obecný soud.“

²⁵ Ustanovení § 16 manželské novely: „a) Soud vyšetří věc postupuje dle zásad řízení nesporného. [...] b) Souhlas se žádostí za rozluku dlužno předpokládati, když manžel, proti němuž žádost za rozluku směřuje, na soud se nedostaví; na tento následek budiž upozorněno v obsílce, kterou je doručiti tomuto manželu do vlastních rukou zároveň se stejnopisem žádosti. Právo soudu použití donucovacích prostředků dle §u 87. zák. o org. s. tím dotčeno není. [...]“

²⁶ Ustanovení § 21 manželské novely: „V řízení o žádostech za rozluku ve smyslu §§ 15. a 17. může soud, shledá-li toho závažnou potřebu, naříditi i ústní jednání, jež je neveřejné; toto ústní jednání může se konati, uzná-li to soud za nezbytně nutné, před celým senátem. [...]“

²⁷ KUKLÍK, J. *Dějiny československého práva 1945-1989*, s. 80. ISBN 978-80-87284-17-9.

²⁸ Tamtéž, s. 88.

²⁹ Zákon byl ve Sbírce zákonů publikován ve slovenském jazyce.

³⁰ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 23. ISBN 978-80-7478-937-3.

a zároveň bez náhrady zrušil institut odpovídající rozvodu dle dřívějšího pojetí³¹. Zákon o právu rodinném uznal v § 30 jediný možný důvod pro rozvod manželství, a to hluboký a trvalý rozvrat manželství. I přesto nebylo možné manželství rozvést, pokud by to bylo v rozporu se zájmy nezletilých dětí manželů. Manžel, který byl rozvratem manželství vinen, nemohl požádat o rozvod, ledaže s rozvodem souhlasil i druhý manžel.³² Tato poměrně přísná podmínka byla krátce nato změkčena zákonným opatřením předsednictva Národního shromáždění z roku 1955³³, a to doplněním čtvrtého odstavce k § 30, dle kterého i bez tohoto souhlasu mohl soud „*maje na zřeteli zájem společnosti zrušit manželství rozvodem ve výjimečných případech, jestliže manželé po dlouhou dobu spolu nežijí*“.

Občiansky súdny poriadok zakotvoval v § 230 an. pro řízení v manželských věcech několik zvláštností (oproti obecné úpravě v tomto zákoně). Pro řízení o rozvod tak například platila odchylka z obecných zásad dokazování v tom smyslu, že rozhodoval-li soud o návrhu na rozvod, ke kterému se připojil i druhý manžel a jejich tvrzení ohledně viny na rozvratu se shodovaly, mohl soud ke zjištění, zda je dán rozvrat manželství a kdo na něm příp. nese vinu, pouze vyslechnout manžele a další důkazy neprovádět³⁴.

Změny, které přinesl vývoj po roce 1948, byly natolik převratné, že po uplynutí několika let vyvstala potřeba revize dosavadních, byť teprve krátce účinných právních předpisů. V oblasti rodinného práva byl nakonec přijat nový **zákon č. 94/1963 Sb., o rodině** (dále též **ZOR**), který zůstal účinný až do konce roku 2013. ZOR sice derogoval zákon o právu rodinném, nicméně na něj principiálně navázal³⁵ a fakticky spíše představoval jeho rozsáhlou novelu, přijatou v zcela novém zákoně (za účelem

---

³¹ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 28.

³² Ustanovení § 30 zákona o právu rodinném: „(1) Nastal-li z důležitých důvodů mezi manžely hluboký a trvalý rozvrat, může manžel žádat, aby soud manželství zrušil rozvodem. (2) Mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvodem zrušeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem dětí. (3) Manželství nelze zrušit rozvodem, žádá-li o něj manžel, který rozvrat výlučně zavinil, ledaže druhý manžel projeví s rozvodem souhlas.“

³³ Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 61/1955 Sb., o změně předpisů o rozvodu

³⁴ Ustanovení § 239 občianskeho súdneho poriadku: „Ak sa druhý manžel pripojí k návrhu na rozvod manželstva a ak sa shodujú návrhy oboch manželov čo do viny na rozvode, môže sa súd obmedziť pre zistenie rozvratu a viny na ňom na výsluch účastníkov.“

³⁵ KUKLÍK, J. *Dějiny československého práva 1945-1989*, s. 382.

zřehlednění)³⁶. Úprava majetkových práv manželů však byla přenechána zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník³⁷.

Původní znění zákona o rodině kladlo silný důraz na význam manželství a rodiny, a to i ve vztahu k rozvodu manželství, ke kterému tak bylo možné přistoupit jen ve společensky odůvodněných případech (§ 23 ZOR v původním znění)³⁸. Dle ZOR bylo možné manželství rozvést z důvodu vážného rozvratu, v důsledku kterého manželství nemohlo dále plnit svůj společenský účel (§ 24 ZOR v původním znění). Soud byl sice povinen zjišťovat příčiny rozvratu, nikoliv již případnou vinu na něm (§ 25 ZOR v původním znění, srov. § 31 zákona o právu rodinném)³⁹. Původní znění ZOR nezohledňovalo souhlas druhého z manželů. Byl-li souhlas s rozvodem manželství vysloven, soudy jej braly v potaz. Pokud ale dle výsledků dokazování mohlo manželství dále plnit společenský účel, mohl soud návrh na rozvod zamítnout⁴⁰.

V oblasti občanského práva se změny se dočkaly i procesně-právní vztahy. Tato změna se realizovala přijetím zákona č. 99/1963 Sb., **občanský soudní řád** (dále též **OSŘ**), kterým se zrušil občiansky súdny poriadok. Zákonodárcův zájem na zachování manželství se projevil i v oblasti procesního práva, neboť v původním znění § 70 až 72 OSŘ zavedl institut povinného řízení o smíření manželů před řízením o rozvod manželství. Pro neplnění svého účelů byl však tento institut z OSŘ záhy vypuštěn⁴¹.

1.4. Vývoj po roce 1989

Osamostatněná Česká republika převzala právní předpisy ČSFR platné ke dni 31. prosince 1992, a to na základě zákona č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se

---

³⁶ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*, s. 30. ISBN 80-7239-192-5.

³⁷ KUKLÍK, J. *Dějiny československého práva 1945-1989*, s. 382.

³⁸ Ustanovení § 23 zákona o rodině: „(1) Státní orgány ve spolupráci se společenskými organizacemi a všemi občany jsou povinny napomáhat upevňování manželství a rodiny, zejména tím, že předcházejí příčinám, které by mohly vést k narušování pevnosti a trvalosti vztahů v manželství a v rodině. (2) Lehkomyslný poměr k manželství je v rozporu se zájmem společnosti. Proto lze ke zrušení manželství rozvodem přistoupit jen ve společensky odůvodněných případech.“

³⁹ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 33.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Zákon č. 49/1973 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád

zánikem České a Slovenské Federativní Republiky⁴². Nadále mohly být tedy aplikovány ZOR i OSŘ.

Úprava rozvodu manželství však (podobně jako jiné oblastní právního řádu ČR) doznala v 90. letech podstatných změn. Novelou z roku 1998⁴³ bylo ze ZOR vypuštěno ustanovení § 23, čímž se opustila koncepce umožňující zápočet rozvodu s ohledem na zájem společnosti. Rovněž byl do zákona o rodině doplněn § 24a, kterým se zavedl tzv. smluvený rozvod (více viz kapitola 2.2.1.2.). Tato novela dále oddělila řízení o úpravě poměrů rozváděných manželů k nezletilým dětem od řízení o rozvod manželství⁴⁴. Vývojem nastalým po roce 1989 se tedy úprava rozvodu oprostila od ideologických pozůstatků z dob minulého režimu a stala se liberálnější.

Další vývoj společenských vztahů a české právní kultury vyústil v rekonstrukci soukromého práva a přijetí dalších souvisejících předpisů, a to s účinností od 1. ledna 2014. K tomuto datu byl ZOR zrušen a hmotněprávní úprava rozvodu (a rodinných věcí vůbec) se vtělila do **zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník** (dále též **OZ**). Úprava řízení o rozvod manželství se k tomuto datu naopak dočkala osamostatnění, neboť se z kusé úpravy v rámci OSŘ vyčlenila do zvláštního procesněprávního zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále též **ZŘS**).

---

⁴² Ustanovení čl. 1 odst. 1 zákona č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky: „*Ústavní zákony, zákony a ostatní právní předpisy České a Slovenské Federativní Republiky platné v den zániku České a Slovenské Federativní Republiky na území České republiky zůstávají nadále v platnosti. Nelze však použít ustanovení podmíněná toliko existencí České a Slovenské Federativní Republiky a příslušnosti České republiky k ní.*“

⁴³ Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů

⁴⁴ FRANCOVÁ, M.; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*, s. 8. ISBN 978-80-7478-500-9.

2. Hmotněprávní úprava rozvodu v ČR

2.1. Rozvod z pohledu práva hmotného a procesního

Rozvod manželství je občanskoprávní institut, jenž nalézá svůj odraz jak v normách práva hmotného (zejm. § 755 OZ), tak v právu procesním (zejm. § 2 písm. p) ZŘS ve spojení s § 383 ZŘS)⁴⁵.

Byť se normy občanského práva hmotného většinou realizují dobrovolným chováním jejich adresátů bez potřeby zásahu státní moci⁴⁶, realizaci některých právních institutů zákonodárce pro významnost či zvláštnost jimi dotčených zájmů podmiňuje autoritativním projevem vůle státu (např. soudním rozhodnutím). Příkladem takového institutu je rozvod manželství, neboť jeho důsledky pro budoucí právní poměry manželů, příp. i dalších osob (např. nezletilých dětí), jsou natolik zásadní, že se jeví jako nezbytné podřídit tento postup regulaci státní mocí. Děje se tak jednak zakotvením kogentních norem upravujících rozvod manželství⁴⁷ a jednak vytvořením zvláštního soudního řízení (o rozvod manželství). Rozvést manželství je v České republice oprávněn jedině soud. Řízení o rozvod manželství se tak vede nejen v případě sporu mezi manžely ohledně ukončení jejich manželství, nýbrž musí proběhnout i v případě tzv. smluveného rozvodu, který vychází z dohody manželů na rozvodu manželství.⁴⁸

Obecně platí, že normy hmotného práva i práva procesního spolu korelují, tudíž je nelze interpretovat a aplikovat odděleně⁴⁹. Lze tedy uzavřít, že u zkoumání právní aspektů rozvodu manželství je tím spíše nutné vzájemnou provázanost hmotněprávní a procesněprávní úpravy respektovat.⁵⁰

---

⁴⁵ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Obecně o řízení – pravomoc, pojení řízení* [online]. Bulletin advokacie. Datum zveřejnění: 24. 2. 2015. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/řízení-o-rozvod-manželství-obecně-o-řízení-pravomoc-pojetí-řízení?browser=mobi>

⁴⁶ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*, s. 142. ISBN 978-80-7552-187-3.

⁴⁷ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 39.

⁴⁸ FRINTOVÁ, D. *Řízení o rozvod manželství – srovnání právní úpravy České republiky s právní úpravou ve Spolkové republice Německo*. In *Právník*, č. 3/2011, s. 233.

⁴⁹ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*, s. 59.

⁵⁰ SVOBODA, K. *Nové problémy v řízení o rozvod manželství*. In *Bulletin advokacie*, č. 5/2014, s. 33.

2.2. Rozvod jako hmotněprávní institut v OZ

2.2.1. Modely rozvodu

Rozvod manželství, kterým se rozumí rozhodnutí o zrušení manželství soudem⁵¹, je jedním ze zákonných důvodů, pro které manželství zaniká (§ 754 OZ). Za života manželů je to pak jediný možný způsob zániku jejich manželství⁵². Jeho hmotněprávní úprava je v současnosti obsažena v § 755 an. OZ (část druhá, hlava I, díl 2, oddíl 2) a v podstatě kopíruje předchozí hmotněprávní úpravu obsaženou v § 24 an. ZOR⁵³.

Zákonodárce v § 755 odst. 1 OZ zakotvuje základní režim rozvodu manželství. V následujících ustanoveních OZ pak připouští dva odchylné režimy. V právní teorii se proto rozlišuje:

- a. rozvod manželství se zjišťováním příčin jeho rozvratu (tzv. sporný rozvod);
- b. rozvod manželství bez zjišťování příčin jeho rozvratu (tzv. smluvený rozvod);
- c. rozvod manželství s proti-tvrdoštní klauzulí (tzv. ztížený rozvod).

Skutečnost, že se při řešení konkrétního rozhodovaného případu postupuje dle některého z výše uvedených modelů rozvodu, není neměnná. V praxi se tak lze často setkat kupř. s návrhem jednoho z manželů na rozvod manželství, jenž bude zprvu probíhat v základním režimu, následně se však k tomuto návrhu může připojit druhý z manželů, tudíž dojde k přeměně na rozvod smluvený apod.⁵⁴

2.2.1.1. Rozvod manželství se zjišťováním příčin rozvratu

Jedná se o základní úpravu rozvodu manželství, plynoucí z § 755 odst. 1 OZ. Právní teorie a praxe tento základní režim označují rozličnými způsoby, např. jako „rozvod bez domněnky rozvratu“⁵⁵, „klasický rozvod“⁵⁶ či „sporný rozvod“⁵⁷.

---

⁵¹ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 42.

⁵² ŠMÍD, D. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*, s. 60. ISBN 978-80-86846-55-2.

⁵³ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R., *Rozvod manželství*, s. 56.

⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 86. ISBN 978-80-7400-552-7.

⁵⁵ ŠMÍD, D. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*, s. 61.

Jedná se o rozvod manželství z důvodu existence kvalifikovaného rozvratu manželství (ke kvalifikovanému rozvratu manželství více viz kapitola 2.2.2.). Soud v případě tohoto druhu rozvodu zkoumá nejen to, zda existuje rozvrat manželství, ale zároveň zjišťuje i jeho příčiny (§ 756 OZ). Ten z manželů, který podal návrh na zahájení řízení o rozvod manželství, má ohledně existence rozvratu manželství břemeno tvrzení i důkazní⁵⁸.

Zároveň však platí, že manželství soud nerozvede dříve, než bude opatrovnickým soudem rozhodnuto o poměrech nezletilého dítěte manželů pro dobu po rozvodu, jestliže dítě dosud nenabylo plné svéprávnosti (§ 755 odst. 3 OZ).

2.2.1.2. Rozvod manželství bez zjišťování příčin rozvratu

Tato varianta rozvodu manželství představuje odchylku od základní úpravy a někdy bývá označována jako „rozvod s domněnkou rozvratu“⁵⁹, „smluvený rozvod“⁶⁰, „nesporný rozvod“⁶¹, popř. „rozvod dohodou (dohodnutý rozvod)“⁶².

Smyslem této varianty rozvodu je dát manželům šanci rozejít se důstojně a zároveň s tím upravit právní následky pojící se s rozvodem. Z hlediska právní teorie se i v tomto případě jedná o rozvod na základě rozvratu manželství, nikoliv na základě dohody, neboť zde musí být rovněž přítomen rozvrat manželství, nepostačí pouhá dohoda manželů o tom, že ukončí své manželství rozvodem.⁶³

Dle § 757 OZ soud rozhodne o rozvodu manželství, aniž by zjišťoval příčiny jeho rozvratu, jestliže návrh na rozvod manželství podali oba manželé společně či pokud se manžel připojí k návrhu na rozvod, jenž podal druhý z manželů. Zákon v § 757 OZ hovoří sice pouze o situaci, kdy se manžel připojí k návrhu na rozvod manželství druhého manžela („*Připojí-li se manžel k návrhu na rozvod manželství, [...] soud manželství rozvede, [...].*“), nicméně na základě výkladu tohoto ustanovení za užití

---

⁵⁶ JIRSA, J. *Nová úprava rozvodového řízení účinná od 1. 1. 2014*. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/rekodifikace/nova-uprava-rozvodoveho-rizeni-ucinna-od-1-1-2014>

⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*, s. 119.

⁵⁸ ŠMÍD, D. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*, s. 61.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 88.

⁶¹ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*, s. 123.

⁶² KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*, s. 48. ISBN-978-80-7502-023-9.

⁶³ FRINTOVÁ, D. *Řízení o rozvod manželství – srovnání právní úpravy České republiky s právní úpravou ve Spolkové republice Německo*. In *Právník*, č. 3/2011, s. 236.

logického argumentu *a minori ad maius* tím spíš musí být splněny podmínky uvedené v § 757 OZ, domáhají-li se rozvodu manželství manželé společně již od samého počátku⁶⁴.

Soud však o rozvodu manželství bez zjišťování příčin rozvratu rozhodne pouze za kumulativního splnění několika podmínek⁶⁵, a sice 1) soud musí být přesvědčen o pravdivosti shodného tvrzení manželů o rozvratu manželství a záměru dosáhnout rozvodu, 2) ke dni zahájení řízení o rozvod manželství uplynul alespoň jeden rok od uzavření manželství a manželé spolu déle jak šest měsíců nežijí a 3) manželé uzavřou písemně tzv. předrozvodovou majetkovou dohodu⁶⁶ k úpravě svých majetkových poměrů, bydlení a příp. výživného na dobu po rozvodu s tím, že podpisy manželů na této písemné dohodě je nezbytné úředně ověřit. U výživného záleží na vůli manželů, zda dohoda o něm uzavřena bude či nikoliv (oproti dohodám o majetkových poměrech a bydlení, jež je nezbytné uzavřít). Mají-li manželé nezletilé dítě, jež není dosud plně svéprávné, musí navíc uzavřít i dohodu k úpravě poměrů tohoto dítěte na dobu po rozvodu, přičemž tato dohoda vyžaduje schválení soudem.

Soud zde tedy neřeší spor mezi manžely, pouze zkoumá, zda vůle obou manželů je shodná, zda jsou jejich tvrzení pravdivá a zda jsou splněny všechny výše uvedené podmínky.⁶⁷

2.2.1.3. Rozvod manželství s proti-tvrdoštní klauzulí

Tento model rozvodu je taktéž určitým odklonem od základní úpravy. V odborné literatuře se lze setkat nejen s termínem „rozvod manželství s proti-tvrdoštní klauzulí“⁶⁸, ale např. i s variantami „rozvod s klauzulí proti tvrdošti“⁶⁹ nebo „ztížený rozvod“⁷⁰.

Oproti základní úpravě rozvodu je u tohoto modelu rozvod ztížen tím, že dle § 755 odst. 2 OZ je nezbytné zohlednit buď (i) zájmy nezletilého dítěte manželů, které

---

⁶⁴ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 734. ISBN 978-80-7400-297-7.

⁶⁵ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVORÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 46.

⁶⁶ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 91.

⁶⁷ ŠMÍD, D. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*, s. 62.

⁶⁸ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVORÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 44.

⁶⁹ ŠMÍD, D. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*, s. 60.

⁷⁰ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 90.

dosud není plně svéprávné, nebo (ii) zájmy manžela, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností (§ 687 an. OZ) převážně nepodílel a kterému by rozvod manželství způsobil zvláště závažnou újmu. V prvním jmenovaném případě, tj. u nezletilého dítěte manželů, musí být zájem na trvání manželství dán zvláštními důvody vyskytujícími se na jeho straně⁷¹, přičemž za účelem zjištění přítomnosti takového zájmu je soud povinen obrátit se dotázáním mj. i na opatrovníka, jenž byl soudem ustanoven pro řízení o úpravu poměrů k dítěti pro dobu po rozvodu. Půjde zejména o případy tělesného či duševního postižení nezletilého dítěte⁷². V druhém jmenovaném případě, tj. u manžela převážně se nepodílejícího na rozvratu manželství, musí být zároveň dány mimořádné okolnosti svědčící pro zachování manželství (např. věk manžela či jeho zdravotní stav⁷³). Podmínku, že se jeden z manželů převážně nepodílel na rozvratu manželství porušováním manželských povinností, nelze a priori chápat tak, že druhý manžel se na něm podílet musel, neboť rozvrat může spočívat i v objektivních příčinách⁷⁴. Zvláště závažnou újmu nepředstavuje ztráta poloviny společného majetku v důsledku vypořádání společného jmění manželů, ke kterému ze zákona dochází v důsledku rozvodu⁷⁵.

Pokud by rozvod odporoval výše specifikovaným zájmům, pak nelze manželství rozvést a návrh na rozvod se zamítne⁷⁶, byť by bylo soužití manželů rozvráceno. Právě v záповědi rozvodu se v těchto případech spatřuje ono ztížení rozvodu, kterým se má zabránit přílišné tvrdosti, kterou by rozvod dotčenému dítěti či manželu způsobil. Výše specifikované zájmy zde v podstatě zastávají roli zábran rozvodu manželství a tím plní ochrannou funkci.⁷⁷ Z této přísné regulace nicméně existuje jedna výjimka, a sice pokud spolu manželé nežijí min. tři roky – v takovém případě se manželství rozvede, i kdyby byl rozvod v rozporu se zájmem manžela převážně se nepodílejícího na rozvratu manželství (§ 755 odst. 2 písm. b) *in fine* OZ).

---

⁷¹ ŠMÍD, D. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*, s. 60.

⁷² HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 90.

⁷³ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 45.

⁷⁴ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 90.

⁷⁵ Tamtéž, s. 91.

⁷⁶ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 44.

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 90.

2.2.2. Důvod rozvodu

Dle současné právní úpravy je přípustné rozvést manželství pouze z jediného důvodu, a to pro tzv. **kvalifikovaný rozvrat manželství**. Kvalifikovaným rozvratem manželství se rozumí situace, kdy je soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno, jestliže nelze předpokládat jeho obnovení (§ 755 odst. 1 OZ). K tomu, aby byl tento rozvodový důvod dán, tedy nepostačí, že rozvrat manželství trvá po delší dobu („trvale“) a dosahuje určité intenzity („hluboce a nenapravitelně“), neboť k těmto podmínkám musí ještě přistoupit skutečnost, že nelze očekávat obnovení společného žití manželů.⁷⁸

Odpověď na otázku, kdy manželé spolu nežijí, tj. kdy je jejich soužití rozvráceno, vyplývá z § 758 OZ. V předchozí úpravě zákona o rodině obdobná definice absentovala. Dle tohoto ustanovení půjde o případy, kdy manželé nevytvářejí manželské či rodinné společenství, jestliže jeden z nich či oba takové společenství zjevně nemá zájem obnovit. V takovém případě je zcela bez významu, zdali manželé mají či vedou rodinnou domácnost. Právní teorií je soužití manželů vnímáno jako „*společné sdílení radostí i problémů, společné trávení volného času, osobní péče o druhého manžela, společné nakládání s finančními prostředky apod.*“⁷⁹, přičemž je to termín co do obsahu proměnlivý, a tak bude vždy záležet na okolnostech konkrétního rozhodovaného případu.

Soud v řízení o rozvod manželství obligatorně zjišťuje, zda v manželství existuje rozvrat či nikoliv (§ 756 OZ). Tento rozvrat by měl být objektivně zjistitelný, proto bývá někdy označován za objektivní důvod rozvodu manželství⁸⁰.

Od důvodu rozvodu je nezbytné odlišovat **příčiny rozvratu** manželství, které mohou mít jak subjektivní, tak objektivní povahu⁸¹. Ze subjektivních příčin lze jmenovat např. alkoholismus, nevěru či nezájem o rodinu, z objektivních příčin pak kupříkladu zdravotní důvody⁸². V současnosti nejčastější příčinou rozvratu manželství je rozdílnost povah, názorů a zájmů (např. v roce 2014 bylo 19 652 z celkových 26 764

---

⁷⁸ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 85.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 43.

⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 85.

⁸² Český statistický úřad. *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2009*, s. 17. ISBN 978-80-250-2036-4. Dostupné i z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-cr-2009-wapaxetny9>

rozvedených manželství rozvedeno právě z tohoto důvodu⁸³). Zákon však příčiny rozvratu manželství blíže neupravuje, je tak věcí judikatury, co bude jakožto příčina rozvratu manželství při rozhodování o rozvodu zohledněno.

Zjistí-li soud v řízení o rozvod manželství existenci rozvratu, je následně povinen zjišťovat jeho příčiny, ledaže zákon stanoví odchylnou úpravu (§ 756 OZ). Takovou odchylnou úpravou je právě tzv. smluvený rozvod, kdy soud rozvede manželství bez zjišťování příčin rozvratu manželství.

2.2.3. Následky rozvodu manželství

Se zánikem manželství z důvodu jeho rozvodu se pojí řada právních účinků, ať už se jedná o změnu právního statusu manželů, zánik jejich zákonných či smluvních práv a povinností manželů či vznik nových práv a povinností. Rozvodem manželství odpadá zákonná překážka pro uzavření nového manželství, tudíž rozvedený manžel smí vstoupit do nového manželství (§ 674 OZ *a contrario*).

2.2.3.1. Příjmení rozvedeného manžela

§ 759 OZ upravuje následky rozvodu manželství pro toho z manželů, kterému se uzavřením manželství změnilo příjmení.

Jestliže manžel v souladu s § 660 písm. a) OZ přijal příjmení druhého manžela, může do šesti měsíců učinit vůči matričnímu úřadu oznámení, že přijímá zpět své dřívější příjmení (o tomto právu musí být dle § 393 ZŘS v rozsudku, jímž se manželství rozvádí, poučen, více viz kapitola 3.8.). „Dřívější příjmení“ se chápe jako příjmení v podobě před uzavřením manželství⁸⁴.

Totéž oprávnění má i rozvedený manžel, který souhlasil s přijetím příjmení druhého manžela jakožto příjmení společného, ke kterému za trvání manželství v souladu s § 660 písm. c) OZ na druhém místě připojoval své dosavadní příjmení, příp. první ze svých příjmení.

---

⁸³ Český statistický úřad. 5-7 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství v letech 1960–2014 [online]. Datum poslední aktualizace: 12. 5. 2016 [cit. 24. 5. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>

⁸⁴ ŠMÍD, D. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*, s. 62.

Zda rozvedený manžel přijme zpět své příjmení, záleží zcela na jeho vůli⁸⁵ (zákonné ustanovení tuto skutečnost vyjadřuje užitím spojení „*může oznámit*“). Účinky oznámení se pojí s okamžikem jeho doručení matričnímu úřadu, který jej pouze bere na vědomí⁸⁶.

2.2.3.2. *Výživné rozvedeného manžela*

OZ poskytuje ochranu rozvedenému manželu pro případ, že se není schopen sám uživit, pokud tato jeho neschopnost pramení z rozvedeného manželství. Za takové situace mu dle § 760 odst. 1 OZ musí jeho bývalý manžel poskytovat přiměřené výživné, je-li spravedlivé po něm takovou finanční podporu žádat, zejména pokud takovou podporu odůvodňuje věk či zdravotní stav rozvedeného manžela v době rozvodu či ukončení péče o dítě vzešlé z rozvedeného manželství. Nicméně výčet důvodů, jež by ospravedlňovaly vyživovací povinnost vůči rozvedenému manželu, je demonstrativní, zohlednit by tedy bylo možné i jiné skutečnosti než jen věk či zdravotní stav. Úpravou v OZ dochází oproti předchozí úpravě v ZOR ke zpřísnění podmínek, neboť v minulosti se nevyžadovalo, aby neschopnost jednoho z bývalých manželů se sám uživit měla souvislost s rozvedeným manželstvím (§ 92 odst. 1 ZOR.). Na druhou stranu, ZOR ve snaze zabránit přílišnému až excesivnímu zatížení povinného manžela zakazoval soudu přiznat právo na výživné, bylo-li by to v rozporu s dobrými mravy (§ 96 odst. 2 ZOR). Obdobný zákaz, avšak obecně formulovaný bez výslovného odkazu na vyživovací povinnost, lze dohledat i v OZ, a to v § 2 odst. 3 („*Výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy, [...]*“). Určitou ochranu manželovi, po kterém je žádáno výživné, poskytuje i § 8 OZ, který z právní ochrany vylučuje ta právní jednání, jimiž dochází ke zjevnému zneužití práva.

Pro stanovení rozsahu a způsobu poskytování výživného je na základě § 761 odst. 1 OZ určující primárně dohoda manželů či rozvedených manželů. Ti se však mohou dohodnout, že namísto výživného formou dávek bude vyplaceno jednorázové **odbytné**, jehož poskytnutím zanikne rozvedenému manželu ex lege právo na výživné⁸⁷.

---

⁸⁵ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVORÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 48.

⁸⁶ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 97.

⁸⁷ ŠMÍD, D. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*, s. 64.

Nic nebrání ani jejich dohodě o poskytování výživného jinak než peněžitým plněním⁸⁸. Jestliže se však rozvedení manželé na výživném nedohodnou, může ten z bývalých manželů, který je v nouzi, navrhnout, aby soud uložil druhému z nich vyživovací povinnost (§ 761 odst. 2 OZ).

Rozhoduje-li soud o stanovení vyživovací povinnosti a o jejím rozsahu, musí podle § 760 odst. 2 OZ zohlednit několik skutečností. V první řadě je nutné vzít v potaz délku trvání rozvedeného manželství a dobu uplynulou od jeho rozvedení. Dále musí soud přihlídnout k okolnosti, (i) že si rozvedený manžel nezajistil přiměřené zaměstnání, ač mu v tom objektivně nic nebránilo, (ii) že si nezaopatřil výživu řádným hospodařením s vlastním majetkem, (iii) zda se za manželství účastnil péče o rodinnou domácnost a (iv) zda vůči bývalému manželovi či jeho osobě blízké nespáchal čin povahy trestného činu. Za tento čin nemusí být rozvedený manžel pravomocně odsouzen, což může sehrát významnou roli zejména v případech, kdy je k trestnímu stíhání dle zákona zapotřebí souhlasu poškozeného manžela či jeho osoby blízké, je-li tento souhlas odepřen. Pravomocné odsouzení rozvedeného manžela je však objektivním důvodem pro nepřiznání výživného.⁸⁹ Výčet okolností v § 760 odst. 2 OZ je demonstrativní, neboť zákon soudy umožňuje reflektovat i „jiný obdobně závažný důvod“, tj. i okolnosti zde explicitně neuvedené, nicméně musí jít vždy o skutečnosti obdobně závažné povahy.

Vedle výše zmíněné možnosti jednoho z bývalých manželů žádat výživné pro neschopnost se sám živit upravuje zákon i možnost žádat tzv. **sankční výživné**⁹⁰. To znamená, že jestliže mezi manžely či rozvedenými manžely nedojde k dohodě o výživném, ten z manželů, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel či s rozvodem nesouhlasil a kterému rozvod způsobil závažnou újmu, se u soudu může dle § 762 odst. 1 OZ domáhat stanovení výživného v tom rozsahu, kterým by byla zajištěna zásadně stejná životní úroveň rozvedených manželů. Doba, po kterou se lze domáhat poskytování sankčního výživného, je ze zákona omezena dobou přiměřenou okolnostem, nejdéle však na dobu tří let od rozvodu⁹¹. Občanský zákoník oproti

---

⁸⁸ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 100.

⁸⁹ Tamtéž, s. 101.

⁹⁰ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 49.

⁹¹ Tamtéž.

předchozí úpravě stanoví, že právo na sankční výživné *ex lege* nenáleží takovému bývalému manželovi, jenž se na druhém manželu dopustil domácího násilí.

Právo na výživné od bývalého manžela, ať už dle § 760 či dle § 762 OZ, zaniká *ex lege* uzavřením nového manželství či vstupem do registrovaného partnerství toho z rozvedených manželů, který byl oprávněným z vyživovací povinnosti (§ 763 OZ). Uzavřením nového manželství či vstupem do registrovaného partnerství totiž vzniká vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely (§ 697 odst. 1 OZ), resp. mezi registrovanými partnery (§ 10 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství), tudíž se zajištění výživy ze strany bývalého manžela nejeví nadále potřebné či přinejmenším spravedlivé⁹². Oproti dřívější úpravě došlo k rozšíření právních skutečností, s nimiž je ze zákona spojen zánik vyživovací povinnosti, neboť dle § 94 odst. 1 ZOR tato povinnost zanikala pouze uzavřením nového manželství či smrtí povinného manžela, nikoliv již však vstupem do registrovaného partnerství, jak je tomu dnes. Lze si rovněž povšimnout, že OZ u vyživovací povinnosti mezi těmito právními skutečnostmi již výslovně nezmiňuje smrt povinného manžela. S ohledem na fakt, že vyživovací povinnost je povinnost obligační povahy, zřejmě se subsidiárně užije § 2009 OZ, dle kterého by vyživovací povinnost měla zaniknout smrtí nejen dlužníka, tj. povinného manžela (odst. 1 tohoto ustanovení), ale i věřitele, tj. oprávněného manžela (odst. 2 téhož ustanovení), neboť vyživovací povinnost se pojí výhradně s osobami rozvedených manželů.

2.2.3.3. Majetkové povinnosti a práva

Za trvání manželství jsou mezi manžely myslitelné různé formy uspořádání jejich majetkových práv a povinností. Uzavřením manželství zpravidla vzniká i **společné jmění manželů**, a to v zákonném režimu. Snoubenci, resp. manželé si však rozsah a obsah takového jmění mohou smluvně upravit (tj. zúžit či rozšířit) či jej zcela vyloučit a obdobně může majetkový režim manželů upravit i soud. V důsledku těchto úprav pak mohou manželé případně nabývat majetek každý sám pro sebe (tzv. výhradní

---

⁹² HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 101.

jmění) či do podílového spoluvlastnictví (to může mezi manžely existovat ještě z doby před uzavřením manželství).⁹³

Při zániku manželství rozvodem se správa majetkových povinností a práv rozvedených manželů řídí v první řadě dohodou manželů, resp. rozvedených manželů. Pokud se však nepodaří mezi rozvedenými manžely dosáhnout dohody o vypořádání, může jeden z bývalých manželů podat soudu návrh k rozhodnutí o vypořádání (§ 765 OZ).

Se zánikem manželství je vždy spojen zánik společného jmění manželů (pokud mezi manžely vůbec vzniklo a do doby zániku manželství jinak nezanklo)⁹⁴. Pokud do tří let od zániku společného jmění manželů v důsledku rozvodu manželství nedojde výše uvedenými možnými postupy (ať už dohodou manželů, příp. rozvedených manželů či návrhem jednoho z nich na vypořádání společného jmění soudem) k vypořádání toho, co bylo součástí společného jmění, zakládá § 741 OZ **nevyvratitelnou právní domněnku**⁹⁵, že jej rozvedení manželé vypořádali, a sice dle následujících pravidel. Hmotné movité věci má vlastnit ten, kdo je užívá pro své potřeby či potřebu své rodiny či rodinné domácnosti jako výlučný vlastník. Zbylé hmotné movité věci, které nelze zařadit do předchozí kategorie, a nemovité věci se nacházejí v podílovém spoluvlastnictví obou rozvedených manželů, přičemž jejich podíly jsou shodné. Ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy pak náleží oběma bývalým manželům s tím, že i zde jsou jejich podíly shodné.⁹⁶

Co se týče dluhů, uplatní se § 737 odst. 2 OZ, který účinky vypořádání dluhů omezuje jen na manžele. Ti navenek i nadále dluží společně a nerozdílně⁹⁷. Ustanovením § 737 odst. 2 OZ se tedy přímo zákonem zakládá neúčinnost způsobu vypořádání dluhů manželů vůči všem ostatním osobám vyjma manželů samotných, ať již vypořádání proběhlo na základě dohody manželů či rozhodnutí soudu. Věřitel se tedy může domáhat zaplacení dluhu po kterémkoliv z bývalých manželů nehledě na fakt, který z manželů dluh v rámci vzájemného vypořádání převzal, resp. kterému byl

---

⁹³ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 51 – 57.

⁹⁴ Tamtéž, s. 60.

⁹⁵ Tamtéž, s. 62.

⁹⁶ ŠMÍD, D. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*, s. 66.

⁹⁷ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 60, 62.

soudem přikázán (tento fakt bude hrát roli jen pro případné uplatnění regresivního nároku mezi manžely)⁹⁸.

V minulosti judikatura dovodila, že pokud soud manželství rozvede, a sice dle ustanovení upravujících sporný rozvod namísto těch vztahujících se na nesporný rozvod, tak dohoda o vypořádání společného jmění manželů (kterou mezi sebou manželé původně pro dobu po rozvodu uzavřeli), nenabyla právních účinků a rozsudek o rozvodu manželství způsobil jiné účinky, než které si manželé v dohodě smluvili. Bylo pak otázkou, jestli právě s odkazem na tuto skutečnost bylo možné proti takovému rozsudku podat odvolání. Současná právní úprava tento problém vyřešila tak, že umožňuje manželům upravit si své majetkové poměry kdykoliv během manželství, a to i pro případ jeho zániku (§ 718 odst. 1 a 2 OZ). Za současného stavu tedy dohoda mezi manžely o vypořádání společného jmění manželů nabyde účinnosti i navzdory rozvedení manželství po zjištění příčin rozvratu manželství.⁹⁹

2.2.3.4. Bydlení

Ve vztahu k uspořádání původního společného bydlení manželů po rozvedení jejich manželství zákon rozlišuje několik situací, od kterých se pak odvíjí i odlišné řešení otázky bydlení.

Pokud manželé vedli za trvání manželství rodinnou domácnost v domě či v bytu, ke kterým měli stejné (např. společné vlastnictví¹⁰⁰) či společné právo (např. společné věcné břemeno¹⁰¹), bude v nich po rozvodu manželství dle § 768 odst. 1 OZ bydlet ten z bývalých manželů, který je určen jejich společnou dohodou. Nedojde-li mezi bývalými manžely k uzavření takové dohody, rozhodne soud na návrh jednoho z nich o zrušení dosavadního práva toho z rozvedených manželů, od kterého lze spravedlivě požadovat opuštění předmětného domu či bytu. Současně s takovým zrušením může soud uložit povinnost k **náhradě za ztrátu práva** s tím, že určí i způsob této náhrady; při rozhodování vezme v potaz především to, který z rozvedených manželů má do péče svěřeno nezletilé dítě, které není plně svéprávné, a rovněž i to, jak

---

⁹⁸ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář*, s. 320. ISBN 978-80-7400-503-9.

⁹⁹ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 735.

¹⁰⁰ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 102.

¹⁰¹ Tamtéž.

se k této věci staví pronajímatel, půjčitel či další osoby ve srovnatelném postavení. Ten z rozvedených manželů, jemuž soud přikázal opustit dům či byt, však může po dobu max. jednoho roku žádat bydlení v těchto prostorách, dokud mu druhý manžel nezajistí náhradní bydlení vyjma případů, kdy soud náhradu za ztrátu práva nepřiznal. Jestliže však tomuto rozvedenému manželu bylo do péče svěřeno nezletilé dítě, které dosud nenabýlo svéprávnosti a o které manžele před rozvodem společně pečovali či je-li ono dítě nezaopatřené a žije-li s ním, může tento rozvedený manžel soudu navrhnout, aby v jeho prospěch založil minimálně právo bydlení. Zákon v tomto případě prikazuje obdobně užít úpravu v § 767 odst. 2 OZ, tzn., takové právo lze založit podle okolností případu nejdéle do doby, než se dítě trvale osamostatní se svou výživou, a za úplaty ve výši odpovídající obvyklému nájemnému v daném místě a čase¹⁰².

Jestliže však manželé, příp. rozvedení manželé neměli k domu či bytu, ve kterém za trvání manželství vedli svou rodinnou domácnost, stejné či společné právo a neuzavřou-li dohodu, že nadále v takovém domě či bytě bydlet bude ten z nich, který má k nim pouze právo bydlet či jiné právo, jenž je v porovnání s právem druhého manžela slabší, uloží soud takovému manželu povinnost se vystěhovat. To vše za předpokladu, že to navrhne ten z manželů, který má k domu či bytu věcné, příp. výlučné nájemní či jiné závazkové právo (§ 769 OZ). Zákon v souvislosti s touto situací explicitně nezakládá možnost soudu přiznat za ztrátu práva bytovou náhradu. Shodně s předchozím případem však stanoví, že i zde soud obdobně užije úpravu v § 767 odst. 2 OZ, tedy i jemu lze zřídit právo bydlení na jeho žádost do dne, kdy dítě nabude schopnost samo se živit a výše úplaty bude srovnatelná s nájemným v daném místě obvyklým¹⁰³.

Dohody, které manželé, příp. bývalí manželé mohou mezi sebou k vyřešení otázky bydlení ve výše uvedených případech uzavírat, nabývají různých podob. S úpravou bydlení se lze setkat již v rámci předmanželské smlouvy (§ 718 odst. 2 OZ), v rámci předrozvodové smlouvy (§ 757 OZ), či smlouvou sjednanou až po rozvodu manželství¹⁰⁴.

---

¹⁰² ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 67.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 101.

Posledním řešeným případem je situace, kdy právo jednoho manžela bydlet v domě či v bytě bylo přímo odvozeno od práva druhého manžela. Dle § 770 OZ může ten z rozvedených manželů, který má k domu či k bytu věcné či závazkové právo, soudu navrhnout, aby bývalému manželu, který měl pouze odvozené právo, uložil povinnost vystěhovat se.

Zákon v ustanoveních upravujících následky rozvodu manželství (§ 759 an. OZ) výslovně nezmiňuje případ, kdy jsou manželé za trvání manželství společnými nájemci družstevního bytu dle § 741 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (dále též **ZOK**) a příp. i společnými členy v bytovém družstvu dle § 739 ZOK. Společnými členy v bytovém družstvu jsou manželé tehdy, je-li družstevní podíl součástí jejich společného jmění, a přestávají jimi tak být vypořádáním jejich společného jmění (či marným uplynutím lhůty k takovému vypořádání). Dojde-li vypořádáním společného jmění manželů k přeměně společného členství manželů na výlučné členství pouze jednoho z nich, nedotkne se tato skutečnost společného nájemního práva, které bude i nadále trvat (§ 746 ZOK). Nicméně dle § 747 ZOK bude toto společné nájemní právo napříště odvozeno od práva nájmu manžela, který je výlučným členem v bytovém družstvu. Tím se oslabuje postavení toho z manželů, který již členem družstva není, v důsledku čehož nemá v případě rozvodu manželství právo na náhradu za ztrátu práva dle § 769 OZ (soud totiž bude postupovat dle § 770 OZ, který náhradu za ztrátu práva nezakotvuje).¹⁰⁵

2.2.3.5. Péče o nezletilé děti a jejich výživa

Základní povinností rodičů je **péče o děti vč. jejich výchovy** (858 OZ). Mají-li rozvádějící se manželé nezletilé dítě, které dosud není plně svéprávně, je rozhodnutí soudu o návrhu na rozvod podmíněno předchozím rozhodnutím soudu o poměrech dítěte pro dobu po rozvodu manželů (§ 755 odst. 3 OZ). Obdobně v případě tzv. smluveného rozvodu přivolí soud k návrhu na rozvod pouze tehdy, uzavřeli-li mezi sebou manželé mj. dohodu o úpravě příštích poměrů jejich nezletilého dítěte, kterou

---

¹⁰⁵ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 103.

soud rozhodující o péči o dítě schválil (§ 757 odst. 1 písm. b) OZ ve spojení s § 906 odst. 2 OZ).¹⁰⁶

V obou případech soud, ať už o poměrech dítěte rozhoduje meritorně, či pouze schvaluje dohodu manželů o jeho poměrech, sleduje především **zájem dítěte** (§ 906 odst. 1, § 907 odst. 2 OZ). Hodnotí tak např. citové vazby dítěte k rodičům a ostatním příbuzným, příp. nepříbuzným osobám, výchovné schopnosti rodičů, nebo kdo se z nich doposud o dítě řádně staral. Je tak možné, že se soud ve výjimečných případech při svém rozhodování o péči o dítě odchýlí od souhlasného stanoviska manželů odvolávaje se na jeho zájem (§ 906 odst. 1 věta první *in fine* OZ). Soud přihlédne i k přání dítěte, jestliže vzhledem ke svému dosaženému rozumovému vývoji dokáže situaci posoudit¹⁰⁷.

Soud může rozhodnout o svěřeni dítěte buď do **péče jednoho z manželů**, či do **střídavé péče**, anebo **péče společné**; ke svěřeni dítěte do společné péče však soud potřebuje souhlas rodičů (§ 907 odst. 1 OZ). Výjimečně, žádá-li si to zájem dítěte, soud svěří dítě do péče jiné osoby než rodičů.

Rodič, jemuž dítě do péče svěřeno nebylo, má i přesto zachováno **právo osobního styku** s dítětem (§ 888 OZ). Nedojde-li k dohodě rodičů ohledně formy takového styku, může se každý z rodičů obrátit na soud, aby místo nich rozhodl. Soud veden zájmem dítěte určí rozsah styku a případné podmínky styku (zejm. čas, místo a osoby přítomné takovému styku), v odůvodněných případech jej může dokonce i omezit či zakázat. Mimo takto soudem stanovený rozsah nesmí rodič, který nemá dítě do péče svěřeno, vyhledávat styk s dítětem, ledaže se na jiném rozsahu rodiče dohodnou¹⁰⁸. Oba rodiče nesmí svým chováním narušovat vztah dítěte vůči druhému rodiči či jakkoliv jeho výchovu ztěžovat a musí si sdělit vše důležité pro zájmy dítěte (§ 889 a § 890 OZ).

Oba rodiče mají vůči dítěti **vyživovací povinnost**, která vzniká okamžikem narození takového dítěte a trvá do chvíle, než se dítě bude schopné samo žít.¹⁰⁹ Není tedy odvislá od nabytí zletilosti či svéprávnosti (§ 859 OZ). Tato vyživovací povinnost má zajistit, že životní úroveň dítěte bude zásadně shodná s životní úrovní rodičů (§ 915

---

¹⁰⁶ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 121.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 43.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 124.

¹⁰⁹ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*, s. 38. ISBN 978-80-7502-023-9.

OZ). Rozhoduje-li soud o péči o nezletilé dítě, jež nenabýlo dosud zcela svéprávnosti, má v takovém řízení zároveň povinnost rozhodnout o vyživovací povinnosti k dítěti, pokud se na jejím plnění rodiče sami nedohodnou (§ 919 věta druhá OZ). Svěřili-li se dítě do péče pouze jednoho z rodičů, uloží se zpravidla druhému rodiči vyživovací povinnost k pokrytí životních potřeb dítěte¹¹⁰. Nicméně v případě svěřeni dítěte do společné či střídavé péče může soud postupovat i tak, že vyživovací povinnost neuloží žádnému z rodičů, či ji uloží oběma rodičům navzájem¹¹¹.

---

¹¹⁰ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 122.

¹¹¹ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*, s. 52.

3. Řízení o rozvod manželství v ČR

3.1. Obecné souvislosti řízení o rozvod manželství

3.1.1. Řízení sporná a nesporná

Pohled právní teorie i praxe na povahu řízení o rozvod manželství nebyl za dobu jeho existence zcela jednotný a i dnes se lze setkat s řadou pochybností, zda se skutečně jedná o řízení sporné, či nikoliv.

Jednou z příčin těchto nejasností je i sama skutečnost, že v odborné literatuře nepanuje shoda, které hledisko skutečně odlišuje řízení nesporná od sporných, neboť rozdílů se mezi těmito dvěma kategoriemi objevuje vícero. Rozvinula se tak celá řada teorií a každá z nich klade důraz na jiné kritérium.¹¹² Např. dle Steinera je sporné řízení takové řízení, kde má jedna strana určitou povinnost a druhá strana oprávnění, přičemž tyto strany jsou vůči sobě odpůrci; nesporná jsou pak všechna ostatní řízení¹¹³. Jiní autoři pak akcentují spíše odlišnost procesních zásad, a sice že zásada dispoziční a projednací se uplatní v řízení sporném, zatímco zásada oficiality a zásada vyhledávací v řízení nesporném¹¹⁴. Zmínit je nutné rovněž teorii prof. Zoulíka, který vzal za určující vztah řízení sporného a nesporného k právu hmotnému. Za sporná řízení tudíž považuje ta, v rámci kterých se pomocí deklaratorních rozhodnutí chrání již existující hmotněprávní vztahy („určuje, zda tu právo či povinnost je, či není“), zatímco v nesporných řízeních se dle něj vydávají rozhodnutí zakládající, měnící či rušící hmotněprávní vztahy (tedy rozhodnutí konstitutivní)¹¹⁵. V oblasti rodinněprávních řízení se pak lze setkat i s názorem, že nesporná řízení jsou ta, která slouží k ochraně zájmů slabší strany, tj. nezletilého dítěte¹¹⁶.

---

¹¹² ŠÍNOVÁ, R. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*, s. 9.

¹¹³ STEINER, V. *Základní otázky občanského práva procesního*, s. 277.

¹¹⁴ ŠÍNOVÁ, R. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*, s. 33.

¹¹⁵ ZOULÍK, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*, s. 62.

¹¹⁶ ŠÍNOVÁ, R. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*, s. 23.

Do přijetí ZŘS převažoval názor, že se z podstaty věci jedná o řízení sporné¹¹⁷. Od tohoto přesvědčení se zákonodárce v určitém smyslu odklonil, když úpravu řízení o rozvod manželství vyňal z obecné úpravy sporných řízení v OSŘ a zahrnul ji do ZŘS, čímž byla v podstatě potvrzena atypická povaha tohoto řízení. Důvodová zpráva k ZŘS ve vztahu k řízení o rozvod manželství dokonce sama konstatuje, že toto řízení nelze považovat za typicky sporné řízení, a to s ohledem jak na existenci celé řady procesních výjimek z obecné úpravy sporných řízení (příklady těchto výjimek viz kapitola 3.2.), tak i na úpravu řízení o rozvod manželství bez zjišťování příčin rozvratu, kdy se manžel připojuje k návrhu druhého manželu, čímž de facto mizí spor mezi oběma stranami řízení. Řízení o rozvod manželství tedy v sobě mísí prvky řízení sporného i nesporného.¹¹⁸

Někteří odborníci však namítají, že ani zákonodárce není ve svém odůvodnění (jak plyne např. z důvodové zprávy k návrhu ZŘS) ve vztahu k zařazení řízení o rozvod manželství do ZŘS zcela konzistentní, protože ani jeho záměry nelze vzít za směrodatné interpretační vodítko pro zjištění povahy tohoto řízení. Zatímco v důvodové zprávě k hlavě páté ZŘS, která se věnuje řízením ve věcech rodinněprávních včetně řízení o rozvod manželství, se uvádí, že zde „jsou upravena všechna řízení týkající se rodinného práva (s výjimkou řízení ve věcech manželského majetkového práva a výživného mezi zletilými osobami, která probíhají čistě podle pravidel soudního řízení sporného)“¹¹⁹, tak v další pasáži, tentokrát zaměřené pouze na úpravu řízení o rozvod manželství, zaznívá, že úprava tohoto řízení v ZŘS je „rovněž koncipována tak, aby umožňovala překlápění řízení o rozvod manželství z režimu rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu, který je někdy považován za obdobu řízení nesporného, do režimu rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu, který se řídí občanským soudním řádem s procesními odchylkami v tomto zákoně soustředěnými v obecné i zvláštní části“¹²⁰. Prvně citovaná část je totiž některými chápána tak, že jak rozvod bez zjišťování příčin rozvratu, tak rozvod s tímto zjišťováním má být primárně projednáván v rámci režimu ZŘS. Z posledně citované části pro řízení o rozvod manželství se zjišťováním příčin však plyne jeho podřízení režimu OSŘ za současné aplikace odchylek v ZŘS. Tím

---

¹¹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 166.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 167.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 113.

¹²⁰ Tamtéž, s. 170.

zákonodárce adresátům právních norem ukládá vnitřně rozporné pokyny pro jejich aplikaci.¹²¹

3.1.2. Zákon o zvláštních řízeních soudních (ZŘS)

Jak již bylo dříve řečeno, dne 1. ledna 2014 nabyl účinnosti zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, kterým se nesporná a jiná zvláštní řízení dočkala separátní regulace. Došlo tak k opuštění **principu jednotného soudního řízení**, který byl zaveden již zákonem č. 142/1950 Sb., o řízeních ve věcech občanskoprávních a jenž byl následně převzat i OSŘ. Nicméně ani v těchto zákonech nebyl princip jednotného soudního řízení proveden zcela důsledně, neboť i zde si lze povšimnout určitých zvláštností úpravy nesporných soudních řízení (např. pátá hlava třetí části OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2013, která nesla název „Zvláštní ustanovení“).¹²²

K přijetí ZŘS vedlo zákonodárce více důvodů. V první řadě bylo nezbytné navázat na rekonstrukci soukromého práva, provedenou zejména zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (a dále zákony č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech a č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém) tak, aby byla zajištěna věcná a terminologická bezrozpornost práva hmotného a práva procesního. Dalším důvodem svědčícím pro přijetí zvláštního procesně právního předpisu byla věcná rozdílnost sporných a nesporných soudních řízení. Zákonodárce rovněž čerpal inspiraci z historického kontextu, neboť na našem území se již v minulosti objevila oddělená úprava soudních řízení sporných a nesporných (konkrétně za první republiky platil pro sporná řízení zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních, zatímco nesporná řízení byla upravena zákonem č. 208/1854 ř. z., tzv. nesporným patentem, a zákonem č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného). Vliv na tvorbu návrhu ZŘS měla i komparace s právními řádů některých států v Evropě (zejm. s Rakouskem a Německem). Vedle těchto hlavních důvodů, které přímo podmiňovaly vydání úpravy zvláštních řízení soudních do

---

¹²¹ LAVICKÝ, P. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 7, 8. ISBN 978-80-7478-869-7.

¹²² WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*, s. 7. ISBN 978-80-7478-829-1.

samostatného zákona, sehrál roli i záměr zpřehlednit úpravu procesního práva a zamezit průtahům v řízení.¹²³

Přijetím ZŘS nebyla nakonec realizována varianta ponechání občanského soudního řádu s jeho pouhou novelizací reagující na rekodifikaci hmotného občanského práva, ani varianta přijetí nového kodexu civilního práva procesního. Ponechání OSŘ za jeho současné novelizace by dle názoru vlády jakožto předkladatele návrhu zákona patrně pouze zhoršilo jeho přehlednost. Přijmout zcela nový civilně procesní kodex se sice nabízelo jako krok vhodný k dovršení rekodifikace soukromého práva jakožto celku, nicméně takto zásadní změna by podle vlády vyžadovala časově náročnější přípravu k vypracování návrhu. Zástupci z řad právní praxe nadto varovali před hroící nestabilitou právního řádu, pokud by se k již přijaté, byť tehdy ještě neúčinné rekodifikaci hmotného práva připojila i úplně nová úprava práva procesního.¹²⁴

Přijetí ZŘS se však setkalo i s nemalou kritikou. Zákonodárci se vytýká, že výběr jednotlivých řízení, na která se má ZŘS aplikovat, detailněji nezdůvodnil. Kritizována je i nízká přehlednost při orientaci mezi aplikovanými normami, neboť nikoliv zřídka lze při aplikaci norem v konkrétním řešeném případě narazit až na několikanásobnou subsidiaritu (např. v případě předběžného řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí).¹²⁵ Výtka bývá směřována i vůči rozsahu a obsahu úpravy jednotlivých řízení, které kritici považují za nevyvážené. Některým řízením (např. řízení o pozůstalosti) je totiž věnována vskutku rozsáhlá úprava, zatímco úpravě jiných řízení je věnováno několik málo ustanovení (např. řízení ve statusových věcech partnerských).¹²⁶ Zůstává otázkou, zda se zákonodárce s touto kritikou jednou v budoucnu vypořádá (a příp. jak). K datu uzavření této práce není rozsáhlá či koncepční novela ZŘS plánována.

---

¹²³ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 107 – 111.

¹²⁴ Tamtéž, s. 106, 107.

¹²⁵ DÁVID, R. *Obecné připomínky k zákonu o zvláštních řízeních soudních* [online]. Bulletin advokacie. Datum zveřejnění: 26. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/obecne-pripominky-k-zakonu-o-zvlastnich-rizenich-soudnich?browser=mobi>

¹²⁶ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*, s. 359. ISBN 978-80-7502-076-5.

3.1.3. Vztah ZŘS k jiným právním předpisům

Dle ZŘS budou soudy postupovat pouze v těch právních věcech, které jsou v ZŘS explicitně stanoveny (§ 1 odst. 1 ZŘS).

ZŘS se tak bude týkat jen řízení taxativně vymezených ve zvláštní části ZŘS (§31 an.), jež jsou pro snadnější orientaci souhrnně vyčteny v § 2 ZŘS. Bude-li tedy u soudu projednávána a rozhodována právní věc, která není ve zvláštní části ZŘS upravena, bude soud na řízení v této věci aplikovat pouze OSŘ, nikoliv ZŘS. Pokud by zákonodárce zamýšlel podřídít režimu ZŘS nějaké nové soudní řízení, jež v dnes účinném znění ZŘS není stanoveno, musel by v přijímaném zákoně výslovně odkázat na úpravu v ZŘS.¹²⁷ V zájmu zachování přehlednosti úpravy ZŘS by však bylo záhodno zároveň s přijetím nového zvláštního zákona novelizovat znění ZŘS tak, že do výčtu zvláštních řízení soudních bude zahrnuto i ono nové soudní řízení.

Vztah ZŘS a OSŘ jakožto základního civilně procesního právního předpisu byl od samého počátku koncipován jako **vzájemný poměr speciality a subsidiarity**, který byl promítnut do § 1 odst. 2 a 3 ZŘS. Důvodů pro tuto konstrukci může být několik. Při přijímání právních předpisů zákonodárce musí vždy pamatovat na mezery v přijímané úpravě, které se mohou objevit teprve v budoucnu při aplikaci normy v praxi, a měl by pro ten případ založit i způsob řešení těchto mezer. Konkrétně u ZŘS pak bylo možné dále zohlednit i fakt, že úprava v OSŘ již poměrně obsáhle řešila širokou škálu právních institutů a postupů, které by bylo třeba upravit i pro zvláštní řízení soudní, a tudíž převzetí této úpravy OSŘ do ZŘS by bylo nadbytečné, pokud by úprava v obou předpisech byla zcela totožná.

V § 1 odst. 2 ZŘS byl zakotven **tzv. princip obecné subsidiarity**. Ten spočívá v aplikaci ustanovení OSŘ, pokud se jedná o věc, která není v ZŘS žádným způsobem upravena. Příkladem jsou ustanovení o vyloučení soudců a soudních zaměstnanců (§ 14 an. OSŘ), doručování (§ 45 an. OSŘ) etc.¹²⁸

Princip obecné subsidiarity byl v § 1 odst. 3 ZŘS doplněn konstrukcí **tzv. zbytkové subsidiarity**, jež umožňuje souběžnou úpravu téže věci jak normami OSŘ, tak normami ZŘS. Dle této konstrukce stojí úprava zakotvená v ZŘS vedle úpravy vyplývající z OSŘ a doplňuje ji. Úprava v OSŘ je tedy komplexní a ustanovení ZŘS z

¹²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 122, 123.

¹²⁸ Tamtéž, s. 122.

této úpravy v OSŘ normují buď odchylky či další podmínky (již rozšiřující výčet podmínek v OSŘ).¹²⁹ ZŘS vůči OSŘ v tomto případě vystupuje jako *lex specialis*. Jedná se kupříkladu o úpravu nepřipustnosti odvolání, kdy obecné důvody nepřipustnosti taxativně vyjmenované v § 202 OSŘ doplňují zvláštní důvody uvedené v ZŘS (např. § 129, § 395, § 482 odst. 3 ZŘS). Taxativní výčet v OSŘ je zde rozšířen o případy v ZŘS.¹³⁰

Vedle situací, kdy se dle výše uvedeného bude aplikovat pouze OSŘ či OSŘ společně se ZŘS, přichází v úvahu ještě třetí vztahová situace. Půjde o výjimečné případy, kdy bude možné postupovat výlučně dle ZŘS, neboť jeho ustanovení celistvě normují takové procesněprávní instituty, které OSŘ nezná. OSŘ se proto nepoužije vůbec. Jako příklad lze uvést tzv. jiný soudní rok v § 18 ZŘS (k němu více viz kapitola 3.7.1.).¹³¹

3.2. Řízení o rozvod manželství dle ZŘS

Do konce roku 2013 neexistovala v českém právním řádu samostatná právní úprava řízení o rozvod manželství. Už tehdy však byla do určité míry akceptována zvláštní povaha tohoto řízení, tudíž se v jednotlivých ustanoveních OSŘ vyskytovaly vedle obecných pravidel odchylky vztahující se na řízení o rozvod manželství. Jmenovat lze např. nemožnost vyslovit neúčinnost doručení dle § 50d odst. 3 OSŘ (ve znění do konce roku 2013), výlučnou místní příslušnost dle § 88 písm. a) OSŘ (ve znění do konce roku 2013) či nepřipuštění vedlejších účastníků dle § 93 odst. 1 OSŘ (ve znění do konce roku 2013). Řízení o rozvod manželství se dočkalo osamostatnění až s přijetím ZŘS.

Řízení o rozvod manželství je v našem právním řádu tradičně **řízením soudním**, tzn., že k rozhodování v tomto řízení má výlučnou pravomoc soud (§ 1 odst. 1 ZŘS ve spojení s § 2 písm. p) ZŘS)¹³². Aktuálně řízení o rozvod manželství spadá mezi řízení ve věcech rodinněprávních podle hlavy páté části druhé ZŘS. Konkrétně se spolu s řízením o určení, zda tu je manželství je či není, a o neplatnost manželství řadí

---

¹²⁹ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 2.

¹³⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 123.

¹³¹ Tamtéž, s. 123.

¹³² WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*, s. 131.

mezi řízení ve statusových věcech manželských (§ 371 ZŘS). Podrobně je pak toto řízení upraveno v § 383 an. ZŘS.

Je však třeba mít vždy na paměti, že část druhá ZŘS (v zákoně pojmenovaná jako „Zvláštní část“) se věnuje jednotlivým zvláštním soudním řízením pouze co do otázek, které jsou pro každý takový druh řízení specifické, přičemž obecná úprava všech těchto řízení je obsažena v části první ZŘS (v zákoně označená jako „Obecná část“). Z tohoto hlediska jsou právní normy obsažené v § 383 an. ZŘS normami zvláštními (tzv. *leges speciales*) a jako takové mohou vyloučit aplikaci ustanovení obecné části ZŘS (uplatní se tedy pravidlo *lex specialis derogat legi generali*)¹³³.

3.3. Věcná příslušnost

Věcná příslušnost je pro všechna zvláštní řízení soudní, tudíž i pro řízení o rozvod manželství, obecně upravena v § 3 ZŘS. Dle prvního odstavce tohoto ustanovení jsou k projednání řízení věcně příslušné **okresní soudy**, ledaže by zákon stanovil jinak. Zákon konkrétně pro řízení o rozvod manželství nezakotvuje odlišnou úpravu, a to ani ve zvláštní části ZŘS. K určení věcné příslušnosti se tak v řízení o rozvod manželství aplikuje obecné pravidlo obsažené v § 3 odst. 1 ZŘS.

3.4. Místní příslušnost

Ustanovení § 4 ZŘS obsahuje obecnou úpravu místní příslušnosti, jejíž definice je postavena na tzv. zbytkovém vymezení¹³⁴, tzn., že tato úprava se užije tam, kde zvláštní část ZŘS nestanoví zvláštní místní příslušnost¹³⁵. Pro řízení o rozvod manželství se však toto obecné ustanovení neužije, neboť zvláštní část ZŘS v § 383 stanoví pro tento typ řízení zvláštní, výlučné pravidlo k určení místní příslušnosti. Dle tohoto ustanovení je k vedení řízení o rozvod manželství místně příslušný okresní soud, v jehož obvodu mají či měli manželé poslední společné bydliště v ČR, pokud v obvodu tohoto soudu bydlí alespoň jeden z manželů.

Pojem „poslední společné bydliště“ je interpretován za pomoci § 80 OZ, který jej vykládá jako „*místo, kde se [manželé] spolu zdržovali s úmyslem žít tam s výhradou*

---

¹³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 170.

¹³⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 124.

¹³⁵ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*, s. 20.

*změny okolností trvale*¹³⁶, přičemž tento úmysl lze vyčíst mj. z prohlášení manželů či z okolností případu. Pokud by některý z manželů uváděl jako své bydliště místo jiné než své reálné bydliště, může se každý, tedy i druhý manžel, dovolat i jeho reálného bydliště. Pokud manželé společné bydliště neměli, bude se za něj považovat místo, kde spolu naposledy žili. Nepůjde-li toto místo zjistit vůbec či pouze s neúměrnými obtížemi, tak se za společné bydliště manželů bude považovat místo, kde mají svůj majetek. Soud bude při zjišťování posledního společného bydliště vycházet z výše uvedených pravidel, tedy nebude zkoumat formální bydliště dle evidence trvalého pobytu a taktéž nebude z úřední povinnosti přezkoumávat prohlášení manželů o jejich bydlišti¹³⁷.

Není-li možné určit místně příslušný soud na základě společného bydliště manželů, neboť takový soud neexistuje, stanoví zákon v tomtéž ustanovení další, podpůrná kritéria. Místně příslušným je dle nich obecný soud manžela, který nepodal návrh na zahájení řízení. Jestliže ani tento soud nelze určit, je místně příslušným obecný soud manžela, který podal návrh na zahájení řízení.

ZŘS tak svou úpravou v § 383 prakticky převzal úpravu obsaženou v § 88 písm. a) OSŘ (ve znění účinném do konce roku 2013) pouze s tím rozdílem, že dle ZŘS se při určení místní příslušnosti dle prvního hlediska bere v potaz i ten soud, v jehož obvodu mají manželé poslední společně bydliště na území ČR, nikoliv pouze kde jej měli.

Pro určení místně příslušného soudu jsou rozhodné ty okolnosti, které tu byly dány v okamžiku zahájení řízení o rozvod manželství (§ 11 odst. 1 OSŘ). Ke změně těchto okolností po zahájení řízení se tedy nepřihlíží, neboť se uplatní zásada *perpetuatio fori*. Soud zkoumá svou místní příslušnost z vlastní iniciativy na základě § 105 OSŘ pouze do té doby, než započne s projednáváním věci jako takové. Poté, co však o věci začne jednat, přezkoumá místní příslušnost jen v případě, kdy ten z manželů, který není navrhovatelem, nepříslušnost soudu namítne, a to při prvním úkonu, který takovému manželu přísluší.¹³⁸

---

¹³⁶ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 730.

¹³⁷ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 731.

¹³⁸ Tamtéž.

3.5. Účastníci a jejich způsobilost

3.5.1. Definice účastníka

ZŘS v § 6 poskytuje pro zvláštní řízení soudní dvě obecné definice účastníků, které převzal z § 94 odst. 1 a 2 OSŘ (ve znění účinném ke konci roku 2013). Jedná se o tzv. třetí definici v odst. 1, která je určena pro řízení nesporná, a dále o tzv. druhou definici v odst. 2 dopadající na jiná zvláštní řízení¹³⁹ (tzv. první definice, která zůstala v § 90 OSŘ, nadále platí pro řízení sporná¹⁴⁰). Zvláštní část ZŘS však definuje účastníky pro řízení o rozvod manželství odchylně, a to ve svém § 385. Dle této definice jsou účastníky řízení o rozvod manželství pouze **manželé**, tj. fyzické osoby uzavřevší manželství. ZŘS tak zavedlo **materiální pojetí účastenství**, které do konce roku 2013 existovalo pouze pro řízení o neplatnost manželství a o určení, zda tu manželství je či není (§ 94 odst. 1 OSŘ ve znění účinném do konce roku 2013)¹⁴¹. Toto pojetí tedy za určující považuje hmotněprávní postavení účastníků, nikoliv jejich označení v návrhu na rozvod manželství¹⁴².

Nepřipouští se tak, aby se účastníky staly jiné osoby, např. nezletilé dítě vzešlé z předmětného manželství, ačkoliv jsou v řízení o rozvod manželství zkoumány okolnosti týkající se takového dítěte¹⁴³. Pokud by tak osoba, která není jedním z manželů, podala návrh na zahájení řízení o rozvod manželství, soud takový návrh bez jednání usnesením odmítne (§ 384 odst. 2 věta druhá ZŘS).

Od 1. ledna 2014 se tak již v řízení o rozvod manželství pro účastníky nepoužívá označení „žalobce a žalovaný“ a někteří odborníci odmítají i variantu „navrhovatel a odpůrce“. Podle jejich názoru by se napříště mělo uvádět označení „manžel a manželka“, popř. „navrhovatel“.¹⁴⁴ I nadále však platí, že navrhovatel je povinen označit v návrhu na rozvod nejen sebe, ale i druhého manžela (§ 79 odst. 1 OSŘ)¹⁴⁵.

---

¹³⁹ ŠÍNOVÁ, R.; JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*, s. 55 – 56. ISBN 978-80-87576-78-6.

¹⁴⁰ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRAVNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*, s. 23.

¹⁴¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 170.

¹⁴² WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRAVNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*, s. 121.

¹⁴³ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 736.

¹⁴⁴ ŠÍNOVÁ, R.; JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*, s. 65.

¹⁴⁵ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 735.

3.5.2. Způsobilost účastníků

Co se týče způsobilosti účastníků, ZŘS řeší ve své zvláštní části pouze důsledek ztráty způsobilosti být účastníkem v případě, kdy nastane taková ztráta až během již zahájeného řízení. V takovém případě soud řízení dle § 386 ZŘS zastaví. V řízení o rozvod manželství se tedy nepostupuje dle obecné úpravy obsažené v § 107 OSŘ, podle které by soud měl nejprve zkoumat, zda je možné v řízení pokračovat, a nelze-li pokračovat ihned, řízení by měl přerušit. Až v případě zjištění, že povaha věci neumožňuje v řízení pokračovat, by soud řízení zastavil. Ztratí-li účastník svou způsobilost být účastníkem řízení až během odvolacího řízení, odvolací soud i zde řízení zastaví, avšak za současného zrušení dosud nepravomocného rozsudku (§ 221 odst. 1 písm. c) OSŘ).

Ztráta způsobilosti být účastníkem řízení v § 386 ZŘS procesně reflektuje fakticky nastalou situaci, kdy jeden z manželů během řízení o rozvod manželství zemře. Smrtí manžela totiž manželství zaniká, neboť tímto okamžikem zemřelý manžel pozbývá právní osobnost (§ 23 OZ).¹⁴⁶ Usnesení o zastavení řízení dle § 386 ZŘS pro ztrátu způsobilosti být účastníkem řízení se doručí pouze druhému z manželů¹⁴⁷.

Nicméně předpoklady pro způsobilost účastníků, jakož i důsledek absence takových předpokladů zákon o zvláštních řízeních soudních blíže neurčuje. A tak s ohledem na § 1 odst. 2 a 3 ZŘS se podpůrně užíje úprava OSŘ. Na základě tamější úpravy se rozlišuje mezi tzv. **procesní subjektivitou**¹⁴⁸ a **procesní způsobilostí**¹⁴⁹.

Procesní subjektivitou se rozumí způsobilost být účastníkem řízení, jež dle § 19 OSŘ má ten, kdo má právní osobnost (jinak jen ten, komu ji zákon přiznává). Fyzické osoby ji mají od narození až do smrti, což platí i pro rozváděné manžele. Procesní subjektivita je nezbytnou podmínkou řízení, tudíž její nedostatek je neodstranitelnou vadou, pro kterou nezbydu soudu jinak než řízení zastavit (srov. § 386 ZŘS).¹⁵⁰

Procesní způsobilost pak dle § 20 odst. 1 OSŘ označuje způsobilost samostatně právně jednat před soudem jako účastník a dle téhož ustanovení ji má každý v tom

---

¹⁴⁶ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*, s. 437.

¹⁴⁷ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 736.

¹⁴⁸ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*, s. 130.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 131.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 130 – 131.

rozsahu, v jakém je svéprávný. Fyzické osoby ji v plném rozsahu nabývají zletilostí (§ 30 odst. 1 OZ). Není-li manžel procesně způsobilý, nebrání to jeho účastenství v řízení, nicméně do doby nabytí procesní způsobilosti musí mít v takovém řízení zástupce, ať už na základě zákona, plné moci či rozhodnutí soudu.¹⁵¹

3.6. Zahájení řízení

3.6.1. Podání návrhu na zahájení řízení

Řízení o rozvod manželství se zahajuje výlučně na **návrh**, a to jednoho z manželů či společným návrhem obou manželů (§ 384 odst. 1 ZŘS). Jedná se o úpravu speciální vůči úpravě obsažené v § 13 ZŘS, která obecně připouští zahájení zvláštních řízení soudních i bez návrhu, tj. z moci úřední, a to bezodkladně poté, co se soud dozvěděl skutečnosti rozhodné pro vedení řízení, ledaže zákon dále výslovně zakotví speciální úpravu. § 384 odst. 1 ZŘS tedy vylučuje aplikaci obecné úpravy.

Pro návrh na zahájení řízení o rozvod manželství se zřejmě vyžaduje písemná forma, což lze dovést výkladem § 14 ZŘS. za použití logického argumentu *a contrario*. Ustanovení § 14 ZŘS totiž umožňuje učinit návrh na zahájení řízení (či na nařízení výkonu rozhodnutí) ústně do protokolu, ale pouze v případě nenávrhových či taxativně vyčtených řízení, mezi která však řízení o rozvod manželství nespadá.¹⁵²

Návrh k zahájení řízení o rozvod manželství, jak již bylo výše předesláno, může podat jeden z manželů či oba manželé. O **společném návrhu manželů** se hovoří v případě, kdy jsou oba manželé na rozvodu manželství dohodnuti a návrh na zahájení řízení nese současně oba jejich podpisy. Dle důvodové zprávy k návrhu ZŘS se má společným návrhem zjednodušit postup v praxi, který byl do konce roku 2013 zatěžkán značným formalismem v případě podání návrhu oběma manžely. Protože právní řád tento druh návrhu na zahájení řízení neznal, bylo nezbytné opravit návrh podaný oběma manžely na návrh podaný pouze jedním manželem, ke kterému se druhý z nich následně připojil, což však fakticky na věci nic neměnilo a pouze to protáhlo řízení.¹⁵³ Společným návrhem na rozvod manželství naopak není takový návrh, který je sice

---

¹⁵¹ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*, s. 131 – 134.

¹⁵² LAVICKÝ, P. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*, s. 54, 56.

¹⁵³ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 170 - 171.

opatřen podpisy obou manželů, ale ze kterého vyplývá, že se manželé na příčinách rozvratu manželství dosud neshodli¹⁵⁴.

Situaci, kdy byl návrh podán pouze jedním z manželů a druhý manžel se k takovému návrhu následně připojí, řeší § 384 odst. 2 ZŘS. V takovém případě soud postupuje stejným způsobem jako v případě podání společného návrhu oběma manžely, přičemž připojení k návrhu lze odvolat až do vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně. Jestliže je možné odvolat připojení k návrhu druhého manžela na zahájení řízení až do doby vyhlášení rozsudku prvoinstančním soudem, musí být z logiky věci taktéž možné do tohoto okamžiku se k takovému návrhu připojit. Lze si však představit i situaci, kdy dojde k zamítnutí návrhu soudem, proti čemuž se navrhovatel odvolá a až tehdy se druhý z manželů rozhodne podpořit návrh svého manželského protějšku tím, že se k němu připojí. Dovozuje se, že i připojení v této procení fázi bude vyvolávat účinky¹⁵⁵.

Ustanovení § 384 ZŘS je nezbytné číst společně s § 757 OZ, který upravuje podmínky tzv. smluveného rozvodu (ke smluvenému rozvodu více viz kapitola 2.2.1.2.). K rozvedení manželství bez zjišťování příčin jeho rozvratu je tedy třeba nejen společný návrh manželů na rozvod (příp. dodatečné připojení druhého manžela k individuálnímu návrhu na rozvod), nýbrž musí být uzavřeny i dohody uvedené v § 757 odst. 1 písm. b) a c) OZ (dohody o úpravě poměrů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu a o úpravě majetkových poměrů manželů, bydlení a příp. výživného). Uzavření těchto dohod totiž mj. podmiňuje tento postup soudu.¹⁵⁶ Zmíněné dohody však nemusí být k návrhu na rozvod manželství ihned připojeny a postačí jejich předložení manžely až při nařízeném jednání.¹⁵⁷

3.6.2. Zpětvzetí návrhu na zahájení řízení a jeho účinky

Návrh na zahájení řízení o rozvod manželství může účastník vzít zpět, a to dle obecných pravidel v § 96 OSŘ. S ohledem na skutečnost, že návrh na zahájení řízení o

---

¹⁵⁴ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 732.

¹⁵⁵ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 732 – 733.

¹⁵⁶ SVOBODA, K. *Nové problémy v řízení o rozvod manželství*. In *Bulletin advokacie*, č. 5/2014, s. 31.

¹⁵⁷ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 734.

rozvod manželství směřuje k ukončení manželství, bude stěží připadat v úvahu částečné zpětvzetí návrhu co do výroku, zda se manželství rozvádí či nikoliv.

Zvláštní část ZŘS doplňuje obecná pravidla v § 96 OSŘ ve vztahu k řízení o rozvod manželství o dvě specifika v § 387. Dle § 387 odst. 1 ZŘS je zpětvzetí návrhu na zahájení řízení neúčinné, pokud druhý z manželů se zpětvzetím návrhu z vážných důvodů nesouhlasí. Možnost vyslovit tento kvalifikovaný nesouhlas se zpětvzetím návrhu druhým manželem ZŘS reaguje na charakter řízení jakožto tzv. iudicium duplex, tedy řízení, kde legitimaci k zahájení řízení mají všichni účastníci právního vztahu¹⁵⁸ (zde oba manželé), a tomuto charakteru se přizpůsobuje. V minulosti se totiž muselo řízení zbytečně zastavit v případě zpětvzetí žaloby původním žalobcem, neboť k nesouhlasu druhého manžela (původního žalovaného) se nepřihlíželo a tomu tak nezbyvalo nic jiného, než po zastavení řízení sám podat žalobu k rozvodu manželství.¹⁵⁹ Zavedení konstrukce neúčinnosti zpětvzetí návrhu na zahájení řízení pro kvalifikovaný nesouhlas druhého manžela tak rozhodně přispěje k urychlení projednání a rozhodnutí věci.

Aby druhý z manželů mohl svůj nesouhlas se zpětvzetím vyjádřit, musí mít možnost se o takovém zpětvzetí dozvědět. Soud mu tak zpětvzetí zašle a zároveň s tím jej vyzve, aby se k němu ve stanovené lhůtě vyjádřil¹⁶⁰. Pokud však tento manžel na výzvu reagovat nebude a ve lhůtě se nevyjádří, nelze z toho dovozovat souhlas s takovým zpětvzetím¹⁶¹.

Zda jsou v konkrétním rozhodovaném případě skutečně dány vážné důvody na straně druhého manžela, je otázka, kterou si bude muset soud vždy sám v daném případě posoudit, zákon totiž žádná kritéria pro posouzení závažnosti důvodů nestanoví. Judikatura tak dovodila, že „[r]ozhodující budou vždy okolnosti konkrétního případu a povaha uplatňovaného nároku; s přihlédnutím k nim je proto třeba vždy zvážit, zda

---

¹⁵⁸ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*, s. 1034. ISBN 978-80-7400-107-9.

¹⁵⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 171.

¹⁶⁰ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HRMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 737.

¹⁶¹ Usnesení pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze 16. prosince 1974, sp. zn. PlsF 2/74: „[...] Použití výzvy soudu, aby se účastník vyjádřil o určitém návrhu s doložkou, že nevyjádří-li se účastník v určené lhůtě, bude se předpokládat, že nemá námitky (§ 101 odst. 3 OSŘ), není možné v takových případech, v nichž by soud s touto výzvou spojoval účinky, které by se dotýkaly hmotněprávního základu nároku (např. vzdání se nároku, uplatnění námitky promlčení apod.), anebo by se dotýkaly žalobou uplatněného nároku vůbec (zpětvzetí žaloby). [...]“

nesouhlas se zpětvzetím žaloby je založen na právním či jiném oprávněném zájmu žalované strany, odůvodňujícím požadavek, aby o žalobě bylo meritorně rozhodnuto i přes nedostatek vůle žalobce (osoby oprávněné jinak disponovat s návrhem na zahájení řízení) pokračovat ve sporu. Relevantní vážné důvody, pro které by zpětvzetí žaloby nemělo být účinné, a o žalobě by mělo být rozhodnuto meritorně, jsou dány zejména [...] a v řízení sporném (ovládaném dispoziční zásadou) především tehdy, kdy řízení mohlo být zahájeno i na návrh druhé strany občanskoprávního vztahu nebo má-li žalovaný právní nebo jiný (např. morální) důvod pro požadavek, aby řízení skončilo rozhodnutím ve věci samé“¹⁶². Judikaturou jsou tedy jako vážné důvody uznány i mimoprávní zájmy, např. zplouzení potomka s jiným partnerem¹⁶³.

Obecná úprava zpětvzetí návrhu v OSŘ se s úpravou v § 387 odst. 1 ZŘS téměř shoduje. Nicméně OSŘ navíc v § 96 odst. 4 stanoví výjimku pro případ, že je návrh vzat zpět ještě před zahájením jednání, dle které takové zpětvzetí návrhu nemůže soud označit za neúčinné. ZŘS však žádnou takovou výjimku nezakotvuje. Zůstává tedy otázkou, co absence takové výjimky v ZŘS znamená pro řízení o rozvod manželství. Lze akceptovat výklad, že je možné označit za neúčinné zpětvzetí podané kdykoliv, tedy i před započatím jednání, anebo se výjimka v § 96 odst. 4 OSŘ má vztahovat i na řízení o rozvod manželství¹⁶⁴.

Úprava v § 387 odst. 1 ZŘS se dle všeho uplatní jen vůči individuálnímu návrhu na rozvod manželství, nikoliv vůči společnému návrhu manželů. Mezi odborníky je zastáván i názor, že by se dle této úpravy zjevně postupovalo i tehdy, kdy se k původně individuálnímu návrhu manžela následně připojí druhý z manželů. Jinak by se tímto totiž bez opory v zákoně redukovalo právo individuálního navrhovatele.¹⁶⁵

Připouští se i zpětvzetí společného návrhu manželů. Jestliže takový návrh vezme zpět pouze jeden z manželů, bude to soud dle § 387 odst. 2 ZŘS posuzovat obdobně jako odvolání aktu, kterým se jeden z manželů připojil k návrhu. Úprava se zde tedy odvolává na § 384 odst. 2 ZŘS, tzn., že zpětvzetí společného návrhu na rozvod pouze jedním z manželů může dojít jen do vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně. Nastane-li po tomto vyhlášení, soud rozhodne o neúčinnosti takového zpětvzetí.

---

¹⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. července 2003, sp. zn. 26 Cdo 682/2003

¹⁶³ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HRMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 738.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 737 – 738.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 736 – 737.

Ve vztahu k návrhu na zahájení řízení o rozvod manželství není možné aplikovat § 15 ZŘS, dle kterého soud může rozhodnout o neúčinnosti zpětvzetí návrhu, jsou-li současně dány podmínky k zahájení řízení i bez návrhu. Řízení o rozvod manželství je však výlučně návrhovým řízením, tudíž splnění podmínek k zahájení řízení bez návrhu zde nepřipadá v úvahu.

Právní účinky zpětvzetí návrhu na zahájení řízení o rozvod manželství ZŘS až na výše uvedená specifika neupravuje, je tudíž i zde nezbytné nahlédnout do obecné úpravy v OSŘ. Na základě zpětvzetí návrhu na zahájení řízení o rozvod manželství soud řízení v souladu s § 96 odst. 2 OSŘ zastaví. Pokud byl návrh na zahájení řízení vzat zpět až po rozhodnutí ve věci, které prozatím nenabylo právní moci, soud dle téhož ustanovení zároveň se zastavením řízení zruší již vydané meritorní rozhodnutí. Dojde-li však ke zpětvzetí návrhu až po pravomocném rozhodnutí ve věci, soud rozhodne o neúčinnosti zpětvzetí návrhu dle § 96 odst. 5 OSŘ.

3.7. Průběh řízení

3.7.1. Postup soudu před jednáním

Ve zvláštních řízeních soudních se nekoná přípravné jednání (§17 ZŘS). Tím zákonodárce vylučuje procesní následky, které přípravné řízení ve sporných řízeních dle § 114c OSŘ běžně doprovázejí, a sice nedochází ke koncentraci řízení k okamžiku ukončení přípravného jednání, nelze vynést rozsudek pro zmeškání či uznání, či nelze vyhlásit rozsudek bez nařízení jednání.¹⁶⁶ Navzdory nekonání přípravného jednání zůstává manželům v řízení o rozvod manželství i nadále povinnost tvrdit a prokazovat existenci rozvratu manželství.¹⁶⁷

Vládní návrh ZŘS původně s přípravným jednáním u zvláštních řízení soudních počítal, ačkoliv pro ně oproti úpravě v OSŘ zaváděl určitá omezení, následně byla ale v průběhu legislativního procesu schválením pozměňovacího návrhu ústavně

---

¹⁶⁶ SVOBODA, K. *Průběh řízení a dokazování ve zvláštních řízeních soudních*. In *Jurisprudence*, č. 2/2014, s. 20.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 21.

právního výboru Poslanecké sněmovny¹⁶⁸ tato úprava nahrazena současným zněním § 17.

Výše zmíněným pozměňovacím návrhem byl však do ZŘS zároveň vložen zcela nový paragraf, kterým se soudu umožňuje svolat za účelem přípravy a projednání věci tzv. **jiný soudní rok**. Ten může soud svolat tehdy, jestliže je to dle jeho názoru vhodné (§ 18 odst. 1 věta první ZŘS). K jinému roku pak musí přizvat oba manžele, jimž zde umožní se k věci vyjádřit, příp. jinak vhodně zjistí jejich stanovisko (§ 18 odst. 1 věta druhá ZŘS). K určení způsobu, místa a průběhu jiného soudního roku vydá předseda senátu opatření, přičemž platí, že jiný soudní rok lze konat i mimo soudní budovu či mimo obvyklou úřední dobu soudu a lze z něj i vyloučit veřejnost (§ 18 odst. 2 ZŘS).

Jiný soudní rok jako takový by měl nalézt uplatnění zejména tam, kde by projednání věci podle zvláštních (např. neformálnějších) pravidel či ve zvláštních (např. veřejnosti nepřístupných) prostorách prospělo zájmu účastníků. Tento postup by však soud měl volit pouze, odůvodňují-li jej vážné důvody.¹⁶⁹

Při jiném roku je možné provádět dokazování pouze tehdy, jeví-li se to účelné a zároveň to umožňuje povaha věci (§ 18 odst. 1 věta třetí ZŘS). Soud by měl účastníky vždy při nařízení jiného soudního roku informovat, že na něm hodlá provádět dokazování, či si obstarat jejich souhlas s dokazováním během jiného soudního roku. Jinak hrozí, že jeho závěrečné meritorní rozhodnutí bude zrušeno na základě odvolání účastníka pro vadu řízení, která mohla vést k nesprávnému rozhodnutí ve věci, a sice odvolatel na plánované dokazování nebyl připraven pro neupozornění během jiného soudního roku, tudíž nemohl tvrdit a prokázat vše, co by umožnilo správně ve věci rozhodnout.¹⁷⁰

3.7.2. Nařízení jednání a výslech manželů

Aby mohl být návrh na zahájení řízení o rozvod manželství meritorně projednán, nařídí soud dle § 389 odst. 1 věta první ZŘS jednání, ke kterému předvolá

---

¹⁶⁸ Usnesení ústavně právního výboru č. 199 ze dne 29. května 2013 k vládnímu návrhu zákona o zvláštních řízeních soudních, sněmovní tisk č. 931/2, s. 2.

¹⁶⁹ SVOBODA, K. *Průběh řízení a dokazování ve zvláštních řízeních soudních*. In *Jurisprudence*, č. 2/2014, s. 22.

¹⁷⁰ Tamtéž.

oba manžele a obligatorně je vyslechne. **Povinnost nařídít jednání** k projednání věci příkazuje i § 19 ZŘS. Tím se tedy soudu znemožňuje postupovat dle § 115a OSŘ (tedy tak, že by pouze vyzval účastníky k vyjádření, zda souhlasí, aby bylo rozhodnuto o věci bez jednání, a v případě jejich souhlasu by bez nařízení jednání rozhodl).

Samotné jednání se pak povede v režimu, v jakém se běžně koná jednání dle OSŘ, ledaže ZŘS pro jednání ve zvláštních řízeních soudních zakotví odchýlnou úpravu (např. k přípravě na jednání bude účastníkům poskytnuta lhůta deseti dnů dle § 115 odst. 2 OSŘ, neboť ZŘS pro řízení o rozvod manželství nestanoví jinak)¹⁷¹.

Povinnost soudu vyslechnout oba manžele je u řízení o rozvod manželství novinkou, jež přinesl ZŘS. Zákonodárce tím tak zdůrazňuje význam institutu manželství pro společnost a stát.¹⁷² Upustit od tohoto obligatorního výsledku obou manželů lze dle § 389 odst. 1 věta druhá ZŘS jedině tehdy, pokud by provedení výsledku bylo spojeno s velkými obtížemi¹⁷³. Ty se vykládají zejm. jako „*okolnosti, na jejichž základě není možné v dohledné době očekávat, že výslech bude proveditelný*“, např. dlouhodobě neznámý pobyt manžela¹⁷⁴.

Obligatorní výslech manželů je odchýlkou od úpravy v § 22 ZŘS, která pouze umožňuje nařídít výslech účastníků, jeví-li se to potřebné ke zjištění skutkového stavu. Na výslech manželů se však v části, od které se zvláštní část ZŘS neodchyluje, užije i § 22 ZŘS. Dle něj se k provedení výsledku účastníků nevyžaduje souhlas takového účastníka¹⁷⁵. Soud jej rovněž provede kdykoliv, tj. i když výslech žádný účastník nenavrhnul (§ 389 odst. 1 ZŘS zde představuje *lex specialis* vůči § 390 ZŘS, který soudu povoluje provádět i jiné než navržené důkazy pouze ve vyjmenovaných výjimečných případech)¹⁷⁶. V rozsahu neupraveném ustanovením § 22 ZŘS se na výslech účastníků má aplikovat úprava v OSŘ¹⁷⁷. Tento postup se zřejmě užije i na výslech manželů, bude-li to s ohledem na povahu řízení o rozvod manželství vůbec připadat v úvahu. Manželé tak mají např. dle § 131 odst. 2 OSŘ povinnost dostavit se na základě

---

¹⁷¹ SVOBODA, K. *Průběh řízení a dokazování ve zvláštních řízeních soudních*. In *Jurisprudence*, č. 2/2014, s. 21.

¹⁷² Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 171.

¹⁷³ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*, s. 437.

¹⁷⁴ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 739.

¹⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 128.

¹⁷⁶ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 739.

¹⁷⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 128.

předvolání k výsledku a vypovídat zde pravdu a nic nezamlčovat, o čemž je musí soud poučit. Předseda senátu je při započetí výsledku vyzve k souvislému vyličení skutečností o předmětu řízení (§ 126 odst. 3 OSŘ ve spojení s § 131 odst. 1 OSŘ).

Pokud soud výslech manželů pro existenci velkých obtíží neprovede, rozhodne o návrhu na rozvod manželství na základě ostatních důkazů, které v řízení provedl.¹⁷⁸

Někteří odborníci ve vztahu k povinnému výslechu manželů v § 389 odst. 1 ZŘS namítají, že není souladný s § 757 OZ, tj. že nerespektuje povinnost uloženou soudu zákonem, aby v případě splnění podmínek v § 757 OZ rozvedl manželství bez zjišťování příčin rozvratu manželství. Pokud jsou tedy podmínky v § 757 splněny, soud by dle jejich názoru neměl provádět dokazování, ledaže by mohl být rozvod v rozporu se zájmem nezletilého dítěte manželů (§ 755 odst. 2 písm. a) OZ) a výsledkem manželů by se mohlo zjistit, zda tomu tak skutečně je. Zastáván je však i názor opačný, a sice že soud výsledkem manželů nejprve ověří pravdivost jejich shodných tvrzení a manželství rozvede až posléze¹⁷⁹. Výslech by měl v tomto případě vést zejm. ke zjištění, zda byly dohody manželů dle § 757 OZ uzavřeny svobodně, vážně, určitě a srozumitelně.¹⁸⁰

3.7.3. Povinnosti soudu při projednávání věci

Centrální povinností soudu v řízení o rozvod manželství je zjistit, zda vůbec rozvrat manželství existuje. Dojde-li k závěru, že rozvrat je dán, zkoumá soud následně i příčiny takového rozvratu, ledaže zákon stanoví, že se od zjišťování příčin rozvratu upouští (§ 756 OZ). Případem, kdy soud od tohoto zjišťování upustí, je právě tzv. smluvený rozvod.

V řízení o rozvod manželství se má soud primárně snažit odvrátit ukončení manželství. Povinnost soudu vést účastníky k nalezení smírného řešení je akcentována i v obecné části ZŘS (§ 9), kdy za tímto účelem by měl soud zejména v řízeních dotýkajících se dětí poučit účastníky o jiných, mimosoudních variantách řešení jejich sporu¹⁸¹. V souladu s § 389 odst. 2 ZŘS proto postupuje soud při jednání tak, aby byly odstraněny příčiny rozvratu a došlo k usmíření manželů. Dle potřeby jim poskytne

---

¹⁷⁸ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 740.

¹⁷⁹ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 46 – 47.

¹⁸⁰ ŠABATA, K. *Dvě stručné poznámky k řízení o rozvod manželství*. In *Soudce*, č. 6/2014, s. 6.

¹⁸¹ *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních*, s. 125.

prostor, aby se pokusili vyříkat si neshody způsobivše rozvrat jejich manželského soužití, či je poučí o možnosti rodinné mediace (dle § 3 písm. b) zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci), ledaže je dosti zřejmé, že min. jeden z manželů nemá na obnově manželského soužití pražádný zájem.¹⁸²

3.7.4. Provádění dokazování

Soud během jednání dle § 390 ZŘS provádí zejména ty důkazy, jež navrhli manželé. Neaplikuje se tak úprava v § 20 odst. 1 a § 21 ZŘS, která zavazuje soud ke zjištění všech skutečností důležitých pro rozhodnutí, přičemž soud při takovém zjišťování není vázán skutečnostmi uvedenými stranami, čímž se soudu umožňuje provést i jiné důkazy než ty navržené účastníky. V řízení o rozvod manželství se tak oproti úpravě v § 20 odst. 1 a § 21 ZŘS zavádějící zásadu vyšetřovací¹⁸³ prosazuje **zásada projednací**. Navrhovatel nese shodně s touto zásadou břemeno tvrzení a důkazní, aby soudu prokázal, že jsou splněny podmínky k rozvedení manželství dle § 755 odst. 1 OZ)¹⁸⁴.

Zásada projednací je však v řízení o rozvod manželství modifikována. V první řadě zákon obligatorně ukládá soudu vyslechnout oba manžele, ledaže by výslech bylo možné provést pouze s velkými obtížemi (k obligatornímu výslechu manželů více viz kapitola 3.7.2.). Z projednací zásady pak zákon stanoví další výjimku v § 390 ZŘS, která soudu zakládá možnost provést i jiné než účastníky navržené důkazy, a to v případě, je-li to nezbytné ke zjištění skutkového stavu, jestliže tyto důkazy vyplývají z obsahu spisu, či je-li to nezbytné ke zjištění zájmů nezletilých dětí účastníků, z jejichž důvodu nelze manželství navzdory rozvratu rozvést (tj. v případě tzv. ztíženého rozvodu, o kterém bylo pojednáno v kapitole 2.2.1.3.).

Soud tak musí z úřední povinnosti přezkoumat, zda vyslovení rozvodu nebude odporovat zájmu nezletilého dítěte manželů. Za tímto účelem mu zákon stanoví obligatorní důkazní prostředek, a sice dotaz u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu (§ 755 odst. 2 písm. a) OZ).

---

¹⁸² SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 740.

¹⁸³ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 128.

¹⁸⁴ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 740.

Většinou bude roli tohoto opatrovníka zastávat orgán sociálně-právní ochrany dětí, který by měl na základě dotazu provést šetření poměrů dítěte a podat o nich soudu zprávu jakožto důkaz.¹⁸⁵ Někteří soudci však považují tento postup za zbytečně přísný a kloní se ke zkoumání zájmu dítěte prostřednictvím opatrovníka na základě uplatněné námitky zájmu dítěte některým z manželů či tehdy, dojde-li soud v konkrétním případě k závěru o potřebnosti přezkumu zájmu dítěte.¹⁸⁶

Naproti tomu soud není povinen zjišťovat, zda nebude rozvod v rozporu se zájmem manžela, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel (§ 755 odst. 2 písm. b) OZ). Tento, chce-li dosáhnout zamítnutí návrhu na rozvod manželství, má povinnost tvrdit existenci výjimečných okolností na své straně bránící rozvedení manželství a tato tvrzení musí prokázat.¹⁸⁷

V souvislosti s § 390 ZŘS se domnívám, že v jeho dikci nedopatřením nastala legislativní chyba, neboť ustanovení hovoří o zájmech nezletilých *účastníků*, byť se tím dle důvodové zprávy k ZŘS myslí zájmy nezletilých *dětí účastníků* řízení. Důvodová zpráva k ZŘS shodně s tímto odůvodněním u § 390 ZŘS odkazuje na § 755 odst. 2 písm. a) OZ, jenž znemožňuje rozvést manželství navzdory rozvratu manželství a jenž taktéž zmiňuje zájmy nezletilého *dítěte manželů* (zmíněn je i zájem manžela, a to v § 755 odst. 2 písm. b), nicméně zákon neurčuje, že by se mělo jednat o manžela nezletilého). Domněnku o této legislativní chybě dle mého názoru nadto dokládá i § 385 ZŘS a důvodová zpráva týkající se tohoto ustanovení ZŘS, dle nichž mohou být účastníky řízení o rozvod řízení pouze manželé, nikoliv jejich nezletilé děti.

3.7.5. Důsledky zmeškání jednání

ZŘS pravděpodobně ve snaze zajistit co nejrychlejší vyřízení věci a zamezit tak průtahům v řízení sankcionuje zmeškání jednání navrhovatelem či navrhovatelí, pokud se k jednání nedostaví bez řádné a včasné omluvy. V takovém případě totiž soud řízení dle § 391 ZŘS povinně zastaví, ledaže druhý z manželů, který se k jednání

---

¹⁸⁵ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 741.

¹⁸⁶ ŠABATA, K. *Dvě stručné poznámky k řízení o rozvod manželství*. In *Soudce*, č. 6/2014, s. 6 – 7.

¹⁸⁷ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 742.

dostavil, explicitně na projednání rozvodu trvá. O tom, že tak může učinit, jej musí soud poučit, není-li zastoupen advokátem¹⁸⁸.

Povinnost navrhovatele se vztahuje na celé řízení o rozvod manželství, nikoliv jen např. na první jednání ve věci. Dle názoru některých odborníků nicméně není potřebná osobní účast navrhovatele na jednání, pokud na něm bude fyzicky zastoupen svým právním zástupcem, ledaže měl dle předvolání na daném jednání učinit úkon, v němž se nelze nechat zastoupit (např. podrobit se výslechu).¹⁸⁹

Soud k zastavení řízení vydá usnesení, jehož součástí bude i rozhodnutí o nákladech řízení. To, že se navrhovatel k jednání nedostaví, je totiž zvláštní okolnost případu, jež opravňuje přiznat náhradu nákladů řízení druhému z manželů dle § 22 ZŘS.¹⁹⁰

3.7.6. Přerušování řízení

V řízení o rozvod manželství mohou účastníci navrhnout uplatnění institutu zvaného **klid řízení**, kterým se rozumí přerušování řízení na popud některého účastníka¹⁹¹. Smyslem klidu řízení je „poskytnout účastníkům řízení čas a možnost k tomu, aby si své vztahy tam, kde to připouští povaha věci, vyřešili mimosoudně“¹⁹². V řízení o rozvod manželství tak bude klid řízení sloužit zejména k odstranění příčin rozvratu manželství a případnému usmíření manželů¹⁹³.

Návrh k dočasnému přerušování řízení mohou podat buď oba účastníci, či pouze navrhovatel za podmínky, že se druhý z manželů bez předchozí omluvy nedostavil k jednání (§ 392 ZŘS). ZŘS výslovně neuvádí, že by měl klid řízení nastat až z rozhodnutí soudu o přerušování řízení (srov. § 110 OSŘ). Ze skutečnosti, že jím dochází k výraznému zásahu do průběhu řízení, i z dikce zákona („[n]avrhl-li oba účastníci“, resp. „jej navrhl navrhovatel“) je zjevné, že o návrzích účastníků, resp. navrhovatele

---

¹⁸⁸ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 743.

¹⁸⁹ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*, s. 668. ISBN 978-80-7502-122-9.

¹⁹⁰ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 743.

¹⁹¹ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*, s. 669.

¹⁹² Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. dubna 2010, sp. zn. Cpjn 203/2007

¹⁹³ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*, s. 437.

bude muset soud rozhodnout. Klid řízení pravděpodobně nastane až s právní mocí usnesení o přerušení řízení.¹⁹⁴

V řízení je pak možné pokračovat výlučně na návrh, který lze podat nejdříve po uplynutí 3 měsíců od přerušení řízení (v souladu s výše uvedenou interpretací poběží tato lhůta od právní moci usnesení o přerušení řízení).

Úprava v ZŘS tak navazuje na výjimku zakotvenou předchozí úpravou pro řízení o rozvod v § 111 odst. 3 OSŘ (ve znění účinném ke konci roku 2013). Zůstává však otázkou, jak by měl soud postupovat, jestliže takový návrh podán nebude, a to ani po uplynutí 1 roku. Dle § 111 odst. 3 OSŘ (ve znění účinném ke konci roku 2013) soud řízení obligatorně zastavil. Shodně postupuje soud dnes dle § 111 odst. 4 OSŘ ve znění účinném od 1. ledna 2014. Nicméně toto ustanovení výslovně odkazuje na případy, kdy k přerušení došlo dle § 110 OSŘ, ve kterém již není od 1. ledna 2014 vyčteno i řízení o rozvod manželství. Odborná literatura ve snaze překlenout tento nedostatek akceptuje napojení ustanovení § 392 ZŘS na ustanovení § 111 ZŘS (tedy i jeho třetí odstavec) s odůvodněním, že jsou ustanovení obsahově téměř totožná (byť poukazuje na nelogickou dikci ustanovení § 392 ZŘS).¹⁹⁵

3.7.7. Doručování

Významnou roli v řízení o rozvod manželství hraje i otázka doručování písemností. Kupříkladu účast na povinném výslechu obou manželů předpokládá doručení předvolání k takovému výslechu. Doručením rozsudku se taktéž podmiňuje nabytí právní moci rozsudku (§ 159 OSŘ).

Pro případy, kdy se manžel či jeho zástupce nemohl z omluvitelného důvodu s doručenou písemností seznámit, může manžel do 15 dnů od okamžiku, kdy se s ní seznámil či mohl seznámit, navrhnout soudu, aby vyslovil neúčinnost jejího doručení (§ 50d odst. 1 OSŘ). Vyslovení neúčinnosti doručení připadá v úvahu jen u takových písemností, se kterými se pojí vznik či zánik určitého procesního práva adresáta

---

¹⁹⁴ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 744.

¹⁹⁵ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*, s. 671.

písemnosti, např. právo podat odvolání¹⁹⁶. Rozhodnutí o neúčinnosti doručení pak vede k tomu, že se doručovaná písemnost pokládá za doručenou až dnem právní moci takového rozhodnutí o neúčinnosti doručení (§ 50d odst. 3 OSŘ).

Neúčinnost doručení ovlivňuje datum nabytí právní moci, proto ZŘS v zájmu zachování právní jistoty statusových poměrů manželů pro řízení o rozvod manželství v § 388 stanoví, že návrh na vyslovení neúčinnosti doručení nelze podat poté, co právní moci nabyl rozsudek, jímž se manželství rozvádí¹⁹⁷. V předchozí právní úpravě bylo možné najít shodné pravidlo v § 50d odst. 3 OSŘ (ve znění účinném do konce roku 2013). Tímto ustanovením se vylučuje aplikace pravidel o neúčinnosti doručení v § 11 ZŘS, který připouští vyslovit neúčinnost i bez návrhu, a v § 50d OSŘ, který nebrání podat návrh na vyslovení neúčinnosti doručení po právní moci rozsudku.

Dle této úpravy se nicméně nebude postupovat v případě, kdy soud návrhu na rozvod manželství nevyhověl (§ 388 ZŘS *a contrario*), a naopak se zde uplatní úprava v § 11 ZŘS.¹⁹⁸

3.8. Rozhodnutí

Pro všechna řízení ve statusových věcech manželských, tj. i pro řízení o rozvod manželství, platí, že ve věci samé soud rozhoduje **rozsudkem** (§ 372 ZŘS). Jde o odchylku od obecného pravidla v § 25 odst. 1 ZŘS, podle kterého soud rozhoduje v meritu věci usnesením, ledaže zákon stanoví jinak. Soud rozsudkem buď návrhu na rozvod manželství vyhoví a manželství rozvede, nebo jej zamítne, neboť nenabude přesvědčení o splnění podmínek pro rozvod manželství¹⁹⁹.

K úpravě záležitostí procesní povahy vydává soud usnesení (§ 167 odst. 1 OSŘ). Totéž platí i pro ta rozhodnutí, kterými se řízení meritorně neukončuje (např. usnesení o zastavení řízení pro zpětvzetí návrhu na zahájení řízení)²⁰⁰.

Oproti řízením, jež se řídí OSŘ, nemůže soud ve zvláštních řízeních soudních, tudíž ani v řízení o rozvod manželství, rozhodnout rozsudkem pro uznání, rozsudkem

---

¹⁹⁶ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 738, 723.

¹⁹⁷ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*, s. 435.

¹⁹⁸ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 738.

¹⁹⁹ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*, s. 138.

²⁰⁰ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 703.

pro zmeškání ani platebním rozkazem (§ 25 odst. 2 ZŘS). Důvodová zpráva k návrhu ZŘS pod pojem „platební rozkaz“ podřazuje i elektronický platební rozkaz²⁰¹. Těchto druhů rozhodnutí ve zvláštních řízeních soudních není třeba, neboť ZŘS disponuje jinými prostředky, kterými řeší situace, ve kterých by některý z těchto institutů v běžném sporném řízení mohl být použit (kupř. zastavením řízení dle § 391 ZŘS).

Rozsudek, kterým se manželství rozvádí, musí oproti jiným typům soudních řízení obsahovat zvláštní poučení o tom, že manžel, který v souladu s § 660 OZ přijal příjmení druhého manžela, může přijmout zpět své předchozí příjmení (§ 393 ZŘS). Učinit tak může do šesti měsíců po rozvodu manželství (§ 759 OZ). Zákonodárce tímto sledoval sjednocení rozhodovací praxe soudů, kdy celá řada z nich toto poučení do rozsudku již v minulosti zahrnovala. Napříště je tedy toto poučení obligatorní náležitostí rozsudku, čímž doplňuje obecné náležitosti poučení dle § 157 odst. 1 OSŘ.²⁰²

Nabyde-li rozsudek vydaný v řízení o rozvod manželství právní moc, stává se tímto okamžikem jeho výrok závazný pro každého, neboť se jedná o statusovou věc fyzické osoby (§ 27 ZŘS). V předchozí právní úpravě bylo možné nalézt toto pravidlo v § 159a odst. 3 OSŘ (ve znění účinném do konce roku 2013). Rozsudek má **konstitutivní (právo tvornou) povahu**, neboť pro hmotné právo představuje právní skutečnost²⁰³, kterou se mění právní status rozvedených manželů, a to od právní moci rozsudku.

3.9. Opravné prostředky

3.9.1. Odvolání

V řízení o rozvod manželství lze nepravomocný rozsudek dle § 201 OSŘ napadnout odvoláním, pokud to zákon nevyklučuje. Vedle obecných případů v § 202 OSŘ, kdy zákon odvolání vylučuje jakožto nepřípustné (např. proti usnesení, kterým se upravuje řízení či bylo prominuto zmeškání lhůty atd.), existuje v řízení o rozvod manželství další výjimka, a sice pokud toto řízení bylo zahájeno na základě společného návrhu obou manželů a soud takovému návrhu svým rozhodnutím vyhověl (§ 395

---

²⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 128.

²⁰² Tamtéž, s. 172.

²⁰³ DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*, s. 61.

ZŘS). Společným návrhem se v tomto ustanovení rozumí i situace, kdy se jeden z manželů k návrhu druhého manžela připojí až po jeho podání²⁰⁴. Pokud by některý z manželů za této situace přesto odvolání podal, bude takové odvolání odmítnuto. S ohledem na dikci § 395 ZŘS („[b]ylo-li [...] vyhověno, není odvolání přípustné“) by soud dle mého názoru měl své usnesení o odmítnutí odvolání opřít o § 218 písm. c) OSŘ, na základě kterého se odmítá odvolání směřující proti rozhodnutí, proti němuž není odvolání přípustné (za určující v § 395 ZŘS totiž považují povahu napadeného rozhodnutí, proti kterému odvolání směřuje, a sice že se jedná o rozsudek, kterým se vyhovělo společnému návrhu na rozvod manželství). V literatuře se lze nicméně setkat s argumentem, že soud odvolání odmítne dle § 218 písm. b) OSŘ, tj. pro podání neoprávněnou osobou²⁰⁵.

Lhůta k podání odvolání je 15 dnů od doručení písemného vyhotovení rozsudku u soudu, proti jehož rozsudku směřuje (§ 204 odst. 1 OSŘ). Chybí-li v rozsudku poučení o možnosti podat odvolání, o lhůtě k jeho podání či o soudu, u kterého má být odvolání podáno, či obsahuje-li rozsudek chybné poučení o tom, že odvolání v daném případě nelze pro nepřipustnost podat, běží i tehdy dle § 204 odst. 1 OSŘ lhůta 15 dnů od doručení rozsudku, ledaže soud vydá opravné usnesení týkající se výroku rozsudku, čímž se lhůta k podání odvolání navrácí a běží znovu od právní moci opravného usnesení. Úprava v § 204 odst. 2 věta druhá OSŘ, jež v případě výše specifikovaného chybějícího či chybného poučení rozsudku umožňuje podat odvolání do tří měsíců od doručení, se totiž u rozsudků o rozvodu manželství neužije, neboť její užití vylučuje § 394 ZŘS, které nepřipouští prominutí zmeškání odvolací lhůty.²⁰⁶ Ustanovení § 394 ZŘS je vůči § 204 odst. 2 věta druhá OSŘ *lex specialis*, nicméně ne zcela, neboť zatímco ZŘS hovoří o *rozsudcích*, OSŘ tuto úpravu zakládá pro *rozhodnutí*, tj. nejen rozsudky, ale i usnesení. Na usnesení vydaná v řízení o rozvod manželství se proto užije úpravy v OSŘ. Tato úprava vylučující aplikaci § 204 odst. 2 věta druhá OSŘ byla původně obsažena v § 204 odst. 3 OSŘ (ve znění účinném do konce roku 2013). Pro úplnost se sluší ještě poznamenat, že § 394 ZŘS zřejmě nevylučuje aplikaci § 204 odst. 2 věta první OSŘ, což je možné vykládat tak, že

²⁰⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 172.

²⁰⁵ SVOBODA, K.; TLÁŠKOVÁ, Š.; VLÁČIL, D.; LEVÝ, J.; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 746.

²⁰⁶ MACKOVÁ, A.; MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*, s. 672.

odvolání je podáno včas i po uplynutí odvolací lhůty, jestliže se odvolatel řídil nesprávným poučením soudu o odvolání a tato nesprávnost poučení nespočívala v některé z vad uvedených v § 394 ZŘS.²⁰⁷

Odvolatel může vzít podané odvolání zpět, dokud o odvolání nebylo rozhodnuto, tj. až do rozhodnutí odvolacího soudu o odvolání (§ 207 OSŘ). Oproti obecné úpravě v § 222 odst. 1 OSŘ, dle které v takovém případě právní moc napadeného rozhodnutí nastane, jako kdyby odvolání podáno nebylo, v řízení o rozvod manželství při zpětvzetí odvolání nabyde napadený rozsudek právní moci až dnem právní moci usnesení o zastavení odvolacího řízení (§ 396 ZŘS). V předchozí právní úpravě bylo toto pravidlo zakotveno právě v § 222 odst. 1 *in fine* OSŘ (ve znění účinném do konce roku 2013).

Ve vztahu k novotám v odvolacím řízení platí, že nové skutečnosti a důkazy, jež nebyly uplatněny v prvoinstančním řízení, lze uplatnit pouze tehdy, jestliže tak stanoví OSŘ či jestliže se týkají zájmů nezletilých, které brání rozvedení manželství navzdory jeho rozvratu (§ 397 ZŘS). Tento přístup je projevem tzv. **zásady neúplné apelace**²⁰⁸ a vymyká se obecné úpravě obsažené v § 28 ZŘS, kterou se naopak prosazuje zásada úplné apelace²⁰⁹ a která soudu brání odmítnout ty skutečnosti či návrhy na provedení důkazů, které nebyly uplatněny před prvoinstančním soudem. Dá se tedy konstatovat, že v řízení o rozvod manželství platí pro tvrzení a prokazování jak příčin rozvratu manželství, tak mimořádných okolností na straně manžela neumožňující rozvod dle § 755 odst. 2 písm. b) OZ **princip koncentrace**, tudíž tvrzení a návrhy na provedení důkazů týkající se těchto skutečností mohou manželé dle § 118b odst. 1 OSŘ předkládat jen do skončení prvního jednání²¹⁰. Později tvrzené skutečnosti či navržené důkazy soud dle tohoto ustanovení zohlední, pokud se jimi zpochybňuje věrohodnost provedených důkazů a manželé je nemohli včas bez své viny uvést. Stejně bude soud nakládat se skutečnostmi či důkazy, které manželé uvedli na základě výzvy k doplnění rozhodujících skutečností.

---

²⁰⁷ SVOBODA, K; TLÁŠKOVÁ, Š; VLÁČIL, D; LEVÝ, J; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 745, 726 – 727.

²⁰⁸ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*, s. 140.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 27.

²¹⁰ SVOBODA, K; TLÁŠKOVÁ, Š; VLÁČIL, D; LEVÝ, J; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 747 – 748.

Nicméně v souvislosti s § 397 ZŘS současně někteří odborníci upozorňují na spornou existenci § 20 odst. 2 ZŘS, jehož aplikace není ustanovením § 397 ZŘS vyloučena. Ustanovení § 20 odst. 2 ZŘS sice umožňuje uvádět nové skutečnosti a důkazy jen do doby vyhlášení meritorního rozhodnutí, následně však v druhé větě podotýká, že touto koncentrací není dotčeno právo účastníka uvádět novoty v odvolacím řízení. Tím, že tato dvě ustanovení nedopadají na zcela totožné situace, nelze s jistotou určit, které z nich má být *lex specialis*. Patrně by se mělo přisvědčit výkladu, dle kterého lze novoty u odvolacího řízení uplatnit jen za výjimečných podmínek v § 397 ZŘS, neboť jinak by toto ustanovení zcela ztrácelo smysl. Jistotu však může do tohoto sporu vnést pouze zákonodárce novelizací některého z ustanovení.²¹¹

ZŘS navíc soudům u zvláštních řízení soudních stanovil povinnost přezkoumat napadené rozhodnutí navzdory neuvedení odvolacího důvodu v odvolání (tzv. blanketní odvolání), i kdyby tento důvod přes výzvu odvolatelem nebyl doplněn (§ 28 odst. 3 ZŘS).²¹² Zvláštní část ZŘS však ve vztahu k řízení o rozvod manželství aplikaci celého ustanovení § 28 ZŘS vylučuje (§ 397 ZŘS). Pokud tedy odvolatel v řízení o rozvod manželství v odvolání neuvede odvolací důvod a k výzvě soudu jej nedoplní, soud dle § 43 odst. 2 OSŘ jeho podané odvolání usnesením odmítne, a to pro nedostatek stanovených náležitostí (takovou náležitostí je totiž dle § 205 OSŘ i odvolací důvod).²¹³

3.9.2. Dovolání

Ustanovení § 30 odst. 1 ZŘS nepřipouští dovolání proti rozhodnutím podle hlavy páté části druhé ZŘS (tedy proti rozhodnutím podle hlavy upravující řízení ve věcech rodinněprávních, vč. řízení o rozvod manželství). Ustanovení z této nepřípustnosti povoluje několik výjimek (např. dovolání je přípustné proti rozsudku o omezení či zbavení rodičovské odpovědnosti), mezi nimi však neuvádí rozsudek ve věci rozvodu manželství. Ohledně něj se tedy nelze dovolat.

---

²¹¹ SVOBODA, K. *Nové problémy v řízení o rozvod manželství*. In *Bulletin advokacie*, č. 5/2014, s. 32.

²¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 129.

²¹³ MACKOVÁ, A.; MUŽIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*, s. 66.

Nepřipuštěním dovolání dle § 30 odst. 1 ZŘS se vylučuje i aplikace obecné úpravy dovolání v § 236 an. OSŘ. Podá-li některý z manželů dovolání navzdory jeho nepřipustnosti, soud jej usnesením jako nepřipustné odmítne (§ 243c OSŘ).

Dle výkladu Nejvyššího soudu se § 30 odst. 1 ZŘS nedotýká dovolání podaných sice v řízeních ve věcech rodinněprávních, směřujících však proti rozhodnutím vydaným nikoliv podle hlavy páté části druhé ZŘS. Nejvyšší soud tak i v řízení o rozvod manželství připouští dovolání proti procesním rozhodnutím vydaným dle OSŘ (např. dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým potvrdil prvoinstanční usnesení o zamítnutí žádosti rozváděné manželky o ustanovení zástupce z řad advokátů).²¹⁴

3.9.3. Žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost

V řízení o rozvod manželství se nepřipouští ani žaloba pro zmatečnost, ani žaloba na obnovu řízení (§ 398 ZŘS). Neužije se tak obecná úprava v § 228 an. OSŘ. Neaplikovatelné je proto i ustanovení § 29 v obecné části ZŘS, jež modifikuje rozsah přezkumu napadeného rozhodnutí oproti § 235d OSŘ.

Podat některou z těchto žalob nelze nejen vůči meritornímu rozhodnutí o návrhu na rozvod manželství, ale i vůči usnesením, která upravují postup řízení či jiné procesně-právní otázky.²¹⁵

Bude-li i navzdory výše uvedenému některá z žalob podána, soud ji usnesením pro nepřipustnost zamítne, aniž by musel k přijetí tohoto usnesení nařizovat jednání (§ 235f OSŘ). Návrh na obnovu zamítne soud, jenž rozhodoval v prvoinstančním řízení, žalobu zamítne buď tento soud, či soud odvolací (§ 235a odst. 1 OSŘ).²¹⁶

V minulé právní úpravě bylo rovněž nepřipustné podat jednu z těchto žalob proti rozsudkům, kterými bylo vysloveno, že se manželství rozvádí (§ 230 odst. 1 písm. a) OSŘ ve znění účinném do konce roku 2013).

---

²¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2015, sp. zn. 21 Cdo 2802/2015: „Protože rozhodnutí odvolacího soudu, jímž potvrdil usnesení soudu prvního stupně, kterým manželce v řízení o rozvod nebylo vyhověno její žádosti o ustanovení zástupce z řad advokátů, není rozhodnutím podle hlavy páté části druhé zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, nýbrž rozhodnutím procesním, o němž soud rozhoduje podle občanského soudního řádu (§ 30 OSŘ), nevylučuje ustanovení § 30 ZŘS připustnost dovolání proti takovému rozhodnutí; současně platí, že připustnost dovolání (§ 237 až 238a OSŘ) je oprávněn zkoumat jen dovolací soud (srov. § 239 OSŘ).“

²¹⁵ SVOBODA, K; TLÁŠKOVÁ, Š; VLÁČIL, D; LEVÝ, J; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 748 – 749.

²¹⁶ Tamtéž, s. 749.

3.10. Náhrada nákladů řízení

Co se týče nákladů řízení, v řízení o rozvod manželství nemá dle § 23 ZŘS žádný z manželů právo na jejich náhradu výhradně na základě výsledků řízení. Každý z manželů by si tedy měl nést vlastní náklady a nemůže požadovat jejich náhradu, ať už od druhého manžela či státu²¹⁷. Dle téhož ustanovení však soud jejich náhradu některému z manželů může přiznat, existují-li pro to v daném případě důvodné okolnosti.

Pokud však manžel, který podal návrh na zahájení řízení o rozvod manželství, tímto způsobem pouze svévolně a zjevně bezúspěšně uplatňuje své právo, lze mu soudním rozhodnutím uložit povinnost nahradit náklady řízení, a to zcela či částečně (§ 24 ZŘS). Zákon toto rozhodnutí soudu nazývá **sankčním opatřením**. Objevuje se tak názor, dle kterého ani ustanovení § 23 ZŘS nemá vést k bezdůvodnému zvýhodňování toho z účastníků, jehož protiprávní jednání zapříčinilo zahájení soudního řízení²¹⁸.

3.11. Řízení související s řízením o rozvod manželství

3.11.1. Řízení ve věci péče o nezletilé děti a jejich výživě

Jak již dříve v této práci zaznělo (v kapitole 2.2.3.5.), rozsudku soudu o rozvodu manželství musí předcházet rozhodnutí soudu o poměrech dítěte pro dobu po rozvodu manželů, jestliže společné dítě manželů je nezletilé a dosud ne zcela svéprávné (§ 755 odst. 3 OZ). K povolení tzv. smluveného rozvodu se však vyžaduje pouhé schválení dohody manželů o úpravě příštích poměrů jejich nezletilého dítěte soudem (§ 757 odst. 1 písm. b) OZ ve spojení s § 906 odst. 2 OZ).

Při úpravě práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti či stanovení vyživovací povinnosti k němu bude soud postupovat dle ZŘS (§ 2 písm. t) ZŘS ve spojení s § 466 ZŘS).²¹⁹ Soudem místně příslušným k řízení v této věci bude **obecný soud nezletilého dítěte** (§ 467 ZŘS). Dojde-li však ke změně okolností, podle kterých se původně místní

---

²¹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 128.

²¹⁸ SVOBODA, K; TLÁŠKOVÁ, Š; VLÁČIL, D; LEVÝ, J; HROMADA, M. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*, s. 45.

²¹⁹ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*, s. 90.

příslušnost soudu posuzovala, může příslušný soud dle § 5 ZŘS rozhodnout o přenesení příslušnosti na soud, u kterého bude vedení řízení pro nezletilého vhodnější (jedná se o výjimku ze zásady *perpetuatio fori*)²²⁰.

Dítěti soud jmenuje opatrovníka, aby jej v tomto řízení zastupoval (§ 469 ZŘS). Bez ohledu na tento postup musí soud dítě, které je schopno pochopit situaci, vždy v potřebné míře informovat o soudním řízení a jeho důsledcích vč. poučení o důsledcích rozhodnutí soudu (§ 20 odst. 4 ZŘS). Soud má tyto informace dítěti předávat vždy s ohledem na jeho věk a dosažený vývoj tak, aby mu byly srozumitelné, a počínat si co při tom nejcitlivěji.²²¹

Soud k úpravě poměrů dítěte pro dobu po rozvodu jeho rodičů a jeho výživě vydává rozsudek (§ 471 ZŘS), jehož součástí je dle § 472 ZŘS i poučení o možnosti jeho výkonu, který by se řídil úpravou v § 500 an. ZŘS. Tento rozsudek nabývá účinků k právní moci rozsudku o rozvod²²².

Rozhodnutím o úpravě příštích poměrů a výživném nezletilého dítěte je vlastní imanentní klauzule *rebus sic stantibus*, tudíž v případě změny rozhodných skutečností, a to i bez návrhu, může soud změnit rozhodnutí (§ 475 ZŘS).²²³

Byť by z dikce § 466 písm. b), c) a d) ZŘS bylo možné dojít k závěru, že se jedná o samostatná řízení, je dle judikatury i v současnosti přípustné, aby soud rozhodující o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů zároveň rozhodl o úpravě styku dítěte s druhým rodičem, kterému dítě nebude svěřeno do péče, aniž by se zahajovalo řízení o úpravě styku s nezletilým.²²⁴

3.11.2. Řízení o výživném mezi bývalými manžely

Na základě § 760 odst. 1 či § 762 odst. 1 OZ lze žádat od druhého manžela, resp. bývalého manžela poskytování výživného (více viz kapitola 2.2.3.2.). Nepodaří-li se však mezi manžely, resp. rozvedenými manžely dosáhnout uzavření dohody ohledně

---

²²⁰ WIPPLINGEROVÁ, M.; ZAHRADNÍKOVÁ, R.; SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*, s. 22.

²²¹ JIRSA, J. *Průběh zvláštních řízení soudních*. In *Soudce*, č. 4/2014, s. 31.

²²² HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 91.

²²³ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 124.

²²⁴ Rozsudek Krajského soud v Plzni ze dne 9. listopadu 2015, sp. zn. 10 Co 325/2015: „V řízení o úpravě poměrů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu může soud i bez návrhu rozhodnout nejen o výchově a výživě nezletilého, ale také o úpravě styku s nezletilým. Jestliže tak neučiní soud prvního stupně, může o styku nepečujícího rodiče rozhodnout i odvolací soud.“

výživného, může se potřebný manžel, resp. bývalý manžel obrátit s žalobou na soud, aby mu svým rozhodnutím výživné přiznal.

S ohledem na spor manželů, resp. bývalých manželů ohledně výživy či její výše je řízení o výživném z povahy věci řízením sporným²²⁵. Jako takové není v žádném předpise samostatně výslovně upraveno, soud tedy bude při projednávání a rozhodování věci v tomto řízení postupovat dle obecného civilně-procesního právního předpisu, tj. dle OSŘ²²⁶.

Výživné smí soud přiznat pouze ode dne zahájení řízení o výživném (§ 922 OZ). Již vydané a pravomocné rozhodnutí může soud i změnit, dojde-li k podstatné změně poměrů, kterými se řídil při rozhodování o výživném a jeho výši²²⁷.

3.11.3. Řízení k vypořádání majetkových vztahů bývalých manželů

Nevypořádají-li si bývalí manželé smluvně své majetkové povinnosti a práva, může se jeden z rozvedených manželů u soudu žalobou domáhat vypořádání těchto povinností a práv (§ 765 odst. 2 OZ). Tuto žalobu může bývalý manžel dle § 765 odst. 1 OZ podat až po zániku manželství, tj. po právní moci rozsudku o rozvodu manželství.

Ve vztahu ke společnému jmění manželů je však možné takovou žalobu podat nejdéle do tří let ode dne právní moci rozsudku, kterým se manželství rozvedlo, neboť později se uplatní zákonná nevyvratitelná domněnka vypořádání dle § 741 OZ (k této domněnce více viz kapitola 2.2.3.3.)²²⁸. Pokud by i po uplynutí této lhůty byla žaloba na vypořádání společného jmění manželů podána, soud nebude oprávněn toto jmění vypořádat.²²⁹

---

²²⁵ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 101.

²²⁶ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*, s. 90.

²²⁷ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 101.

²²⁸ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 49.

²²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2009, sp. zn. 22 Cdo 1192/2007: „Z toho vyplývá, že v řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví účastníků (i společného jmění manželů) může soud vypořádat jen ten majetek, který účastníci řízení navrhli k vypořádání do tří let od jeho zániku dané věci žalobkyně do tří let od zániku. [...] V dané věci žalobkyně do tří let od zániku bezpodílového spoluvlastnictví účastníků neuplatnila u soudu návrh na vypořádání nároků z půjčky poskytnuté L. a Z. N.; proto se ohledně pohledávky vůči nim uplatnila zákonná domněnka (§ 149 odst. 4 ObčZ ve znění před novelou č. 91/1998 Sb.) a odvolací soud nebyl oprávněn tento nárok vypořádat. Pokud tak učinil, spočívá v této části jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci a je tak dán dovolací důvod, upravený v § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ.“

Řízení o vypořádání společného jmění zahájené na základě takto podané žaloby je řízením sporným²³⁰. Soud tedy v tomto řízení postupuje dle obecné úpravy v OSŘ²³¹. Při svém rozhodování se soud řídí zejm. pravidly vypořádání stanovenými v § 742 OZ. Dle tohoto ustanovení se podíly manželů na společném jmění, které je předmětem sporu, považují za stejné. Při vypořádání se však většinou každému z manželů přiřkne odlišný podíl, neboť se zohledňují i další kritéria²³². Soud totiž nesmí opomenout, že manželé jsou povinni nahradit, co ze společného jmění se investovalo do jejich výhradního jmění, naopak mohou žádat náhradu za vše, co ze svého výhradního jmění investoval do společného jmění. Soud zohlední i potřeby nezaopatřených dětí, jak manželé pečovali o děti a domácnost a jak obstarávali majetek ve společném jmění. V rozsudku soud stanoví, komu z bývalých manželů případnou jaké věci a dluhy, resp. kdo z bývalých manželů má druhému vyplatit peněžitou částku, přičemž soud není vázán návrhy účastníků²³³.

Půjde-li o majetek, který měli manželé v podílovém spoluvlastnictví, bude muset ten z manželů, který po rozvodu manželství v tomto spoluvlastnictví nechce již déle setrvávat, podat soudu návrh na zrušení podílového spoluvlastnictví. Rozvod manželství totiž ze zákona nemá vliv na existenci tohoto spoluvlastnictví.²³⁴

---

²³⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Vypořádání společného jmění manželů a obecná výkladová pravidla a zásady právní*. In *Bulletin advokacie*, č. 10/2006, s. 45.

²³¹ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 75.

²³² ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 61.

²³³ FRANCOVÁ, M.; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*, s. 59.

²³⁴ HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství: komentář*, s. 80. ISBN 978-80-7400-061-4.

4. Právní úprava rozvodu s mezinárodním prvkem

4.1. Mezinárodní právo soukromé v ČR

V České republice jsou každoročně uzavírány tisíce manželských svazků, u kterých alespoň jeden z manželů není státním občanem ČR (např. za rok 2014 bylo v ČR uzavřeno 4 850 manželství, ve kterých jeden ze snoubenců byl cizinec a druhý státní občan ČR, a 366 manželství, kde oba snoubenci byli cizinci²³⁵). I tyto svazky mohou být postihnuty takovým rozvratem, že nelze očekávat obnovení manželského soužití, protože se může některý z manželů, resp. oba manželé obrátit na český soud s návrhem na rozvod manželství (např. za rok 2014 se v ČR eviduje 1 598 rozvodů manželství, ve kterých byl jeden z manželů cizinec, a 296 rozvodů manželství, kde oba manželé byli cizinci²³⁶).

S ohledem na výše uvedené je zjevné, že potřeba upravit rozvod manželství a řízení o něm i pro případy, kdy jeden z manželů nemá české státní občanství, je důvodná. V praxi totiž mohou nastat různé potíže s určením právního řádu, který má být v konkrétní situaci užit (zda právní řád ČR, či právní řád státu, jehož státním občanem je manžel-cizinec). K těmto komplikacím může např. přispět i fakt, že se manžel-cizinec vrátil do své vlasti, tedy opustil území podléhající územní výsosti ČR.

Otázkou úpravy těchto právních poměrů (a poměrů s mezinárodním prvkem vůbec) se zabývá **mezinárodní právo soukromé**. To představuje „*odvětví právního řádu, které zahrnuje právní normy, které jsou výlučně určeny pro úpravu soukromoprávních poměrů, jež obsahují tzv. mezinárodní prvek*“²³⁷. **Mezinárodní prvek** je přítomen tehdy, vztahuje-li se soukromoprávní poměr v některém svém prvku k zahraničí, a to nikoliv bezvýznamně (např. účastník řízení je cizinec či se žádá o uznání cizího rozhodnutí)²³⁸. Do obsahu mezinárodního práva soukromého se nesporně řadí tzv. **kolizní normy**, jež stanovují tzv. hraniční určovatele (kolizní kritéria), pomocí

---

²³⁵ Český statistický úřad. *1-10. Demografické události cizinců; 1999, 2001, 2008 – 2014* [online]. Datum zveřejnění: 31. 12. 2015 [cit. 10. 6. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/1-demograficke-aspekty-zivota-cizincu>

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, s. 42.

²³⁸ Tamtéž.

kterých se pak v konkrétním řešeném případě uskutečňuje výběr právního řádu ze všech právních řádů, které podle stanoveného hraničního určovatele budou přicházet v úvahu k aplikaci, a takto určený právní řád (byť by se jednalo o cizí právo) je následně na rozhodovaný případ aplikován.²³⁹

4.1.1. Zákon o mezinárodním právu soukromém

V ČR se rekonstrukce soukromého práva dotkla i soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Současně s OZ a ZOK byl totiž přijat i **zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém** (dále též **ZMPS**), jenž nahradil do té doby účinný zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním.

ZMPS obsahuje jak normy kolizní, tak normy mezinárodního práva procesního, a to z důvodu jejich vzájemné souvislosti a snahy o přehlednost právní úpravy²⁴⁰. Důvodová zpráva k návrhu ZMPS odůvodnila tento koncept tak, že se za východisko návrhu ZMPS přijalo pojetí, které za součást mezinárodního práva soukromého považuje i mezinárodní právo procesní. Tato skutečnost je zákonodárcem reflektována i v samotném názvu předpisu („zákon o mezinárodním právu soukromém“), zatímco označení předchozího právního předpisu obě oblasti chápalo jako oddělené („zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním“).²⁴¹

Skutečnost, že na předmětné právní poměry mohou zároveň vedle ustanovení ZMPS dopadat i přímo použitelné právní předpisy EU či mezinárodní smlouvy, kterými je ČR vázána, řeší ZMPS v § 2. Co se týče mezinárodních smluv, dle tohoto ustanovení se ZMPS užije jen tehdy, nestanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného²⁴². To se má dle důvodové zprávy vykládat s ohledem na čl. 10 Ústavy ČR tak, že v případě shodné úpravy dané otázky není důvodu pro přednostní použití smlouvy, protože v takovém případě nehrozí její porušení. Pro nařízení EU však tento výklad neplatí, neboť jejich přímá použitelnost plyne přímo ze zakládajících smluv EU bez ohledu na případnou existenci vnitrostátní kolizní úpravy (tzv., přímo použitelný předpis EU se uplatní

---

²³⁹ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 5. ISBN 978-80-7400-504-6.

²⁴⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, s. 43, 45.

²⁴¹ Tamtéž, s. 43.

²⁴² Tamtéž, s. 46.

přednostně, i kdyby úprava v takovém unijním předpise a úprava ve vnitrostátním předpise byly totožné).²⁴³

4.1.2. Pravomoc českých soudů

K tomu, aby byla dána pravomoc českých soudů k řízení o rozvod manželství, postačí, že jeden z manželů je státním občanem ČR, či že žalovaný manžel má v ČR **obvyklý pobyt**, ledaže mezinárodní smlouva či přímo použitelný předpis EU stanoví něco jiného (§ 47 odst. 1 ZMPS).

ZMPS ve svém textu pracuje s pojmem „obvyklý pobyt“, což je však dosti vágní až neurčitý pojem. Důvodová zpráva k návrhu ZMPS jej vykládá jako „*místo, které dotyčná osoba určila v úmyslu udělit mu stálý charakter, je stálým nebo obvyklým centrem jejích zájmů*“, přičemž při výkladu tohoto pojmu je třeba zohlednit i rodinnou situaci zaměstnané osoby, délka a kontinuita pobytu či existenci stabilního zaměstnání v takovém místě.²⁴⁴

Aplikace ustanovení § 47 odst. 1 ZMPS může být znemožněna použitím **nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti** (dále též **nařízení Brusel IIa**), které má aplikační přednost (k výlučné povaze příslušnosti dle nařízení Brusel IIa více viz kapitola 4.2.1.)²⁴⁵. Pravomoc českých soudů může být vyloučena i některými dvoustrannými mezinárodními smlouvami o právní pomoci.²⁴⁶

Jsou-li manželé cizinci a žalovaný manžel nemá státní občanství některého členského státu EU a nemá ani obvyklý pobyt v takovém státě (či domicil ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska či v Irsku), je pravomoc českých soudů k řízení o rozvod manželství založena při splnění jedné ze tří podmínek zakotvených v § 47 odst. 2 ZMPS. První alternativou je, že oba manželé měli v minulosti obvyklý pobyt v ČR a žalobce jej má dosud. Další možností je, že žalobce má obvyklý pobyt v ČR a druhý z manželů se k návrhu prvního manžela připojil. Poslední uvedenou

---

²⁴³ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, s. 48 – 49.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 56.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 59.

²⁴⁶ Tamtéž.

variantou je situace, kdy žalobce má obvyklý pobyt v ČR a má jej alespoň jeden rok bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení o rozvod manželství.

4.1.3. Rozhodné právo

Rozhodné právo pro rozvod manželství, tj. právní řád státu, kterým se má soud při rozhodování věci řídit, určuje ZMPS v § 50 odst. 1 odkazem na rozhodné právo, kterým se řídí osobní poměry manželů v době zahájení řízení, přičemž úprava rozhodného práva pro osobní poměry manželů je zakotvena v § 49 odst. 1 ZMPS. V řízení o rozvod manželství, je-li zde mezinárodní prvek, soud postupuje dle právního řádu státu, jehož jsou oba manželé státními občany v době zahájení řízení. Nejsou-li státními občany téhož státu, aplikuje soud právní řád státu, ve kterém mají oba manželé obvyklý pobyt. Jestliže však manželé nemají ani obvyklý pobyt v témže státě, bude se rozvod manželství řídit českým právním řádem.

Oproti předchozí právní úpravě tak zde v rozvodových řízeních přibyla možnost aplikovat právo státu, v němž mají oba manželé obvyklý pobyt (srov. § 22 odst. 1 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním).

Ustanovení § 50 odst. 2 ZMPS umožňuje ochranné rozšíření českých kolizních norem²⁴⁷. Pokud by totiž dle výše uvedených pravidel mělo dojít k použití právního řádu, který provedení rozvodu manželství nepovoluje či jej sice povoluje, ale za abnormálně obtížných okolností, bude se na rozvod manželství aplikovat český právní řád, jestliže je některý z manželů státním občanem ČR či má v ČR obvyklý pobyt.

4.2. Právo EU, resp. členských států EU

4.2.1. Regulace ze strany EU

Současná úprava věcí týkající se rozvodu či rozluky se řídí nařízením Brusel IIa, jímž bylo zrušeno předchozí nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále též **Brusel II**), jak plyne z čl. 1 písm. a) tohoto nařízení. Nařízení Brusel IIa je sekundárním právním aktem EU, který je ve všech členských státech bezprostředně závazný a přímo použitelný, není tedy třeba jeho transpozice do jejich právních řádů²⁴⁸. Judikatura

---

²⁴⁷ ŠMÍD, O; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 262.

²⁴⁸ PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 48.

Soudního dvora EU navíc dovedla i jeho aplikační přednost před vnitrostátními právními předpisy²⁴⁹. Výjimku z použitelnosti nařízení Brusel IIa představuje Dánsko, které se nezúčastnilo jeho přijetí, protože není tímto nařízením vázáno. Ke stanovení příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí se bude ve výše uvedených věcech mezi Dánskem a ostatními členskými státy EU postupovat dle příslušných kolizních norem.

K vedení řízení o rozvod manželství, resp. o rozluce jsou příslušné soudy toho členského státu, jehož státní občanství mají manželé, či toho státu, který je zemí domicilu těchto manželů, jedná-li se o Spojené království či Irsko (čl. 3 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel IIa). Příslušnými jsou rovněž soudy toho členského státu, na jehož území 1) manželé mají obvyklé bydliště, či 2) manželé měli poslední společné bydliště, jestliže jeden z manželů v takovém státě stále bydlí, či 3) má odpůrce bydliště, či 4) má navrhovatel své obvyklé bydliště, jestliže zde bydlel min. rok před podáním návrhu na rozvod, resp. rozluku, anebo zde bydlel min. šest měsíců před podáním takového návrhu a je zároveň státním občanem tohoto státu nebo zde má domicil (v případě Spojeného království či Irska), nebo 5) má obvyklé bydliště jeden z manželů v případě společného návrhu na rozvod, resp. rozluku (čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel IIa).

Nařízení Brusel IIa pak nadto zakotvuje **výlučnou povahu příslušností** dle výše uvedených pravidel, a to pro ty případy, kdy má být manžel žalován o rozvod, resp. rozluku na území členského státu, který má zároveň obvyklé bydliště na území jiného členského státu či je jeho státním občanem či zde má „domicil“ (čl. 6 nařízení Brusel IIa).

Nařízení Brusel IIa užívá pojem „obvyklé bydliště“, který je Soudním dvorem EU autonomně vykládán jako „*stálé a obvyklé středisko životních zájmů dotčené osoby, které si tato osoba zvolila se záměrem propůjčit mu trvalý charakter.*“²⁵⁰

Na doručování písemností v řízení, které bylo zahájeno dle nařízení Brusel IIa, se užije nařízení **Rady (ES) č. 1348/2000 ze dne 29. května 2000 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech** (bod 15. úvodních ustanovení nařízení Brusel IIa).

V současné době se ve věcech rozvodu a rozluky na 16 členských státech EU vztahuje **nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se**

---

²⁴⁹ Tamtéž, s. 47 – 48.

²⁵⁰ PAUKNEROVÁ, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, s. 134.

zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (dále též **nařízení Řím III**). Toto nařízení však nezavazuje zbylé členské státy, které jej (prozatím) nepřijaly (např. ČR, Slovensko nebo Polsko). Poskytuje *„jednotný soubor pravidel upravujících, které vnitrostátní právo by se mělo uplatňovat na řízení ve věci rozvodu nebo rozluky týkající se manželů, kteří mají jinou státní příslušnost, žijí v zemi odlišné od jejich země, jejímiž jsou státními příslušníky, nebo již nežijí ve stejné zemi EU“*²⁵¹. Tím posiluje právní jistotu účastníků těchto řízení, neboť účastníci, resp. rozhodující soudce má k dispozici normu, která jednoznačně stanoví rozhodné právo ve věcech rozvodu manželství. Z působnosti nařízení Řím III jsou však vyloučeny např. otázky právní způsobilosti osob, jména manželů, jejich majtkové poměry či vyživovací povinnost (čl. 1 odst. 2). Co se týče vztahu mezi nařízením Brusel IIa a nařízením Řím III, nemá nařízení Řím III vliv na uplatňování nařízení Brusel IIa (čl. 2 nařízení Řím III).

Významné je i ustanovení čl. 5 nařízení Řím III, které umožňuje rozvádějícím se manželům dohodnout se na rozhodném právu, kterým se bude řídit jejich rozvod, resp. rozluka, a to až do doby, než se zahájí řízení v této věci. Mohou si zvolit právo země, kde buď 1) v době uzavření takové dohody mají své obvyklé bydliště, či 1) kde měli své poslední obvyklé bydliště, bydlí-li jeden z manželů stále v takovém státě, či 3) právo země, jejímž státním příslušníkem je některý z manželů, či 4) právo místa soudu. Oba manželé by měli být plně informováni o veškerých důsledcích této své volby rozhodného práva (tzv. zasvěcená volba)²⁵².

Neučiní-li manželé volbu rozhodného práva, nařízení pro ten případ stanoví v čl. 8 subsidiární pravidla, podle kterých se rozhodné právo určí (např. dle obvyklého bydliště v čas podání návrhu na rozvod či rozluku).

4.2.2. Regulace členskými státy EU

V právních rádech všech členských států EU je rozvod manželství buď povolen, či se alespoň uznává separace manželů (např. Maltská republika)²⁵³. Přístup k právní úpravě rozvodu se však stát od státu liší. V těchto právních úpravách lze

---

²⁵¹ EUR-Lex, *Rozhodné právo ve věcech rozvodu a rozluky* [online]. Poslední aktualizace: 20. 1. 2016 [cit. 10. 6. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:230205_2

²⁵² ŠMÍD, O; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 264.

²⁵³ Tamtéž, s. 70.

vypozorovat celkem tři rozvodové důvody, přičemž ne v každém státě jsou nutně všechny z nich zastoupeny (např. v ČR je přípustný pouze jeden rozvodový důvod, více viz kapitola 2.2.2.). Jedná se o rozvod buď na základě viny, či na základě rozvratu, nebo na základě dohody manželů.²⁵⁴

Rozvod na základě viny představuje nejstarší způsob jeho právní regulace. To, že jeden z manželů zavinil rozvod, hraje většinou významnou roli pro stanovení vyživovací povinnosti k bývalému manželovi, jenž je bez viny, a pro vypořádání majetkových práv a povinností. U rozvodu na základě rozvratu se zkoumá objektivní stav mezi manžely. Právní řády některých států přikazují zkoumat i příčiny takového rozvratu, jiné zas presumují existenci rozvratu z odděleného soužití manželů, jež přesáhlo zákonem stanovenou délku trvání. Nejmladší formou právní úpravy je rozvod na základě dohody manželů, přičemž požadavky na obsah této dohody se v jednotlivých státech různí.²⁵⁵ Často se v právních úpravách objevují i klauzule proti tvrdosti (např. v ČR, více viz kapitola 2.2.1.3.).²⁵⁶

Zatímco rozhodování o rozvodu manželství je běžně svěřeno soudům, v některých státech je ve zvláštních, zákonem stanovených případech umožněno rozhodovat o rozvodech i správním orgánům²⁵⁷. Podmínkami pro tyto tzv. **administrativní rozvody** bývá neexistence společných nezletilých dětí manželů a shodná vůle manželů ohledně rozvodu jejich manželství²⁵⁸. Tyto rozvody se vyskytují např. v Dánsku, Portugalsku či ve Švédsku²⁵⁹.

Vliv na právní úpravu rozvodu v jednotlivých členských státech EU (a v Evropě vůbec) mají rovněž **Zásady evropského rodinného práva ve věci rozvodu**²⁶⁰ (dále též **Rozvodové zásady**), vypracované roku 2003 Komisí pro evropské rodinné právo za účelem harmonizace evropského rodinného práva²⁶¹. Tato komise působící při Univerzitě v Utrechtu²⁶² funguje od roku 2001 jako nezávislá a vědecká iniciativa

---

²⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 86.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 87.

²⁵⁷ Tamtéž.

²⁵⁸ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 61.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 63 – 64.

²⁶⁰ Principles of European Family Law Regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses

²⁶¹ Commission on European Family Law (CEFL)

²⁶² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J.; ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*, s. 102.

sestavající z řad odborníků členských států EU a jiných evropských států²⁶³. Byť tyto zásady nejsou právně závazné, jsou významnými doporučeními pro budoucí legislativní úpravy přijímané evropskými státy, neboť byly komisí koncipovány jako výběr těch nejhodnějších pravidel z dosavadních úprav evropských států.²⁶⁴ Podle Rozvodových zásad není kupř. k rozvodu třeba trvání manželství po určitý čas (zásada 1.1 odst. 2) a zákon má umožňovat jak rozvod se souhlasem obou manželů, tak rozvod bez souhlasu druhého manžela (zásada 1.3). Pro prve jmenovanou variantu rozvodu platí „lhůta na rozmyšlenou“ („period of reflection“) v délce tří měsíců, mají-li manželé dítě mladší 16 let a shodli-li se na všech důsledcích rozvodu; neshodují-li se na nich, pak činí lhůta šest měsíců (zásada 1.5 odst. 1 Rozvodových zásad). Smyslem této „lhůty na rozmyšlenou“ je donutit manžele ke zvážení, zda skutečně chtějí ukončit své manželství se všemi důsledky (má se tím tedy bránit ukvapeným návrhům na rozvod manželství), a poskytnou jim čas k uzavření dohod k úpravě poměrů jejich nezletilých dětí a dohod k úpravě majetkových vztahů, jež se často v souvislosti s rozvodem manželství uzavírají.²⁶⁵ Rozvodové zásady rovněž počítají s administrativními rozvody (zásada 1.2 odst. 2). Rozvodové zásady se vyslovují i k úpravě vyživovací povinnosti rozvedených manželů (zásada 2.1 an.).

4.2.3. Vybrané právní úpravy členských států EU

4.2.3.1. Rakouská republika

Rakousko k úpravě otázek spojených s manželstvím, tedy i s jeho rozvodem, přijalo zvláštní zákon o manželství²⁶⁶ (dále též **ZOM**). Rakouský právní řád rozlišuje rozvod smluvený, rozvod s rozvratem a rozvod z jiného důvodu, přičemž každému z těchto typů pak náleží vlastní další hmotněprávní i procesní úprava.²⁶⁷ Pro rozvodová

---

²⁶³ Komise pro evropské rodinné právo. *Historie* [online] © 2016 Commission on European Family Law [cit. 11. 6. 2016]. Dostupné z: <http://ceflonline.net/history/>

²⁶⁴ SCHERPE, J. M. *European Family Law Volume III. – Family Law in a European Perspective*, s. 65. ISBN 978-1-78536-305-4.

²⁶⁵ BOELE-WOELKI, Katharina. *Common Core and Better Law in European Family Law*, s. 56. ISBN 9789050954754.

²⁶⁶ Gesetz zur Vereinheitlichung des Rechts der Eheschließung und der Ehescheidung im Lande Österreich und im übrigen Reichsgebiet. Vom 6. Juli 1938, StF: dRGBI. I S 807/1938

²⁶⁷ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 290.

řízení mající spornou povahu se užije rakouského občanského soudního řádu²⁶⁸. Na smluvený rozvod mající nespornou povahu dopadá zákon o nesporném řízení²⁶⁹, kterým se reflektují odchylky tohoto typu rozvodu (jak plyne např. z § 93 odst. 2 tohoto zákona, který stanoví, že účastníky tohoto řízení jsou pouze manželé). Vzájemný vztah těchto zákonů se na základě § 1 zákona o nesporném řízení vykládá tak, že rakouský občanský soudní řád se v nesporném řízení užije jen tehdy, odkazuje-li na něj zákon o nesporném řízení výslovně (např. § 37 odst. 2 při počítání lhůt ke splnění povinnosti odkazuje na úpravu v občanském soudním řádu)²⁷⁰.

Smluvený rozvod (*Scheidung im Einvernehmen*) předpokládá, že manželé spolu alespoň půl roku nežijí, oba shodně tvrdí nenapravitelný rozvrat manželství, na rozvodu se dohodnou a k jeho dosažení podají společný návrh (§ 55a odst. 1 ZOM). Mají-li spolu manželé děti, lze manželství rozvést jen tehdy, pokud mezi sebou uzavřou písemnou dohodu o péči o tyto děti, výkonu práva na osobní styk s nimi a jejich výživu (§ 55a odst. 2 ZOM).

Rozvod s rozvratem, též označovaný jako rozvod z důvodu zavinění²⁷¹ (*Verschuldensscheidung*) je možný pro hrubé porušení zásad manželského soužití (dle zákona např. tělesné násilí na druhém) či nečestné, příp. nemravné chování jednoho z manželů, který tímto zaviněným chováním tak hluboce rozvrátil manželství, že nelze očekávat jeho obnovení (§ 49 ZOM). Návrh na rozvod lze podat ve lhůtě šesti měsíců od okamžiku, kdy se manžel dozvěděl o důvodu opravňujícím rozvod, jinak právo zaniká (§ 57 odst. 1 ZOM). Rozvést manželství pak není přípustné, pokud uběhlo deset let od okamžiku, kdy se tato okolnost odůvodňující rozvod udála (§ 57 odst. 2 ZOM).

---

²⁶⁸ Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Zivilprozessordnung - ZPO), StF: RGBI. Nr. 113/1895

²⁶⁹ Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz – AußStrG), StF: BGBl. I Nr. 111/2003

²⁷⁰ FEIL, E.; MARENT, K.-H. *Außerstreitgesetz (Buch Leinen) Kommentar*, s. 35. ISBN 978-3-7073-1131-0: „[...] Das AußStrG weicht zwar in einigen Wertentscheidungen von der ZPO ab, doch werden Bereiche der ZPO (vor allem allgemeine Regeln) dort, wo es sich als nützlich erweist, durch Verweisung übernommen [...]. Alle Verweisungen auf die ZPO sind immer im Licht der Grundsätze des Allgemeinen Teils des AußStrG zu sehen und entsprechend auszulegen.“ („[...] Zákon o nesporném řízení se sice v některých svých hodnotách odchyluje od občanského soudního řádu, přesto jsou oblasti občanského soudního řádu (zejm. všeobecná pravidla) prostřednictvím odkazů převzaty, a to tam, kde se to jeví jako potřebné. [...] Všechny odkazy na občanský soudní řád je třeba vnímat ve světle zásad obecné části řízení o nesporném řízení a tomu odpovídajícím způsobem je vykládat.“, vlastní překlad)

²⁷¹ Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. *Rakousko* [online]. Poslední aktualizace: 4. 4. 2016 [cit. 20. 6. 2016]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-at-cs.do?member=1

Vyslovit rozvod lze i z jiného důvodu (*Scheidung aus anderen Gründen*), a sice pro chování záležející v duševní poruše (§ 50 ZOM), duševní nemoc (§ 51 ZOM), nakažlivou nemoc, resp. nemoc vzbuzující odpor (§ 52 ZOM) a pro rozpad společné domácnosti trvající min. tři roky (§ 55 ZOM). U důvodů v § 50 až 52 je však zakotvena tzv. proti-tvrdoštní klauzule, tzn., nelze i navzdory těmto důvodům manželství rozvést, pokud by tím manžel, který není navrhovatelem, byl mimořádně postihnut (§ 54 ZOM).

I podle rakouské právní úpravy lze žádat uložení vyživovací povinnosti rozvedenému manžel, její rozsah však bude záviset na důvodu, pro který bylo manželství rozvedeno (u rozvodu z důvodu zavinění se uplatní § 66 an. ZOM, u rozvodu z jiného důvodu pak § 69 an. ZOM).

K projednání návrhu na rozvod manželství je dle § 49 odst. 2 písm. 2a) ve spojení s § 76 rakouské jurisdikční normy²⁷² příslušný okresní soud (*Bezirksgericht*) posledního společného bydliště manželů, bydlí-li tam alespoň jeden z manželů, či okresní soud místa obvyklého pobytu odpůrce (žalovaného). Nebude-li dána žádná z těchto okolností, je příslušný Okresní soud Vnitřního Města Vídeň (*Bezirksgericht Innere Stadt Wien*).

4.2.3.2. Spolková republika Německo

Německo obsáhlo hmotněprávní úpravu rozvodu do německého občanského zákoníku²⁷³ (dále též **BGB**). Normy upravující rozvodové řízení jsou obsaženy v zákoně o řízeních ve věcech rodinněprávních²⁷⁴ (dále též **FamFG**) a podpůrně i v německém občanském soudním řádu²⁷⁵ (dále též **ZPO**).²⁷⁶

I v německé právní úpravě je možné rozvést manželství soudním rozhodnutím na návrh obou či jednoho z manželů, a to pouze v případě nezvratitelného rozvratu

---

²⁷² Gesetz vom 1. August 1895, über die Ausübung der Gerichtsbarkeit und die Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte in bürgerlichen Rechtssachen (Jurisdiktionsnorm - JN), StF: RGBl. Nr. 111/1895

²⁷³ Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das durch Artikel 1 des Gesetzes vom 21. April 2015 (BGBl. I S. 610) geändert worden ist

²⁷⁴ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I S. 2586, 2587), das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 20. Juni 2014 (BGBl. I S. 786) geändert worden ist

²⁷⁵ Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 11. März 2016 (BGBl. I S. 396) geändert worden ist

²⁷⁶ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 301 - 302.

manželství (§ 1564 a 1565 BGB). BGB dokonce v § 1566 stanoví dvě nevyvratitelné domněnky pro rozvrat manželství. Dle nich se manželství považuje za rozvrácené, pokud manželé žijí od sebe odděleně po dobu nejméně jednoho roku a oba podali návrh na rozvod manželství či druhý manžel s takovým návrhem prvního manžela vyslovil souhlas. Nejedná-li se o tento případ, považuje se manželství za rozvrácené, pokud manželé žijí od sebe odděleně po dobu min. tří let.

Manželství by dle výkladu § 1565 odst. 2 BGB *a contrario* mělo trvat nejméně jeden rok, neboť tento odstavec předpokládá minimální délku oddělení manželů v trvání alespoň jednoho roku. Avšak pokud by trvání na této podmínce bylo pro navrhovatele z důvodů, které spočívají v osobě druhého manžela, neúnosně tvrdé, lze manželství rozvést i v případě, že manželství trvá dobu kratší než jeden rok.

Německá právní úprava zná rovněž tzv. proti-tvrдостní klauzule. Podle těchto klauzulí se manželství nerozvede, pokud by jeho zachování bylo ze zvláštních důvodů nezbytné v zájmu nezletilého dítěte (z takového manželství pocházejícího), nebo pokud by rozvod pro druhého manžela, který rozvod odmítá, byl pro mimořádné okolnosti příliš tvrdý (§ 1568 OZ).

Rozvedený manžel může rovněž žádat výživné od druhého rozvedeného manžela. Zákon stanoví případy, které opravňují přiznání výživného, např. péče o společné dítě (§ 1570 OZ), nemoc či postižení (§ 1572 OZ), věk (§ 1571 OZ) či nezaměstnanost (§ 1573 OZ). V souvislosti s rozvodem není nezbytné upravit péči o společné dítě manželů. Nenavrhne-li žádný z manželů úpravu jeho péče, tak dítě zůstane i nadále v péči obou manželů²⁷⁷.

Dle § 23a zákona o soudech²⁷⁸ ve spojení s § 122 FamFG je v Německu soudem příslušným k vedení rozvodového řízení okresní soud (*Amtsgericht*), v jehož obvodu se nachází místo společného obvyklého bydliště manželů, a nemají-li jej, tak okresní soud obvyklého bydliště odpůrce, příp. navrhovatele. Není-li dána žádná z těchto okolností, je příslušný okresní soud Schöneberg v Berlíně. U okresních soudů jsou k rozhodování rozvodů funkčně příslušná oddělení pro rodinné záležitosti, tzv. rodinné soudy²⁷⁹ (*Familiengerichte*).

---

²⁷⁷ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 304.

²⁷⁸ Gerichtsverfassungsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. Mai 1975 (BGBl. I S. 1077), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 30. Mai 2016 (BGBl. I S. 1254) geändert worden ist

²⁷⁹ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 302.

Rozvodové řízení se zahajuje na návrh (§ 124 FamFG). Ten musí být odůvodněn, nicméně za dostačující odůvodnění se považuje pouhé označení manželství za rozvrácené a dalších tvrzení není třeba, neboť až na případ uplatnění tzv. protitvrdoštní klauzule ve prospěch nesouhlasícího manžela (§ 1560 OZ) je řízení ovládáno zásadou vyšetřovací (§ 127 FamFG)²⁸⁰. Je však záhodno v návrhu uvést i další skutečnosti, zejm. čas, po který manželé již žijí odděleně (což může mít význam mj. pro uplatnění některé z domněnek rozvratu manželství).²⁸¹ Z procesních odlišností vůči české právní úpravě lze uvést např. možnost vydat rozhodnutí o rozvodu pro zmeškání (*Versäumnisentscheidung*) dle § 130 FamFG, pokud se navrhovatel (nikoliv odpůrce) nedostaví k jednání²⁸².

4.2.3.3. Slovenská republika (SR)

Na Slovensku je hmotněprávní úprava rozvodu manželství zakotvena v zákoně č. 36/2005 Z. z., o rodine (dále též **SZOR**), dle kterého rozvod představuje (shodně jako v ČR) jediný možný způsob zániku manželství za života obou manželů.²⁸³ Rozvodové řízení se v současnosti řídí zákonem č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok (dále též **OSP**). Dne 1. července 2016 však nabude účinnosti nová procesněprávní úprava (více viz závěr této kapitoly).

Oproti české právní úpravě je v SR přípustný rozvod jen v tzv. sporném režimu na návrh jednoho z manželů, přičemž k rozvodu je možné přistoupit jen v odůvodněných případech (§ 22 SZOR). Zda se v rozhodované věci jedná o takový odůvodněný případ, se vykládá společně s podmínkami v § 23 SZOR, při jejichž kumulativním splnění může soud manželství rozvést²⁸⁴. Dle 23 odst. 1 SZOR lze tedy manželství rozvést v případě vážně narušených a trvale rozvrácených vztahů mezi manžely, pro které už manželství nemůže nadále plnit svůj účel a nelze ani očekávat obnovení manželského soužití. Obdobně jako v ČR tak musí mezi manžely existovat kvalifikovaný rozvrat. Soud má povinnost zjišťovat příčiny vedoucí k tomuto rozvratu a při rozhodování o rozvodu je zohlednit. Vždy však při tomto rozhodování přihlédne

---

²⁸⁰ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 303.

²⁸¹ KEMPER, R.; SCHREIBER, K. *Familienverfahrensrecht*, s. 657. ISBN 978-3-8487-1566-4.

²⁸² ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 304.

²⁸³ Tamtéž, s. 70.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 71.

k zájmu nezletilých dětí (§ 23 odst. 2 SZOR). V dalších ustanoveních řeší zákon o rodině ve vztahu k rozvodu zejm. otázku péče o nezletilé dítě manželů pro dobu po rozvodu (§ 24 až 26 SZOR), neboť s rozvodovým řízením je obligatorně spojeno i řízení o úpravě poměrů manželů k jejich nezletilým dětem pro dobu po rozvodu (§ 113 odst. 1 OSP). SZOR taktéž obdobně jako OZ umožňuje manželů, který převzal při uzavření manželství příjmení druhého manžela, aby se vrátil ke svému původnímu příjmení (§ 27 SZOR). Dále lze i ve slovenské úpravě najít vyživovací povinnost bývalého manžela (§ 72 odst. 2 SZOR). Otázku vypořádání majetkových poměrů manželů v souvislosti se zánikem manželství pak upravuje slovenský občanský zákoník²⁸⁵.

K dočasné úpravě poměrů mezi manžely lze nařídit předběžné opatření (zejm. k ochraně před domácím násilím). Co se týče rozvodového řízení jako takového, je třeba rozlišovat, zda z rozváděného manželství vzešly nějaké nezletilé děti či nikoliv. V prve jmenovaném případě má rozvodové řízení charakter řízení nesporného s atypickými projevy plynoucími z § 176 an. OSP (např. obligatorní spojení rozvodového řízení s řízením o úpravě práv a povinností k nezletilým dětem na dobu po rozvodu, ke kterému dochází ex lege, soud tak o spojení věcí nerozhoduje²⁸⁶), zatímco posledně jmenovaný případ se vnímá jako řízení sporné.²⁸⁷ Účastníky rozvodového řízení jsou v SR žalobce a žalovaný. Jedná-li se však o rozvod s nezletilými dětmi, účastníkem bude pro obligatorní spojení rozvodového řízení s řízením o úpravě práv a povinností k takovým dětem na dobu po rozvodu dle výkladu § 94 odst. 1 OSP i nezletilé dítě.²⁸⁸ Rozvodové řízení se zahajuje na návrh jednoho z manželů; podají-li jej oba, bude se postupovat dle návrhu dříve soudu doručeného.²⁸⁹ Řízení jako takové pak vykazuje řadu podobností s českým řízením o rozvod manželství, např. ve věci se rozhoduje rozsudkem a ten nelze napadnout mimořádným opravným prostředkem. V SR se dokonce vedl spor o přípustnosti dovolání pro důvod zmatečnosti v rozvodovém řízení (tento druh dovolání odpovídá české žalobě pro zmatečnost), neboť dikce OSP

---

²⁸⁵ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 78.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 237.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 218.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 220.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 223

nebyla v této části zcela jasná. Nakonec Ústavní soud SR dovedl, že se nepřipouští ani takto odůvodněné dovolání.²⁹⁰

Ačkoliv je v současnosti stále účinný OSP, tak s účinností od 1. července 2016 dochází k jeho zrušení a nahrazení dvěma novými zákony upravujícími občanskoprávní řízení. Sporná řízení se nově budou řídit zákonem č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok, zatímco na nesporná řízení bude dopadat zákon č. 161/2015 Z. z., civilný mimosporový poriadok (dále též **CMP**). Vzájemný vztah těchto zákonů plyne z § 3 odst. 1 CMP, dle kterého je tento poměr založen na principu speciality CMP vůči civilnímu sporovému poriadku²⁹¹. Na řízení o rozvod manželství se bude vztahovat CMP, který mu věnuje vlastní úpravu ve zvláštní části (§ 95 an.). Pro řízení o rozvod manželství přináší oproti dosavadní úpravě řadu novinek, např. do zahájeného řízení o rozvod manželství bude moci vstoupit prokurátor (§ 13 odst. 1 CMP).

4.2.3.4. *Polská republika*

V Polsku je hmotněprávní úprava rozvodu obsažena v zákoně o rodině a opatrovnictví²⁹². I polská právní úprava k vyslovení rozvodu manželství vyžaduje, aby byl dán vážný rozvrat manželských vztahů, který je hlubokého a trvalého charakteru. Obdobně jako v ČR však manželství nelze rozvést, bylo-li by to v rozporu se zájmy nezletilých dětí manželů či se zájmem manžela nepodílejícím se na rozvratu, který s rozvodem nesouhlasí, v čemž se spatřuje tzv. proti-tvrdoštní klauzule. Oproti ČR však polský soud musí zkoumat, který z manželů zavinil rozvrat manželství, a to zahrnout do rozhodnutí o rozvodu. Rozhodnutím, kterým polský soud vysloví rozvod manželství, zároveň upraví rodičovskou zodpovědnost (tzv. rodičovskou moc) k nezletilým dětem i vyživovací povinnost.²⁹³

Zajímavostí v polském právním řádu je existence tzv. rozluky (*separacja*). Právní důsledky má rozluka stejné, jako je tomu u rozvodu, s tím rozdílem, že z právního hlediska manželství i nadále trvá, tudíž odloučení manželé nemohou uzavřít

---

²⁹⁰ Tamtéž, s. 234 – 237.

²⁹¹ Ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 161/2015 Z. z., civilný mimosporový poriadok: „*Na konania podľa tohto zákona sa použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku, ak tento zákon neustanovuje inak.*“

²⁹² Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekunczy

²⁹³ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 287 – 288.

manželství nové²⁹⁴. O rozluce rozhodne na návrh soud, je-li manželství v úplném rozvratu. Ten však oproti rozvratu u rozvodu manželství není trvalý. I zde se prosadí proti-tvrdoštní klauzule, tedy není možné rozluku připustit, pokud by byla v rozporu se zájmy nezletilých dětí.²⁹⁵

4.3. Uznávání cizích rozhodnutí o rozvodu manželství českými soudy

Prostřednictvím uznání nabývají cizí rozhodnutí, tj. individuální právní akty cizí svrchované moci, tytéž právní účinky, jakými disponují vnitrostátní rozhodnutí. Tím do určité míry dochází k zásahu do jurisdikční svrchovanosti uznávajícího státu, způsob uznání cizích rozhodnutí je proto podřízen regulaci.

V právním řádu ČR lze v regulaci vysledovat několik přístupů, a to v návaznosti na to, který stát je státem původu předmětného rozhodnutí. Autonomní regulaci podléhají rozhodnutí vydaná členskými státy EU či signatářskými státy multilaterální Úmluvy o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití z roku 1970. Státy dále mezi sebou mohou uzavírat bilaterální smlouvy, kterými si mohou založit odchylný režim, ne vždy tomu však tak je (např. Švýcarsko je signatářským státem výše zmíněné multilaterální Úmluvy o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití z roku 1970, zároveň má ale s ČR uzavřenou úmluvu o uznání a výkonu soudních rozhodnutí č. 23/1929 Sb., tato však obsahuje pouze obecnou úpravu uznání a výkonu, tudíž Úmluva z roku 1970 je zde *lex specialis*, neboť dopadá pouze na rozvody a zrušení manželství, má tedy přednost před zmíněnou bilaterální smlouvou²⁹⁶) V ostatních případech se bude postupovat dle norem mezinárodního práva soukromého obsažených v ZMPS. Tyto normy se budou subsidiárně aplikovat i v případě, je-li podán návrh na uznání cizího rozhodnutí podle přímo použitelného předpisu EU či mezinárodní smlouvy (§ 18 ZMPS).

---

²⁹⁴ Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věc. *Polsko* [online]. Poslední aktualizace: 30. 11. 2015 [cit. 20. 6. 2016]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-pl-cs.do

²⁹⁵ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 289.

²⁹⁶ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*, s. 306. ISBN 978-80-7179-614-5.

4.3.1. Uznání rozhodnutí členského státu EU

Uznání a výkon rozhodnutí o rozvodu či rozluce vydaných některým z členských států EU se ve vztahu k jiným členským státům řídí rovněž nařízením Brusel IIa.

Čl. 21 odst. 1 nařízení Brusel IIa stanoví, že rozhodnutí vydaná v členském státě EU jsou v ostatních členských státech uznávána bez nutnosti provedení zvláštního řízení. Dle odst. 2 téhož článku není vyžadováno zvláštní řízení ani pro aktualizaci záznamů o osobním stavu, který je změněn na základě rozhodnutí o rozvodu či rozluce, proti kterému nelze podat opravný prostředek v členském státě původu (tj. členském státě, z něž toto rozhodnutí pochází). Uznání rozhodnutí se tedy děje automaticky²⁹⁷.

I přesto, existuje-li spor mezi stranami ohledně uznání rozhodnutí, mohou dotčené osoby dle odst. 3 téhož článku žádat vydání rozhodnutí o uznání, resp. neuznání rozhodnutí, přičemž to, který soud je místně příslušný k vydání takového rozhodnutí o uznání, resp. neuznání, se určuje podle pravidel vnitrostátního práva toho členského státu, ve kterém je návrh na uznání či neuznání rozhodnutí podán. V ČR jsou k rozhodnutí o uznání cizího rozhodnutí příslušné okresní soudy (§ 16 odst. 2 ZMPS ve spojení s § 18 ZMPS).

Rozhodnutí týkající se rozvodu či rozluky se však dle čl. 22 nařízení Brusel IIa neuzná, pokud by takové uznání zjevně odporovalo veřejnému pořádku toho státu, jež o uznání rozhoduje. Stejně se postupuje, pokud by toto rozhodnutí bylo neslučitelné s rozhodnutím vydaným mezi týmiž stranami v řízení vedeném ve státě rozhodujícím o uznání. Obdobně se neuzná rozhodnutí, které by bylo neslučitelné s rozhodnutím mezi týmiž stranami, které již dříve vydal jiný členský či třetí stát, pokud toto dřívější rozhodnutí (vydané jiným členským státem či třetím státem) splňuje podmínky k uznání ve státě rozhodujícím o uznání. Taktéž nelze uznat takové rozhodnutí, které bylo vydáno v nepřítomnosti odpůrce, jenž nebyl o zahájení rozvodového řízení písemně dostatečně včas vyrozuměn a kterému tak nebyla poskytnuta možnost přípravy na jednání před soudem, ledaže jednoznačně rozhodnutí přijal.

Není přípustné přezkoumávat příslušnost soudu členského státu původu rozhodnutí (čl. 24 nařízení Brusel IIa). Nepřípustné je rovněž zamítnout rozhodnutí o

---

²⁹⁷ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 92.

rozvodu či rozluce pouze z toho důvodu, že se rozvod či rozluka ve státě rozhodujícím o uznání na základě týchž skutečností nepovoluje (čl. 25 nařízení Brusel IIa). Při rozhodování o uznání se nikdy nepřezkoumává meritum věci (čl. 26 nařízení Brusel IIa).

Bylo-li rozhodnutí o rozvodu či rozluce napadeno řádným opravným prostředkem, může soud členského státu rozhodující o uznání řízení přerušit (čl. 27 nařízení Brusel IIa). Totéž platí pro rozhodnutí vydané v Irsku či ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, pokud došlo v důsledku podání opravného prostředku k odkladu jeho výkonu.

Spolu s žádostí o uznání rozhodnutí, resp. neuznání dotčená strana soudu předkládá jedno vyhotovení předmětného rozhodnutí a osvědčení vydané na jednotném formuláři orgánem členského státu původu (čl. 37 nařízení Brusel IIa ve spojení s čl. 39 tamtéž). Dle čl. 52 nařízení Brusel IIa předkládaná rozhodnutí a osvědčení nevyžadují legalizaci ani jiné formální úkony. V předkládaném osvědčení se uvádí např. členský stát původu rozhodnutí, označení soudu (či jiného orgánu), který vydává osvědčení, údaje o manželství či údaje o rozhodnutí, které dotčená strana zamýšlí uznat (příloha I nařízení Brusel IIa). Soud rozhodující o uznání může výjimečně od předložení osvědčení upustit, je-li přesvědčen, že k dispozici má již dostatek informací (čl. 38 nařízení Brusel IIa).

4.3.2. Uznání rozhodnutí členského státu Haagské úmluvy

Dne 1. června 1970 byla na konferenci v Haagu sjednána **Úmluva o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití** (dále též **Haagská úmluva**). K této úmluvě s účinností od 11. července 1976 přistoupila i tehdejší Československá socialistická republika. Ve Sbírce zákonů byla publikována prostřednictvím vyhlášky ministra zahraničních věcí pod číslem 131/1976 Sb.

Věcná působnost Haagské úmluvy se dle čl. 1 odst. 1 vztahuje výlučně na uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití v jednom signatářském státě, bylo-li o nich rozhodnuto v rámci úředně uznaného řízení v jiném signatářském státě a jsou-li zde dle zákona platné. Toto uznávání se ve smluvních státech úmluvy děje taktéž

automaticky²⁹⁸. Rozvody, o kterých bylo rozhodnuto v jiném státě, nepodléhají Haagské úmluvě, byť by některý z manželů byl státním občanem signatářského státu (či v něm měl bydliště)²⁹⁹. Termín „zrušení manželského soužití“ („*legal separation*“) je významově shodný s manželskou rozlukou dle nařízení Brusel IIa a znamená, že manželům zanikla povinnost spolu žít, nicméně manželství jako takové i nadále trvá³⁰⁰. Úředně uznaným řízením bude typicky řízení soudní, ale může jím být i řízení správní, náboženské atd.³⁰¹

Rozvod, resp. zrušení manželského soužití se za výše uvedené situace uzná, pokud bude zároveň naplněna jedna z alternativ taxativně vyčtených v čl. 2, a sice pokud ve státě rozhodujícím o návrhu na rozvod, resp. zrušení manželského soužití ke dni podání takového návrhu 1) měl odpůrce své bydliště; či 2) měl navrhovatel své bydliště, a to alespoň po dobu jednoho roku před podáním návrhu či jedná-li se zároveň o poslední společné bydliště manželů, či 3) oba manželé byli státními občany takového státu. Další možnou alternativou je, že navrhovatel byl příslušníkem tohoto státu a buď ke dni podání návrhu v něm měl své bydliště, nebo jej zde měl bez přerušování po dobu jednoho roku, spadá-li tento rok (byť pouze z části) do časového úseku dvou let před podáním návrhu, či byl přítomen v tomto státě ke dni podání návrhu, jestliže poslední společné bydliště manželů bylo ve státě, které k tomuto dni rozvod neuznávalo.

Z působnosti Haagské úmluvy jsou naopak vyloučeny výroky o vině či vedlejší výroky rozhodnutí o rozvodu a zrušení manželského soužití. I zde je možné odmítnout uznání rozvodu či zrušení manželského soužití, a to z obdobných důvodů jako je tomu u nařízení Brusel IIa (např. pro zjevnou neslučitelnost s veřejným pořádkem uznávajícího státu).

Co se týče časové působnosti, Haagská úmluva se užije i na rozvody a zrušení manželského soužití, k nimž došlo před jejím vstupem v platnost. Smluvní stát si nicméně pro tyto případy může sjednat výhradu.

Haagská úmluva má význam i pro členské státy EU. Z výkladu čl. 60 písm. c) nařízení Brusel IIa (za užití logického argumentu *a contrario*) vyplývá, že věci nařízením neupravené se nadále řídí Haagskou úmluvou. Haagská úmluva je relevantní

---

²⁹⁸ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 92.

²⁹⁹ VAŠKE, V. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*, s. 302.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 303.

³⁰¹ Tamtéž.

i v případě, že je jedním z dotčených států Dánsko, neboť zatímco nařízením Brusel IIa Dánsko vázané není, tato úmluva jej zavazuje³⁰².

4.3.3. Uznání rozhodnutí ostatních států

Nelze-li aplikovat nařízení Brusel IIa ani žádnou z úmluv (Haagskou úmluvu, jiné multilaterální či bilaterální smlouvy uzavřené ČR), bude se při uznávání cizích rozhodnutí postupovat dle pravidel v ZMPS.

Ustanovení § 51 odst. 1 ZMPS připouští uznat pravomocné cizí rozhodnutí o rozvodu manželství, pokud některý z účastníků řízení, ze kterého předmětné cizí rozhodnutí pochází, byl státním občanem ČR a zároveň není uznání cizího rozhodnutí dle § 15 odst. 1 písm. a až e) ZMPS vyloučeno. Důvodem pro vyloučení uznání by byla např. skutečnost, že věc náleží do výlučné pravomoci českých soudů či že o téže věci se již vede řízení u českého soudu nebo o téže věci již bylo českým soudem pravomocně rozhodnuto etc. ZMPS vedle rozhodnutí o rozvodu manželství uznává i rozhodnutí o tzv. zákonném odloučení, jímž se dle důvodové zprávy k ZMPS rozumí „*to, co bývá v právních předpisech některých evropských států, popřípadě v evropském právu označováno termínem legal separation*“³⁰³.

Podle § 14 ZMPS se rozhodnutími, jež lze v režimu tohoto právního předpisu uznat, rozumí rozhodnutí soudu cizího státu a rozhodnutí úřadu cizího státu o právech a povinnostech, o kterých by podle jejich soukromoprávní povahy rozhodovaly v České republice soudy, případně též cizí soudní smíry a cizí notářské a jiné veřejné listiny v těchto věcech.

Cizí rozhodnutí se uznává rozsudkem Nejvyššího soudu, a to výlučně na návrh (§ 51 odst. 1, 2 ZMPS) – uznávání tedy neprobíhá automaticky. Návrh mohou podat jak účastníci řízení o rozvod manželství, tak i osoba, jež na věci prokáže právní zájem. ZMPS upřesňuje roli Nejvyššího státního zastupitelství, které může vstoupit do již zahájeného řízení³⁰⁴. K rozhodnutí o uznání cizího rozhodnutí není třeba nařizovat jednání.

---

³⁰² Hague Conference on Private International Law. *Details on Denmark* [online]. © HCCH 1951-2016 [cit. 15. 6. 2016]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/states/hcch-members/details1/?sid=25>

³⁰³ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, s. 60.

³⁰⁴ ŠMÍD, O.; ŠÍNOVÁ, R. *Rozvod manželství*, s. 263.

Podmínkou pro uznání cizího rozhodnutí je zjištění skutkového základu takovým způsobem a postupem, který neodporuje právním normám českého právního řádu (§ 51 odst. 3 ZMPS). Rozhodne-li Nejvyšší soud o zamítnutí návrhu na uznání cizího rozhodnutí, může státní občan ČR podat u příslušného českého soudu návrh na rozvod manželství, neboť toto zamítnutí nezakládá překážku *rei iudicatae*³⁰⁵.

Pokud však oba manželé byli v rozhodné době státními občany cizího státu, jehož právním řádem se řídí předmětné rozhodnutí o rozvodu manželství či zákonném odloučení, vyvolává takové pravomocné cizí rozhodnutí stejné právní účinky jako pravomocné rozhodnutí českých soudů; totéž platí pro pravomocná rozhodnutí o rozvodu manželství či zákonném odloučení, která byla sice vydána cizími státy, avšak byla následně uznána v domovských státech obou manželů-cizinců (§ 52 ZMPS).

---

³⁰⁵ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 93.

5. Právní instituty obdobné rozvodu manželství a řízení o něm

V České republice se vyskytují právní instituty či faktické poměry a s nimi případně spojená řízení, jež se v určitém smyslu podobají právnímu institutu manželství a řízení o jeho rozvod.

5.1. Registrované partnerství osob téhož pohlaví

Hmotněprávní úprava registrovaného partnerství i jeho zrušení je obsažena v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství (dále též **ZRegP**). Původně se plánovalo začlenění této úpravy do OZ jakožto hlavy IV. části druhé, jak plyne z věcného záměru OZ³⁰⁶. Tento záměr však nakonec nebyl realizován a registrované partnerství je tak nadále vyčleněno do samostatné úpravy. Ve vztahu k registrovanému partnerství se zákonodárce v OZ omezil pouze na příkaz použít na něj obdobně ustanovení části první, třetí a čtvrté o manželství (§ 3020 OZ). Současná úprava OZ s tímto institutem přesto v řadě svých ustanovení explicitně pracuje, např. osobou blízkou se rozumí i partner (§ 22 odst. 1 OZ), změnou pohlaví zaniká jak manželství, tak registrované partnerství (§ 29 odst. 2 OZ) etc.

Procesně-právní úprava statusových věcí partnerských, mezi které spadá i zrušení registrovaného partnerství, byla zařazena do ZŘS (§ 2 písm. p) ZŘS). Tato úprava je však velmi strohá, neboť vedle výčtu jednotlivých řízení ve statusových věcech partnerských, obsahuje již jen příkaz zákonodárce užít na tato řízení přiměřeně ustanovení o řízení ve statusových věcech manželských (§ 399 ZŘS).

Registrovaným partnerstvím se rozumí trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví (partnerů), které vzniklo způsobem určeným v ZRegP (§ 1 odst. 1 ZRegP). Je to statusová forma soužití těchto osob, právní status partnerů se tedy v důsledku vzniku tohoto společenství mění³⁰⁷. Pro vznik registrovaného partnerství je nezbytné, aby alespoň jeden z partnerů byl státním občanem ČR (§ 4 odst. 2 ZRegP), a dále § 2 ZRegP

---

³⁰⁶ Věcný záměr k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 37, 48.

³⁰⁷ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVORÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 169.

k jeho vzniku vyžaduje, aby partneři učinili souhlasná svobodná a úplná prohlášení o svém vstupu do registrovaného partnerství před matričním úřadem určeným k registraci těchto partnerství vyhláškou Ministerstva vnitra³⁰⁸. Vstupu do partnerství ale brání již dříve uzavřené manželství, resp. již dříve vzniklé registrované partnerství (§ 4 odst. 4 písm. c) ZRegP). Co se týče práv a povinností partnerů, lze konstatovat, že i zde je podobnost s právy a povinnostmi manželů, zejm. ve vztahu k rovnosti partnerů, zastupování druhého partnera a vyživovací povinnosti (§ 8 an. ZRegP). Lze však vysledovat i zásadní odlišnosti, kupříkladu neexistenci majetkového společenství partnerů obdobného společnému jmění manželů.

5.1.1. Zrušení registrovaného partnerství

Registrované partnerství může být za života partnerů zrušeno pouze rozhodnutím soudu (§ 14 písm. b) ZRegP). Řízení o zrušení registrovaného partnerství je řízením návrhovým, soud tudíž registrované partnerství může zrušit pouze na návrh jednoho z partnerů.

Partner, jenž je navrhovatelem, má břemeno tvrzení a břemeno důkazní a je tedy jeho povinností prokázat, že partnerské soužití již dále fakticky netrvá (§ 16 ZRegP), což soud obligatorně zkoumá. Připojí-li se však k návrhu na zrušení registrovaného partnerství druhý partner, soud od zjišťování, zda partneři spolu již fakticky nežijí, upustí a na základě shodného tvrzení partnerů registrované partnerství zruší (§ 17 ZRegP). Registrovanému partnerovi, který se zrušením partnerství nesouhlasí, neprospívá žádná proti-tvrdoštní klauzule.³⁰⁹

Na řízení o zrušení registrovaného partnerství bude soud s ohledem na § 399 odst. 2 ZŘS přiměřeně aplikovat ustanovení regulující řízení o rozvod manželství, přičemž bude muset vždy uvážit, která ustanovení se budou moci skutečně s ohledem na rozdílnou povahu institutu manželství a registrovaného partnerství uplatnit.³¹⁰ Kupříkladu tak nebude možné v tomto řízení přiměřeně aplikovat § 390 ZŘS, a to

---

³⁰⁸ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 171.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 176.

³¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s. 173.

z důvodu absence povinnosti soudu v ZRegP zjišťovat zájmy nezletilých dětí v případě zrušení partnerství³¹¹.

5.1.2. Vyživovací povinnost bývalých partnerů

Jestliže se jeden z bývalých partnerů není schopen po zrušení registrovaného partnerství sám uživit, může dle § 11 odst. 1 ZRegP žádat od druhého bývalého partnera dle jeho schopností, možností a majetkového stavu přiměřený příspěvek na svou výživu. Výživné bude poskytováno na základě dohody bývalých partnerů, Nedojde-li však k uzavření této dohody, může se potřebný bývalý partner obrátit na soud se svým návrhem na přiznání výživného. Soud o tomto návrhu rozhodne, přičemž dle § 12 odst. 5 ZRegP může výživné přiznat až ode dne zahájení řízení o výživném. Soud bude s ohledem na spor bývalých partnerů ohledně výživného postupovat dle OSŘ³¹².

I u bývalých partnerů je možné přiznat tzv. sankční výživné. Žádat jej dle § 11 odst. 2 ZRegP může bývalý partner, který se na trvalém rozvratu partnerského soužití nepodílel a jemuž zrušení registrovaného partnerství způsobilo závažnou újmu. Přiznání výživného je na jednu stranu časově limitováno na dobu maximálně tří let od zrušení registrovaného partnerství, na druhou stranu je oproti výživnému dle § 11 odst. 1 ZRegP možné přiznat jej v rozsahu vyživovací povinnosti mezi partnery dle § 10 ZRegP, tj. v rozsahu zajišťujícím zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň obou bývalých partnerů.

K zániku práva na výživné mezi bývalými partnery dochází ex lege smrtí povinného partnera, resp. jeho prohlášením za mrtvého či uzavřením manželství oprávněným bývalým partnerem, resp. jeho vstupem do nového registrovaného partnerství (§ 11 odst. 4 ZRegP). Výživné lze na základě písemné dohody mezi bývalými partnery vyplatit jednorázově s tím, že dnem vyplacení této jednorázové sumy právo na výživné zaniká (§ 11 odst. 5 ZRegP).

Soud při rozhodování o výživném musí zohlednit nejen odůvodněné potřeby oprávněného bývalého partnera, nýbrž i poměry povinného bývalého partnera, a to včetně jeho bezdůvodného odmítnutí výhodnějšího zaměstnání či jiného majetkového

---

³¹¹ WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*, s. 438.

³¹² HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 111.

prospěchu a jeho nadměru majetkově riskantního chování (§ 12 odst. 1 ZRegP). Přiznání výživného rovněž nesmí odporovat dobrým mravům (§ 12 odst. 2 ZRegP).

Úprava vyživovací povinnosti mez bývalými partnery, obsažená v § 11 ZRegP, vesměs kopíruje předchozí úpravu vyživovací povinnosti mezi bývalými manžely v § 92 an. ZOR. Neodráží tudíž změny vnesené do vyživovací povinnosti mezi bývalými manžely občanským zákoníkem (např. neschopnost bývalého partnera zajistit vlastní výživu dle § 11 odst. 1 ZRegP nemusí souviset se zrušeným registrovaným partnerstvím, totožně se dle ZOR nevyžadovala souvislost neschopnosti bývalého manžela sám se uživit s rozvedeným manželstvím, což však již dle OZ neplatí, k tomu více viz kapitola 2.2.3.2.).

5.2. Soužití nesezdaných párů

V současné době žije stále více partnerů ve společné domácnosti, aniž by měli potřebu spolu uzavřít manželství.³¹³ V některých případech jim v tom dokonce brání objektivní překážka, kupř. již existující manželství s jinou osobou³¹⁴. Rostoucí trend těchto faktických soužití lze stěží určit bezprostředně podle jejich počtu právě s ohledem na chybějící formální akt vůle učiněný těmito partnery navenek vůči státu. Lze jej nicméně vyčíst nepřímou, a to např. z rostoucího počtu dětí narozených svobodným matkám (roku 2004 se těmito matkám narodilo 23 451 dětí, o deset let později se tento počet téměř zdvojnásobil na 44 985³¹⁵).

Tato **nesezdaná soužití** jsou neinstitucionalizovaná a rozumí se jimi „*situace, kdy dvě osoby rozdílného nebo stejného pohlaví vytvoří určité dlouhodobější životní společenství, aniž by je jakýmkoli zákonem uznaným způsobem institucionalizovaly*“³¹⁶. V teorii jsou tato soužití známá i pod pojmy „kohabitace“³¹⁷, „jiné formy soužití“³¹⁸,

---

³¹³ FRANCOVÁ, M.; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*, s. 83.

³¹⁴ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 179.

³¹⁵ Český statistický úřad. *Vývoj obyvatelstva České republiky – 2014, 4. Porodnost* [online]. Datum poslední aktualizace: 19. 5. 2016 [cit. 25. 6. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>

³¹⁶ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 179 – 180.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 113.

„partnerské soužití“³¹⁹, „faktické manželství“³²⁰ atp. Osoby takto žijící se označují jako „druh a družka“, u osob téhož pohlaví lze hovořit o „druzích“ či „partnerech“³²¹.

Český právní řád sice postrádá ucelenou úpravu těchto forem soužití, přesto na řadě míst jejich existenci reflektuje a zakotvuje jejich parciální regulaci. Občanský zákoník kupříkladu zmiňuje společnou domácnost, se kterou spojuje určité důsledky - např. mezi osobami žijícími ve společné domácnosti neběží promlčecí lhůta (§ 646 OZ) ani lhůta vydržecí (§ 1098 OZ)³²² či v případě smrti jednoho z partnerů bez závěti může druhý partner jako tzv. spoluzijící osoba dědit v druhé dědické třídě, žil-li se zůstavitelem ve společné domácnosti min. jeden rok před jeho smrtí a pečoval-li o tuto domácnost či byl odkázaný na zůstavitelovu výživu (§ 1636 OZ)³²³. Občanský zákoník dále definuje osoby blízké, mezi které se dle právní teorie řadí z důvodu jejich trvalého soužití i kohabitující páry³²⁴. Osobní ani osobně-majetkové vztahy partnerů nicméně zákonem normovány nejsou. Mezi partnery tak např. nevzniká žádné majetkové společenství obdobné společnému jmění manželů a partneři nabývají majetek buď každý sám do svého individuálního vlastnictví či společně do podílového spoluvlastnictví, které však rozchodem partnerů automaticky nezaniká³²⁵.

K zániku těchto faktických soužití dochází rovněž fakticky, a to buď dohodou či jednostranně³²⁶. Nevyžaduje se tedy žádné soudní rozhodnutí či obdobný akt státní moci. Mají-li však spolu partneři nezletilé dítě, bude třeba od okamžiku zániku jejich partnerského soužití soudně upravit jejich rodičovská práva a povinnosti k dítěti. Soud tak i bez návrhu svěří dítě do výchovy jednomu z rodičů či do společné či střídavé výchovy a uloží vyživovací povinnost k dítěti³²⁷. Řízení bude probíhat dle § 466 an. ZŘS.

Zvláštní ochranu přiznává zákonodárce **neprovdaným matkám**. Ty ženy mohou dle § 920 odst. 1 OZ žádat po otci dítěte poskytování výživného až po dobu

---

³¹⁹ Tamtéž, s. 114.

³²⁰ Tamtéž.

³²¹ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 180.

³²² FRANCOVÁ, M.; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*, s. 84.

³²³ Tamtéž, s. 89.

³²⁴ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 180.

³²⁵ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 114.

³²⁶ Tamtéž.

³²⁷ FRANCOVÁ, M.; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*, s. 90.

dvou let od narození dítěte a rovněž se na něm mohou domáhat poskytnutí přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem. Uhradit náklady spojené s těhotenstvím a porodem musí muž, jehož otcovství je pravděpodobné, a to i v případě narození neživého dítěte. Toto výživné a příspěvek může soud přiznat i nazpět, max. však da roky ode dne porodu (§ 922 odst. 2 OZ). V těchto případech se jedná o tzv. nepřímý vztah mezi povinným mužem a oprávněnou matkou, zprostředkovaný prostřednictvím jejich společného dítěte³²⁸. Ochranu neprovdaných matek zákonodárce zesiluje u **těhotných žen** ustanoveními v druhém a třetím odstavci § 920 OZ. Dle těchto ustanovení může soud na návrh těhotné ženy předem uložit muži, jehož otcovství je pravděpodobné, úhradu výše uvedeného výživného a příspěvku. Úhradu předem může soud uložit i ohledně částky nezbytné k zajištění výživy dítěte po dobu, po kterou by žena mohla ze zákona jako zaměstnankyně čerpat mateřskou dovolenou. Řízení o výživném bude v tomto případě probíhat dle pravidel sporného řízení, k jehož zahájení neprovdaná (těhotná) žena bude muset u soudu podat žalobu³²⁹. Oproti předchozí právní úpravě v ObčZ může neprovdaná těhotná žena, příp. matka zůstavitelova dítěte, která za zůstavitele nebyla provdána, žádat výživné z pozůstalosti na slušnou výživu, nejdéle však do konce šestého týdne po porodu (§ 1666 odst. 1 *in fine* OZ)³³⁰.

---

³²⁸ ZUKLÍNOVÁ, M.; DVOŘÁK, J.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*, s. 132.

³²⁹ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*, s. 90 – 93.

³³⁰ HRUŠÁKOVÁ, M.; KRÁLÍČKOVÁ, Z.; WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*, s. 115.

Závěr

Za cíl své diplomové práce jsem si vytyčila popis právní úpravy řízení o rozvod manželství v podobě, jakou nabyla od 1. ledna 2014.

Mým záměrem však nebyl pouhý popis a charakterizování této poměrně krátce účinné úpravy rozvodového řízení, ale i nastínění různých doktrinárních úhlů pohledu jak na samotnou povahu tohoto řízení, tak na jeho jednotlivé instituty. Některé otázky v práci ponechávám otevřené, neboť za současného stavu je nelze najisto zodpovědět a teprve až ustálením výkladu judikaturou či novelizací zákona na ně bude možné dát jednoznačnou odpověď.

Zákon o zvláštních řízeních soudních přejal ve vztahu k řízení o rozvod manželství většinu výjimek, které do konce roku 2013 pro rozvodová řízení z obecného režimu normoval občanský soudní řád. Tyto dílčí úpravy zákon o zvláštních řízeních soudních u řízení o rozvod manželství dále doplnil, např. o materiální pojetí účastenství, které do té doby existovalo u řízení o neplatnost manželství nebo o určení, zda tu manželství je či není. Novinkou zasluhující si zvláštní pozornost je rovněž obligatorní výslech manželů soudem.

V úpravě řízení o rozvod manželství se rovněž promítá rekonstrukce soukromého práva, tedy nová hmotněprávní úprava rozvodu v občanském zákoníku. Tento zákoník zavedl možnost podání společného návrhu na rozvod oběma manžely, což samo o sobě tolik problémy nevyvolává. Ve vztahu k tomuto společnému návrhu však řada odborníků s ohledem na jeho podstatu zpochybňuje důslednou aplikaci všech pravidel zakotvených pro řízení o rozvod, neboť některá z nich jsou pro manžele, kteří si již všechny své poměry dohodou vypořádali a dále mezi nimi není sporu, zbytečně tvrdá (např. právě onen výše zmíněný obligatorní výslech manželů).

Vyčleněním úpravy řízení o rozvod manželství do zákona o zvláštních řízeních soudních se zákonodárce vrátil k tradiční samostatné úpravě tohoto řízení³³¹. Ztotožňují se s názory těch, kteří se zastávají potřeby osamostatněné úpravy rozvodového řízení. Ať už se (třebas v budoucnu) debata nad povahou rozvodového řízení přikloní

---

³³¹ FRINTOVÁ, D. *Řízení o rozvod manželství – srovnání právní úpravy České republiky s právní úpravou ve Spolkové republice Německo*. In *Právník*, č. 3/2011, s. 234.

k jakékoliv variantě, nelze tomuto řízení upřít, že vykazuje řadu zvláštních prvků (odchylujících se jak od sporných, tak nesporných řízení). Občanský soudní řád tyto zvláštnosti reflektoval výjimkami z obecného procesního režimu. Zákon o zvláštních řízeních soudních na to ve zvláštní části reaguje výjimkami z aplikace obecné části tohoto zákona. Je tak otázkou, nakolik je způsob, který si zákonodárce pro osamostatnění úpravy rozvodového řízení zvolil, nejšťastnější. Obecná část zákona o zvláštních řízeních soudních totiž spíše neplní roli, kterou běžně obecné části zákonů zastávají, a sice poskytnutí určité základní úpravy vesměs společné všem řízením dále upraveným. To je zvláště patrné u řízení o rozvod manželství, kdy zvláštní část stanoví pro toto řízení celou řadu výluk. Nevyhnutelným důsledkem tohoto legislativního řešení je tak značná nepřehlednost a dokonce i spornost vztahu některých ustanovení (příkladem uvádím nejasnost koncentrace ve vztahu k odvolacímu řízení). Tuto nesnadnou orientaci při aplikaci zákonných norem navíc ztěžuje i dosti komplikovaný vztah subsidiarity a speciality zákona o zvláštních řízeních soudních a občanského soudního řádu. Soudům tak připadl nelehký úkol vyložit v prvních letech účinnosti této nové úpravy ona nejasná místa (výkladová, vztahová), ledaže by se zákonodárce rozhodl úpravu řízení o rozvod manželství novelizovat.

Zákon o zvláštních řízeních soudních nepřinesl jen změnu koncepční, ale do jisté míry i terminologickou. Napříště se již v řízení o rozvod manželství nepotkáme s žalobou, resp. žalobcem a žalovaným, nýbrž s návrhem na rozvod manželství a manželem a manželkou, příp. navrhovateli. Byť by v praxi oslovení účastníků „pane manželé a paní manželko“ působilo poněkud úsměvně, oceňuji snahu zákonodárce odstranit negativní konotaci původních „sporových“ označení (zejm. v situaci tzv. smluveného rozvodu).

Závěrem se sluší podotknout, že v rámci rekonstrukce soukromého práva byl přijat rovněž nový zákon o mezinárodním právu soukromém, jímž se kolizní právo dočkalo podrobnější a systematictější úpravy. Ve vztahu k rozvodu manželství byly hraniční určovatelské k určení rozhodného práva rozšířeny o kritérium společného obvyklého pobytu manželů. Reakci v odborných kruzích tento zákon pak vyvolává i teoretickou změnou pojetí mezinárodního práva soukromého, do kterého se nově řadí i mezinárodní právo procesní.

Seznam zkratek

an.	a následující
BGB	Německý občanský zákoník z roku 1896 (originální název Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das durch Artikel 3 des Gesetzes vom 24. Mai 2016 (BGBl. I S. 1190) geändert worden ist)
CMP	Zákon č. 161/2015 Z. z., civilný mimosporový poriadok
Haagská úmluva	Úmluva o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití, sjednaná v Haagu dne 1. června 1970 (publikovaná pod č. 131/1976 Sb.)
Nařízení Brusel IIa	Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000
o. z. o.	Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. ř. obecný zákoník občanský (originální název Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)
ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OSP	Zákon č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
SZOR	Zákon č. 36/2005 Z. z., o rodine
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

ZOK	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech
ZOM	Rakouský zákon o manželství z roku 1938 (originální název Gesetz zur Vereinheitlichung des Rechts der Eheschließung und der Ehescheidung im Lande Österreich und im übrigen Reichsgebiet. Vom 6. Juli 1938, StF: dRGBL. I S 807/1938)
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
ZRegP	Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Seznam použité literatury a pramenů

Odborné publikace

1. BOELE-WOELKI, Katharina. *Common Core and Better Law in European Family Law*. 1. vydání. Cambridge: Intersentia Ltd., 2005, 372 s. ISBN 9789050954754
2. DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kolektiv. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9.
3. DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 436 s. ISBN 978-80-7552-187-3.
4. FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 246 s. ISBN 978-80-7478-500-9.
1. HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 558 s. ISBN 978-80-7400-061-4.
2. HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, nakl. Doplněk, 2006, 400 s. ISBN 80-7239-192-5.
3. HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, 1344 s. ISBN 978-80-7400-503-9.
4. HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 366 s. ISBN 978-80-7400-552-7.
5. KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2011, 426 s. ISBN 978-80-87284-17-9.
6. KEMPER, Rainer; SCHREIBER, Klaus. *Familienverfahrensrecht*. 3. vydání. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2015, 1199 s. ISBN 978-3-8487-1566-4.

7. KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, 168 s. ISBN 978-80-7502-023-9.
8. LAVICKÝ, Petr. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Zákon o veřejných rejstřících. Řízení nesporné – praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 1012 s. ISBN 978-80-7478-869-7.
9. MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kolektiv. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, 864 s. ISBN 978-80-7502-122-9.
10. MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přepracované vydání. Praha: Leges, 2010, 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.
11. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 334 s. ISBN 978-80-7400-504-6.
12. ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936, 600 s.
13. SCHERPE, Jens M. *European Family Law Volume III. – Family Law in a European Perspective*. Cheltenham/Massachusetts: Edward Elgar Publishing, 2016, 416 s. ISBN 978-1-78536-305-4.
14. STEINER, V. *Základní otázky občanského práva procesního*, 1. vydání. Praha: Academia, 1981, 365 s.
15. SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s. ISBN 978-80-7400-297-7.
16. ŠÍNOVÁ, Renáta. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 362 s. ISBN 978-80-87212-50-9.
17. ŠÍNOVÁ, Renáta; JURÁŠ, Marek. *Účastenství v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2015. 256 s. ISBN 978-80-87576-78-6.
18. ŠMÍD, David. *Nový občanský zákoník: s podrobným výkladem vybraných ustanovení*. Praha: Sondy, 2014, 159 s. ISBN 978-80-86846-55-2.

19. ŠMÍD, Ondřej; ŠÍNOVÁ, Renáta. *Rozvod manželství*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, 336 s. ISBN 978-80-87576-66-3.
20. VAŠKE, Viktor. *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. 477 s. ISBN 978-80-7179-614-5.
21. WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, 624 s. ISBN 978-80-7502-076-5.
22. WIPPLINGEROVÁ, Miloslava; ZAHRADNÍKOVÁ, Radka; SPURNÁ, Kristýna. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 236 s. ISBN 978-80-7478-829-1.
23. ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. 1. vydání. Praha: Academia, 1969, 166 s.
24. ZUKLÍNOVÁ, Michaela; DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer 2016, 196 s. ISBN 978-80-7478-937-3.

Odborné články

25. FRINTOVÁ, Dita. *Řízení o rozvod manželství – srovnání právní úpravy České republiky s právní úpravou ve Spolkové republice Německo*. In *Právník*, č. 3/2011, s. 232 – 253.
26. JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém. *Kodifikace a vývoj občanského práva procesního v 18. a 19. století*. In *Rakousko-uherské vyrovnání 1867 a jeho státoprávní důsledky v českých zemích a na Slovensku*. Ostrava: KEY Publishing, 2007. s. 100 – 107. ISBN 978-80-87071-48-9.
27. JIRSA, Jaromír. *Průběh zvláštních řízení soudních*. In *Soudce*, č. 4/2014, s. 28 – 32.
28. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Vypořádání společného jmění manželů a obecná výkladová pravidla a zásady právní*. In *Bulletin advokacie*, č. 10/2006, s. 41 – 45.
29. SVOBODA, Karel. *Nové problémy v řízení o rozvod manželství*. In *Bulletin advokacie*, č. 5/2014, s. 31 – 33.
30. SVOBODA, Karel. *Průběh řízení a dokazování ve zvláštních řízeních soudních*. In *Jurisprudence*, č. 2/2014, s. 20 – 26.

31. ŠABATA, Karel. *Dvě stručné poznámky k řízení o rozvod manželství*. In *Soudce*, č. 6/2014, s. 4 – 7.

Judikatura

32. Rozsudek Krajského soud v Plzni ze dne 9. listopadu 2015, sp. zn. 10 Co 325/2015 (publikováno v Soudních rozhledech pod č. SR 2/2016)
33. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2009, sp. zn. 22 Cdo 1192/2007
34. Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu České Socialistické republiky z 23. 2. 1982, sp. zn. Cpj 120/81 (publikováno pod č. 21/1982 sb. rozh.)
35. Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. dubna 2010 k výkladu ustanovení § 111 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, o zastavení řízení po jeho přerušení, sp. zn. Cpjn 203/2007 (publikováno pod č. 49/2010 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek)
36. Usnesení pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze 16. prosince 1974 k uplatňování některých novelizovaných ustanovení občanského soudního řádu, sp. zn. Plsf 2/74 (publikováno pod č. 1/1975 sb. rozh.)
37. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. července 2003, sp. zn. 26 Cdo 682/2003
38. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2015, sp. zn. 21 Cdo 2802/2015

Právní předpisy

39. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
40. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
41. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstev (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
42. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů
43. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

44. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
45. Rakouské císařství, Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. ř. obecný zákoník občanský (originální název Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch). Dostupný z: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?apm=0&aid=jgs&datum=10120003&zoom=2&seite=00000275>
46. Rakousko-Uhersko, Zákon č. 111/1895 ř.z. ze dne 1. srpna 1895, o vykonávání moci soudní a o příslušnosti řádných soudů v občanských věcech právních (jurisdikční norma). Dostupný také z: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1895&size=45&page=367>
47. Československo, Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. ze dne 28. října 1918, o zřízení samostatného státu československého. Dostupný také z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/002-1918.pdf>
48. Československo, Zákon č. 320/1919 Sb. z. a n. ze dne 22. května 1919, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství. Dostupný také z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1919/067-1919.pdf>
49. Československo, Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
50. Československo, Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
51. Československo, Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
52. Československo, Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 131/1976 Sb. ze dne 23. srpna 1976 o Úmluvě o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití
53. Československo, Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 61/1955 Sb., o změně předpisů o rozvodu.
54. Československo, Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů
55. Československo, Zákon č. 49/1973 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád
56. Československo, Zákon č. 142/1950 Sb., o konaní v občianskych súdnych veciach (občiansky súdny poriadok).

57. Slovensko, Zákon č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1963/99/20160614>
58. Slovensko, Zákon č. 36/2005 Z. z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/36/20160101>
59. Slovensko, Zákon č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/160/20160701>
60. Slovensko, Zákon č. 161/2015 Z. z., civilný mimosporový poriadok. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/161/20160701>
61. Německo, Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das durch Artikel 3 des Gesetzes vom 24. Mai 2016 (BGBl. I S. 1190) geändert worden ist. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>
62. Německo, Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I S. 2586, 2587), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 20. November 2015 (BGBl. I S. 2018) geändert worden ist. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/famfg/index.html>
63. Německo, Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 11. März 2016 (BGBl. I S. 396) geändert worden ist. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>
64. Německo, Gerichtsverfassungsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. Mai 1975 (BGBl. I S. 1077), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 30. Mai 2016 (BGBl. I S. 1254) geändert worden ist. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/gvg/>
65. Rakousko, Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie, StF: JGS Nr. 946/1811. Dostupné z: https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetze_snummer=10001622
66. Rakousko, Gesetz zur Vereinheitlichung des Rechts der Eheschließung und der Ehescheidung im Lande Österreich und im übrigen Reichsgebiet. Vom 6. Juli 1938,

- StF: dRGBL. I S 807/1938. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001871>
67. Rakousko, Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Zivilprozessordnung - ZPO), StF: RGBL. Nr. 113/1895. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001699>
68. Rakousko, Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen (Außerstreitgesetz – AußStrG), StF: BGBL. I Nr. 111/2003. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003047>
69. Rakousko, Gesetz vom 1. August 1895, über die Ausübung der Gerichtsbarkeit und die Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte in bürgerlichen Rechtsachen (Jurisdiktionsnorm - JN). StF: RGBL. Nr. 111/1895. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001697>
70. EU, Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1466260900722&uri=CELEX:32003R2201>
71. EU, Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1466260960239&uri=CELEX:32010R1259>

Internetové zdroje

72. DÁVID, Radovan. *Obecné připomínky k zákonu o zvláštních řízeních soudních* [online]. Bulletin advokacie. Datum zveřejnění: 26. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/obecne-pripominky-k-zakonu-o-zvlastnich-rozenich-soudnich?browser=mobi>

73. JIRSA, Jaromír. *Nová úprava rozvodového řízení účinná od 1. 1. 2014* [online]. Právní prostor. Datum zveřejnění: 18. 2. 2014. Dostupné z: <http://www.pravni-prostor.cz/clanky/rekodifikace/nova-uprava-rozvodoveho-rizeni-ucinna-od-1-1-2014>
74. WIPPLINGEROVÁ, Miloslava; ZAHRADNÍKOVÁ, Radka; SPURNÁ, Kristýna. *Obecně o řízení – pravomoc, pojení řízení* [online]. Bulletin advokacie. Datum zveřejnění: 24. 2. 2015. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/rizeni-o-rozvod-manzelstvi-obecne-o-rizeni-pravomoc-pojeti-rizeni?browser=mobi>
75. Český statistický úřad. *Vývoj obyvatelstva České republiky – 2014, 4. Porodnost* [online]. Datum poslední aktualizace: 19. 5. 2016 [cit. 25. 6. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>
76. Český statistický úřad ČR, *Pohyb obyvatelstva - rok 2015, Vysoký počet zemřelých* [online]. Datum poslední aktualizace: 14. 6. 2016 [cit. 15. 6. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cris/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2015>
77. Český statistický úřad. *5-7 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství v letech 1960–2014* [online]. Datum poslední aktualizace: 12. 5. 2016 [cit. 24. 5. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>
78. Český statistický úřad. *1-10. Demografické události cizinců; 1999, 2001, 2008 – 2014* [online]. Datum zveřejnění: 31. 12. 2015 [cit. 10. 6. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/1-demograficke-aspekty-zivota-cizincu>
79. Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věc. *Polsko* [online]. Datum poslední aktualizace: 30. 11. 2015 [cit. 20. 6. 2016]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-pl-cs.do
80. Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věc. *Rakousko* [online]. Datum poslední aktualizace: 4. 4. 2016 [cit. 20. 6. 2016]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-at-cs.do?member=1
81. EUR-Lex, *Rozhodné právo ve věcech rozvodu a rozluky* [online]. Datum poslední aktualizace: 20. 1. 2016 [cit. 10. 6. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:230205_2
82. Hague Conference on Private International Law. *Details on Denmark* [online]. © HCCH 1951-2016 [cit. 15. 6. 2016]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/states/hcch-members/details1/?sid=25>

Jiné zdroje

83. Český statistický úřad. *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2009*, č. j. 813/2010 – 61, 2010, 60 s. ISBN 978-80-250-2036-4. Dostupné i z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-cr-2009-wapaxetny9>
84. Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, sněmovní tisk č. 931/0 ze dne 5. 3. 2013 [online]. Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna (VI. volební období, 2010 – 2013), 187 s. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=931&ct1=0>
85. Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, sněmovní tisk 364/0 ze dne 25. 5. 2011 [online]. Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna (VI. volební období, 2010 – 2013), 71 s. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=364&ct1=0>
86. Usnesení ústavně právního výboru č. 199 ze dne 29. května 2013 k vládnímu návrhu zákona o zvláštních řízeních soudních, sněmovní tisk č. 931/2 [online]. Praha: Parlament České republiky, Ústavně právní výbor Poslanecké sněmovny (61. schůze), 10 s. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/—tiskt.sqw?o=6&ct=931&ct1=2>
87. Věcný záměr k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (s úpravami po projednání v odborných komisích Legislativní rady vlády a v Legislativní radě vlády) [online]. Praha: Vláda České republiky, 84 s. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/vecny_zamer_OZ_2000.pdf
88. Commission on European Family Law. *Principles of European Family Law regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses (Zásady evropského rodinného práva ve věci rozvodu)* [online], 3 s. Dostupné z: <http://ceflonline.net/principles/>

Resumé

Předmětem mé diplomové práce je řízení o rozvod manželství. Hlavním cílem této práce je podat výklad aktuálně účinné právní úpravy rozvodového řízení a rozvodu samotného, jak plyne zejména ze zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Rozvod je v České republice jediným přípustným způsobem ukončení manželství za života obou manželů. Vede k závažným právním důsledkům, které dopadají nejen na samotné manžele, ale příp. i na jejich nezletilé děti. Proto vyžaduje zvláštní úpravu a taktéž zvláštní soudní řízení, v rámci kterého mohou soudy zjišťovat existenci nenapravitelného rozvratu manželství (který jedině může odůvodnit jejich rozvod), a které soudům umožňuje rozhodnout o osobních a majetkových poměrech manželů v souvislosti s rozvodem.

Tato práce sestává z pěti částí, které se v různých souvislostech dotýkají řízení o rozvod manželství.

První část práce se zabývá historií právní úpravy rozvodu na historickém českém území, a to až po současnost.

Druhá část práce se prve dotýká poměru hmotného práva a práva procesního ve vztahu k rozvodu. Následně se zaměřuje na hmotněprávní úpravu rozvodu v České republice. Zmíněny jsou všechny zde v úvahu přicházející modely rozvodu, rozvodový důvod a následky rozvodu.

Třetí část práce se soustředí na právní úpravu řízení o rozvod manželství v České republice. Zkraje je krátce uveden legislativní proces zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a zákona a různost názorů na povahu rozvodového řízení. Následuje popis všech stádií a institutů řízení o rozvod manželství. V závěru této části jsou uvedena soudní řízení související s rozvodem (např. řízení o výživném mezi bývalými manžely).

Čtvrtá část práce zkoumá rozvod z pohledu úpravy českým mezinárodním právem soukromým a právem Evropské Unie. V tomto kontextu zazní i způsob právní regulace rozvodu ve státech sousedících s Českou republikou. Nakonec tato část řeší uznávání cizích rozhodnutí v České republice.

Pátá část názorně přibližuje soužití párů, která se podobají manželství, a jejich zánik. Jsou jimi registrovaná partnerství a kohabitace.

Práci uzavírám svými závěry o současném právním stavu v České republice, které opírám o předchozí části mé práce.

Summary

The subject matter of my Master's degree thesis is the issue of divorce proceedings. The main aim of this thesis is to put an interpretation on the currently effective legislation on divorce proceedings and divorce itself as it follows mainly from Act No. 292/2013 Coll., on Special Judicial Proceedings and Act No. 89/2012 Coll., the Civil Code.

Divorce is the only legally permissible way in the Czech Republic how to terminate marriage within both spouses' lives. It leads to severe legal consequences affecting not just spouses themselves but alternatively their legitimate children as well. Therefore it requires a set of special rules and special proceedings so that courts may ascertain the presence of the irretrievable breakdown of marriage which only justifies allowing divorce and decide spouses' personal and property relations in connection with divorce.

This thesis is divided into five parts which all bear certain relation to divorce proceedings.

The first part provides an overview of divorce regulations throughout Czech history up to now.

The second part firstly addresses the relation between substantive law and procedural law regarding divorce. Subsequently, it focuses on substantive legislation on divorce in the Czech Republic. All local possible types of divorce, the divorce ground and results of divorce are mentioned.

The third part concentrates on legislation on divorce proceedings in the Czech Republic. It provides a short introduction to the process of passing Act No. 292/2013 Coll., on Special Judicial Proceedings and to disputes about nature of divorce proceedings. It is followed by description of all stages and institutes of divorce proceedings. In the end of this part, there are presented proceedings related to divorce (such as proceedings about alimony between former spouses).

The fourth part examines divorces as they are regulated by Czech private international law and European Union law. Legislations of neighbouring countries of the Czech Republic are also described in this context. Finally, this part looks at recognition of foreign judgments in the Czech Republic.

The fifth part illustrates arrangements of non-married pairs which resemble marriages and their dissolution, such as civil partnerships and cohabitations.

At the end of this thesis, I draw conclusions about actual legal situation in the Czech Republic from previous parts of this thesis.

Klíčová slova / Key words

Řízení o rozvod manželství / Divorce proceedings

Zvláštní řízení soudní / Special judicial proceedings

Manželé / Spouses